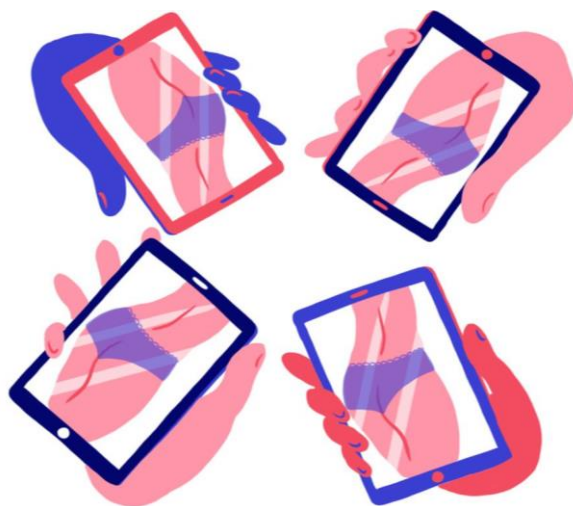

Wie is de schuldige?

Verantwoordingsdocument Voorlichting sexting

Voorlichting over sexting en de gevolgen hiervan, met het oog op het juridische aspect

Naam student: Christiaan Verdel
Studentnummer: 1078427
Opdrachtgever: Stichting Jeugd- en Jongerenwerk
Modulecode: TPH48A
Modulenaam: Proeve van bekwaamheid
Examinator: Lia Dickhoff
Datum: 07-06-2018

Voorlichting sexting

Voorlichting over de gevolgen van sexting met het oog op het juridische aspect.

Dit document is tot stand gekomen door de samenwerking van Hogeschool Leiden, Stichting Jeugd- en jongerenwerk en student Christiaan Verdel. Het is geschreven in het kader van afstuderen binnen de opleiding Toegepaste psychologie. Dit product is eigen werk en bevat geen plagiaat

Organisatie:	Stichting Jeugd- en jongerenwerk
Opdrachtgever:	Elles van Capel
Examinator:	Lia Dickhoff
Inhoudelijk begeleider:	Roos Bonnier
Student:	Christiaan Verdel
Studentnummer:	1078427
Module:	TPH 48
Datum:	07-06-2018
Voorlichting uitgevoerd op:	De Rientjes Mavo te Maarssen

I. Voorwoord

Na jaren studeren is het dan zover: afstuderen. Voor u ligt het verantwoordingsdocument van de voorlichting over sexting, genaamd 'Wie is de schuldige?'. Na jaren toewerken naar het afstuderen, is dit het resultaat van half jaar hard studeren.

Dit is mijn afstudeerscriptie voor de competentie Voorlichten voor de opleiding Toegepaste psychologie op de Hogeschool Leiden, in opdracht van Stichting Jeugd- en Jongerenwerk. Dit document is allereerst bedoeld voor de examinerator, om goedkeuring te krijgen voor dit project. Daarnaast is deze voorlichting bedoeld voor diegene die het interessant vindt om over dit onderwerp te lezen en hoe het gedrag rond sexting beïnvloed kan worden.

Het afgelopen half jaar lijkt voorbij gevlogen te zijn. In twee studieperiodes van studeren, afzien, interviews afnemen, deelnemen aan de intervisielessen, bezoeken aan de bibliotheek en het proberen te behalen van het best mogelijke, heb ik geprobeerd om een zo mooi en interessant mogelijk rapport te schrijven over sexting.

Maar dit heb ik niet alleen gedaan. Tijdens dit proces heb ik steun gehad van vele kanten. Graag wil ik hier een aantal mensen bedanken. Hierbij wil ik allereerst mijn ouders bedanken voor de steun en hulp die ze mij geboden hebben in deze, voor mij toch soms moeizame periode. Vrienden waar ik hierover heb kunnen praten, docenten die me geholpen hebben, medestudenten die mij een zetje in de goede richting duwden en mijn opdrachtgever, Elles van Capel, die altijd positief bleef. Als laatste wil ik ook Hanneke Overdiep bedanken voor de tijd die ze heeft genomen om mijn afstudeerscriptie na te kijken en van feedback te voorzien. Deze mensen ben ik erg dankbaar voor de steun die ze mij gegeven hebben.

II. Inleiding

Wie is de schuldige? Een vraag die vaak gesteld wordt als het gaat om sexting. Een naaktfoto lekt uit van iemand die deze in eerste instantie naar iemand in vertrouwen gestuurd heeft. Maar ligt het dan aan de gefotografeerde, omdat diegene nooit die foto had moeten maken? Ligt het aan degene die de foto heeft doorgestuurd, want die had dit nooit mogen doen? Is er hier nu iemand wettelijk schuldig?

De titel van dit document roept talloze vragen op. Deze vragen worden grotendeels beantwoord in dit rapport. De aanleiding van deze interventie is dan ook dat sexting vaak voorkomt en dat de gevolgen gruwelijk kunnen zijn voor het slachtoffer. Hoe kan het dat jongeren (waar sexting het meeste voorkomt) meestal wel weten wat voor gevolgen sexting kan hebben, maar het toch doen? Om antwoord te geven op deze vraag, is deze interventie ontwikkeld. Vragen die een rol spelen zijn: waarom doen mensen (jongeren) aan sexting? Weten mensen (jongeren) dat dit strafbaar kan zijn? Kan het gedrag zo beïnvloed worden dat de onwetendheid over dit onderwerp kan afnemen en dat mensen (jongeren) beter in staat zijn om de gevolgen te overzien? Deze interventie moet ervoor zorgen dat ze hier bekend mee raken. De doelstelling van deze interventie is dan ook:

Aan het eind van de voorlichting handelen de leerlingen van vmbo jaar 1 van de Rientjes Mavo volgens de wet op het gebied van sexting.

De werkwijze van dit vooronderzoek is als volgt: allereerst is er een plan van aanpak opgesteld dat handvatten voor dit onderzoek moet verzorgen. Er is een literatuurstudie gedaan over sexting en samen met interviews die afgenomen zijn bij de politie, bureau Halt en de GGD, heeft dit geresulteerd in een verzameling van informatie die nodig is voor het ontwikkelen van een voorlichting over dit onderwerp. Daarnaast is er een voorlichting bijgewoond van de GGD over hetzelfde onderwerp. Dit ter bevordering van het ontwikkelen van deze interventie. Na deze ervaring, samen met de gewonnen informatie, is er vastgesteld welke determinanten van gedrag gebruikt worden om het gedrag van de doelgroep zo positief mogelijk te beïnvloeden.

Het document bevat een aanleiding en informatie over Stichting Jeugd- en Jongerenwerk, de opdrachtgever. Hierna wordt dieper ingegaan op hoe vaak sexting nu precies voorkomt, gevolgd door de vraag waarom mensen aan sexting doen. Aan de hand van deze antwoorden, zijn de gedragsdeterminanten vastgesteld en wordt er antwoord gegeven op de vraag of sexting al dan niet strafbaar is, iets wat van groot belang is voor deze interventie. Dit gevolgd door het veldonderzoek, ofwel het afnemen van interviews met professionals die te maken hebben met sexting in hun werkveld. Vervolgens volgt de interventieontwikkeling waarin de doelgroep wordt vastgesteld en de onderbouwing van de daadwerkelijke voorlichting staat omschreven. Hierna wordt ingegaan op de implementatie en disseminatie van de voorlichting; hoe wordt ervoor gezorgd dat de voorlichting vaker wordt uitgevoerd, mogelijk door meerdere organisaties? Dat wordt duidelijk in dit hoofdstuk. Ten slotte wordt de evaluatie en de monitoring van de interventie omschreven. Dit document wordt afgesloten met eigen evaluatie op zowel de uitvoering van de voorlichting, als het gehele proces als het product.

Belangrijkste bronnen voor het ontwikkelen van deze interventie zijn het boek dat handvatten geeft bij het ontwikkelen van een voorlichting met de bijbehorende gedragsverandering, namelijk het boek *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering*, geschreven door Brug, Van Assema en Lechner (2012). Een tweede belangrijke bron van dit vooronderzoek is het rapport van Harreveld en Nohlen (2017), genaamd *Psychologische inzichten in (on)wenselijk gedrag: sexting, voetbalvandalisme, digitale geschiloplossing, en woonoverlast nader beschouwd*.

Inhoudsopgave

I.	Voorwoord	3
II.	Inleiding	4
1.	Projectachtergrond	7
1.1	De opdrachtgever	8
1.2	Doelstelling	8
2.	Definiëren van gedrag	9
2.1	Analyse van volksgezondheid	10
2.2	Analyse van (sexting-)gedrag	12
2.2.1	Conformisme	12
2.2.2	Sensation seeking	13
2.2.3	Ouder-kind relatie	14
2.2.4	Kennis over gevolgen	14
2.3	Analyse van determinanten van gedrag	15
2.3.1	Persoonlijke determinanten	15
2.3.2	Omgevingsdeterminanten	18
3.	Sexting: strafbaar of niet?	18
3.1	Opsporing en vervolging	19
4.	Veldonderzoek	20
4.1	Overkoepelende en terugkerende antwoorden	23
5.	Het aangepaste ASE-model	24
6.	Interventieontwikkeling	25
6.1	Omschrijving doelgroep	25
6.2	Gedragdoelen	25
6.3	Methodieken en technieken	26
6.4	Verdieping vormgeving voorlichting	26
6.5	Werkvormen	27
6.5.1	Werkvorm: Geheimenoefening	27
6.5.2	Werkvorm: Wie is de schuldige?	28
6.5.3	Werkvorm: Stellingen en discussie	30
6.5.4	Werkvorm: Wat kun je doen?	32
7.	Implementatie en disseminatie	33
7.1	Adoptieproces	34
7.2	Determinanten van innovatieproces	36
7.3	Innovatiestrategie	40
8.	Evaluatie en monitoring	42
8.1	Evaluatie	42

8.2 Monitoring	43
9. Persoonlijke evaluatie.....	43
9.1 Evaluatie uitvoering voorlichting	43
9.2 Evaluatie met opdrachtgever	47
9.3 Evaluatie met doelgroep	48
9.3.1 Conclusie	49
9.4 Evaluatie product en proces	49
9.4.1 Evaluatie product	49
9.4.2 Evaluatie proces.....	50
Aanbevelingen	51
10. Literatuurlijst.....	52
11. Bijlage.....	54
Bijlage 1: transcript interview Thomas Wijsman (politie)	54
Bijlage 2: transcript interview Patty van der Veer (bureau Halt)	63
Bijlage 3: transcript interview Valerie Bernsen Lopez (GGD)	70
Bijlage 4: evaluatieformulier doelgroep	80
Bijlage 5: benadering rolmodellen (meisjes)	83
Bijlage 6: benadering rolmodellen (jongens)	84
Bijlage 7: intakegesprek opdrachtgever.....	85
Bijlage 8: PowerPoint presentatie	86

1. Projectachtergrond

Sexting is het is experimenteren op seksueel gebied, maar dan online. Het gaat om het versturen van seksueel getinte berichten (sext) of pikante foto's of video's, meestal via de mobiele telefoon (Vraag het de Politie, z.j.) Voor sommige mensen kan sexting spannend en leuk zijn. Het is leuk om ermee te experimenteren binnen een relatie, maar ook erbuiten. Sexting op zich hoeft niet schadelijk te zijn. Als de verstuurde beelden binnen de relatie blijven, is er niks aan de hand. Maar wanneer iemand uit de relatie deze beelden doorstuurt, kan het fout gaan.

Hoe wordt er tegen het doorsturen aangekeken door jongeren? Als zij iets sturen, houden zij er dan rekening mee dat dit wordt doorgestuurd? Of vertrouwen zij volledig de persoon waar ze intiem beeld naartoe sturen? Uit onderzoek van Safer Internet Centre Nederland (2017) waar 1019 jongeren van tussen de 12 en 17 jaar aan mee deden, blijkt dat 90 procent verwacht dat het beeld wordt doorgestuurd. 64 procent zegt zeker te weten dat het wordt doorgestuurd. Er wordt tevens duidelijk dat de app Snapchat het meest gebruikt wordt voor sexting, namelijk in 76,1 procent van de gevallen. Snapchat is een app waarmee je foto's kunt sturen naar mensen en ook kunt aangeven hoe lang deze foto zichtbaar voor de ontvanger zijn. Na de verstreken tijd van maximaal 10 seconden is het beeld verdwenen. Veel jongeren denken dat dit een veilige manier van sexting is, maar een screenshot is snel gemaakt en hier vergissen veel jongeren zich dan ook in. Daarnaast bestaan er apps die automatisch screenshots kunnen maken zonder dat de maker van de *snap* dit kan zien. Het probleem is dat jongeren die deze beelden doorsturen, strafbaar handelen. Bovendien zijn ze hier niet van op de hoogte. Uit gesprek met de opdrachtgever (zie hieronder) blijkt dat er onwetendheid is over de mogelijke juridische gevolgen voor de 'dader'.

Wat zijn de gevolgen van sexting voor de gefotografeerde? Als er goede afspraken worden gemaakt met de ontvanger, is er in principe niks aan de hand. Maar dit verandert als de ontvanger zich niet meer aan de afspraak houdt. Als er eenmaal intieme beelden van een persoon rondgaan bijvoorbeeld door een school, kan dit grote gevolgen hebben. De gefotografeerde kan ermee gehanteerd worden, het kan een zeer negatief effect hebben op diens zelfbeeld en gevoel van eigenwaarde. Niet meer naar school durven gaan door schaamte en pesten tot zelfs zelfmoord aan toe, behoort tot de gevolgen. (EenVandaag, 2017).

Dit zijn enkele consequenties voor de slachtoffers, maar hoe zit het met degenen die de berichten verspreiden? Heeft het verspreiden van intieme beelden ook gevolgen voor de verspreider? De zender kan bijvoorbeeld terechtkomen bij Bureau Halt. Halt (2017): *'Alleen lichte jeugdzaken komen in aanmerking voor een Halt-verwijzing. De officier van justitie maakt voor de afdoening een afweging tussen de aard en ernst van het delict, de kans op herhaling en de persoonlijke omstandigheden van de jongere, mede op basis van het advies van de Raad voor de Kinderbescherming'*. Dit is bijvoorbeeld van toepassing voor een jongere die intiem beeldmateriaal heeft verspreid zonder toestemming. Vanaf wanneer dit handelen precies strafbaar is, varieert. Het is een probleem dat veel jongeren niet weten dat dit verspreiden strafbaar kan zijn. In Tilburg liep er een politieonderzoek naar een Instagram-account waar naaktfoto's van leerlingen op werden geplaatst (NOS, 2016). In principe is het maken en delen van seksueel getint beeldmateriaal van minderjarigen strafbaar; de link naar kinderpornografie is immers snel gelegd. Dit betekent dat sexting tussen minderjarigen ook strafbaar is. Het grote verschil is dat als er wederzijdse toestemming is voor sexting, het niet direct kinderpornografie is. *'Volgens de Europese regelgeving kan het met onderlinge toestemming maken en versturen van een sext gezien worden als een element van de seksuele ontdekkingstocht binnen de ontwikkeling van jongeren'* (Ikbeslis, z.j.). Als iemand anders beeldmateriaal van een minderjarige online zet of download, wordt dit wel beschouwd als kinderpornografie (zelfs als zij hun eigen foto's gebruiken).

Is het doorsturen van een 'sext' nu wel of niet strafbaar? Wat hierbij belangrijk is of de afgebeelde persoon toestemming moet geven alvorens de ontvanger dit mag doorsturen naar anderen. Hoe dit precies zit, komt later aan bod.

1.1 De opdrachtgever

Stichting Jeugd- en Jongerenwerk Midden-Holland (hierna: stjj) heeft als opdrachtgever een verzoek gedaan voor de ontwikkeling van voorlichtingsmateriaal over sexting.

Deze stichting helpt jongeren in hun proces naar volwassenheid. De jongerenwerkers nemen een coachende rol aan en profileren zich als mede-opvoeders. Ze werken aan een duurzame en professionele relatie met jongeren. Omdat stjj een ondersteunende functie bekleedt, is zij te onderscheiden van andere aanbieders van hulpverlening.

De meeste jongeren redden zichzelf zonder extra hulp van professionals, maar zo'n 10 tot 20 procent van de jongeren heeft er wel baat bij om hulp te krijgen, los van hun ouders/opvoeders of school. Het jongerenwerk richt zich voor 80 procent op 20 procent van de jongeren. Deze jongeren zijn als kwetsbaar aan te merken. Stjj richt zich niet alleen op de jongeren zelf, maar werkt ook aan de preventie. De jongeren waar zij zich op richten die het prima gaan redden, fungeren als evenwicht en daardoor als voorbeeld. De visie van stjj is: *'Wij zetten onze passie, kennis en ervaring in ten behoeve van jeugd, jongeren en hun dynamische leefomgeving. Wij richten ons op de (beleids-) vraag. Wij bieden lokaal maatwerk (advies) vanuit onze expertise en zijn zowel regionaal als landelijk inzetbaar. We maken gebruik van de capaciteit van onze doelgroepen en hun sociale omgeving om te bereiken dat zij optimaal kunnen participeren in de maatschappij. We maken dit maatschappelijk kapitaal zichtbaar'* (STJJMH, z.j.).

Uit een gesprek met opdrachtgever Stjj blijkt dat sexting vaak voorkomt. De stichting werkt samen met onder andere de politie, bureau Halt en de GGD. De GGD geeft voorlichtingen over bijvoorbeeld social media op middelbare scholen. Halt en de politie krijgen vaak vragen op het gebied van sexting. De samenwerking tussen stjj, bureau Halt en de politie zou volgens stjj beter kunnen verlopen. Alle partijen hebben immers, net als stjj, vaak te maken hebben met jongeren en de preventie van grensoverschrijdend gedrag. Daarnaast is er iedere donderdag een advocaat aanwezig bij stjj voor een inloopspreekuur. Jongeren kunnen deze advocaat vragen stellen over bijvoorbeeld juridische zaken.

Tijdens het gesprek met de opdrachtgever kwam er naar voren dat jongeren vaak niet weten dat bepaalde aspecten van sexting strafbaar zijn. Ook uit nieuwsberichten blijkt dat scholieren schrikken als ze horen dat sexting strafbaar kan zijn (NOS, 2016).

De te ontwikkelen voorlichting gaat in op sexting, met name op het juridische aspect. Tijdens de voorlichting komen zaken aan bod als: wat is sexting precies en wat zijn de gevolgen van sexting voor zowel het slachtoffer als degene die beeld verspreidt. Volgens stjj is preventie bij jongeren het belangrijkste. Zij moeten inzicht hebben in de gevaren en consequenties van sexting. De beoogde doelen bij preventie zijn: attitudeverandering, kennisvergroting en met name risico-inschatting. Daarbij is de samenwerking met partners, zoals een samenwerking tussen stjj en bureau Halt van groot belang. Als bijvoorbeeld de politie een straf geeft aan een jongere, kan deze bij Halt terecht komen. Hierbij kan stjj een rol spelen, aangezien zij coachtrajecten aanbieden aan jongeren. Goede voorlichting moet ervoor zorgen dat de onwetendheid rond sexting voor de 'dader' wordt weggenomen.

1.2 Doelstelling

Het uiteindelijke product van dit onderzoek/deze scriptie is een voorlichting. Het doel van een voorlichting is dat er een intentie tot gedragsverandering plaatsvindt. In de doelstelling van een voorlichting staat om deze reden het gedrag centraal.

Doelstelling:

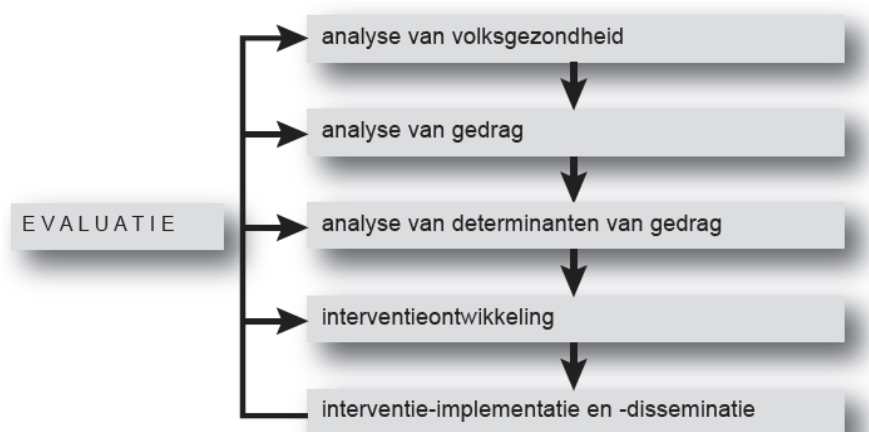
Aan het eind van de voorlichting handelen de leerlingen van vmbo jaar 1 van de Rientjes Mavo volgens de wet op het gebied van sexting.

Voor nu zijn jonge pubers (brugklassers) de doelgroep waar de voorlichting zich op richt. De doelgroep kan weliswaar nog veranderen. Tijdens het vooronderzoek vinden er gesprekken plaats met professionals die te maken hebben met sexting. Op basis van deze gesprekken wordt er een definitieve doelgroep vastgesteld.

2. Definiëren van gedrag

Nu de aanleiding van dit vooronderzoek bekend is wordt er in dit hoofdstuk ingegaan op hoe vaak sexting voorkomt, welk gedrag mensen vertonen op het gebied van sexting en de determinanten van dit gedrag. Alle leeftijden worden erbij betrokken. Uiteindelijk wordt duidelijk bij welke leeftijden sexting het meest voorkomt en wat de mogelijke doelgroep is voor voorlichting.

Deze voorlichting is opgebouwd vanuit het Model voor Planmatige Gezondheidsvoorlichting en Gedragsverandering. Deze is opgebouwd in 6 stappen (Brug, 2012) en is te zien op figuur 1.

Figuur 1: Model voor Planmatige Gezondheidsvoorlichting en Gedragsverandering

Het proces begint met de 'analyse van gezondheid'. Deze stap gaat in op de vraag: wat zijn de belangrijke gezondheidsproblemen waar de doelgroep mee geconfronteerd wordt? Hier worden zaken beschreven over bijvoorbeeld de ziekte, sterfte, prevalentie en incidentie van ziekten, maar ook de kwaliteit van leven.

Stap twee van het model is 'analyse van gedrag'. Hierbij wordt ingegaan op de mogelijke gedragsoorzaken van gezondheidsproblemen. Denk aan roken, bewegen, gezond eten en deelname aan bevolkingsonderzoeken. Dit zijn individuele componenten, maar er worden ook omgevingsfactoren beschreven, zoals politici, werkgevers en andere bestuurders.

Stap drie van het model is de 'analyse van determinanten van gedrag'. Hier worden de determinanten van het gedrag geanalyseerd. Dit zijn de persoonlijke en omgevingsdeterminanten.

Stap vier van het model is de 'interventieontwikkeling'. Met de informatie uit de vorige

stappen wordt er een interventie ontwikkeld die gedragsverandering teweeg brengt. Het kan gaan om de persoonlijke gedragsdeterminanten, maar ook om de omgevingsdeterminanten.

Stap vijf van het model is de 'interventie-implementatie en disseminatie'. Dit komt neer op de uitvoering van de interventie. Deze stap lijkt vanzelfsprekend, maar het komt vaak voor dat een goed ontwikkelde interventie niet goed geïmplementeerd wordt. Dit komt doordat er soms geen rekening wordt gehouden vanuit de interventieontwikkelaar met de mensen waarvan wordt verwacht dat zij de interventie moeten uitvoeren, bijvoorbeeld huisartsen of leraren.

De zesde en laatste stap van het model is de 'evaluatie'. Dit is het evalueren van de interventie. Er wordt nagegaan of het beoogde resultaat bereikt is en of deze is uitgevoerd zoals gepland.

2.1 Analyse van volksgezondheid

Volgens EenVandaag (2017) zijn jonge pubers het meest kwetsbaar voor sexting. Het programma heeft onderzoek gedaan naar sexting en kwam tot de conclusie dat 28 procent van de jongeren tussen de 12 en 24 jaar intieme beelden van zichzelf heeft en dat 18 procent deze beelden deelt met anderen. Bijna driekwart van de jongeren uit dit onderzoek zegt geen spijt te hebben van het versturen van intieme beelden. Opvallend is dat deze spijt later komt, als iemand bijvoorbeeld intieme beelden heeft gedeeld met zijn of haar relatie en deze relatie stukloopt. Volgens dit onderzoek heeft 'slechts' 28 procent van de jongeren voorlichting gehad op school over sexting.

Uit onderzoek van het Openbaar Ministerie (2017) blijkt dat 6,4 procent van de jongeren tussen de 12 en 17 jaar wel eens intiem beeld verstuurt en 23,1 procent heeft wel eens intiem beeld ontvangen. 6,2 procent heeft wel eens een foto van een ander doorgestuurd. Het opvallende is dat als er gekeken wordt naar de leeftijdscategorie van 16 en 17 jarigen, deze percentages hoger liggen. Van deze groep heeft 14,5 procent wel eens iets verzonden en liefst 43,5 procent heeft wel eens wat ontvangen. 13,9 procent van deze groep heeft wel eens beeld van een ander doorgestuurd.

Uit onderzoek van Safer Internet Day 2017, in opdracht van Safer Internet Centre Nederland, blijkt dat bijna driekwart van de jongeren die meededen aan het onderzoek aangeeft dat een sext (seksueel getint bericht of beeldmateriaal) wordt doorgestuurd om zelf populairder te lijken. Een kleine 60 procent geeft aan dit te doen omdat ze zelf aandacht tekort komen en bijna 50 procent geeft aan zelf onzeker te zijn. Dit onderzoek is gedaan bij jongeren 1019 jongeren met de leeftijd van tussen de 12 en 17 jaar.

Volgens Harreveld en Nohlen (2017) moet er duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de hoedanigheid van sexting. Zij maken onderscheid tussen seksueel getint beeldmateriaal (een sexy foto of bericht) en seksueel expliciet materiaal (naakte borsten of geslachtsdelen).

Door de verschillen in de bovengenoemde onderzoeken is het moeilijk om de precieze prevalentie concreet te maken. Harreveld en Nohlen stellen dat in sommige studies een sexy foto aan de respondent zelf wordt overgelaten. Hierbij mag de respondent zelf beslissen vanaf wanneer hij/zij het als sexting beschouwd. Dus bijvoorbeeld een duckface of een foto in bikini kan ook al sexting zijn, terwijl dit bij andere studies weer niet het geval is. Toch hebben de onderzoekers in een analyse naar 12 verschillende studies gekeken en concluderen ze dat 10 tot 35 procent van de jongeren (10-19 jaar) wel eens een seksueel getinte foto of bericht heeft verstuurd. Daarnaast stellen Harreveld en Nohlen (2017) dat vmbo'ers vaker geconfronteerd worden met seksuele verzoeken en vragen dan vwo'ers.

Online risicogedrag kan gedefinieerd worden als het seksueel contact hebben (of zoeken) met mensen die men alleen online kent. Dit is riskant omdat de ander zich voor kan doen als iemand anders. Naar dit risicogedrag is onderzoek gedaan onder Nederlandse adolescenten tussen de 12 en 19,5 jaar. Hieruit blijkt dat 70,2 procent van de

respondenten geen online risicogedrag vertoont en 23,7 procent vertoont een laag online risicogedrag. Een kleine 6,1 procent van de respondenten laat meer online risicogedrag zien en dit lijkt het meest voor te komen in de leeftijdsgroep van 15 en 16 jaar, daarna neemt dit risicogedrag weer af. Online risicogedrag lijkt rond de 15^e levensjaar te pieken. Een klein percentage van 2,8 procent is het meest risicovol. Dit percentage heeft zowel online als offline seks met iemand heeft die hij/zij net heeft ontmoet. Deze jongeren zijn dus het meest blootgesteld aan de gevolgen die grensoverschrijdend risicogedrag en om deze reden heeft deze groep de meeste aandacht nodig (Harreveld & Nohlen, 2017).

In Seksuele Gezondheid in Nederland (2017) beschrijven De Graaf en Wijsen de demografie van sexting. Bij dit onderzoek zijn verschillende leeftijdsgroepen gebruikt. Naast de leeftijd wordt er onderscheid gemaakt in mannen en vrouwen, religie, achtergrond, opleiding en of de respondenten wel of geen partner hebben. Er wordt ingegaan op wat voor soort sexting er heeft plaatsgevonden. Denk aan: geslachtsdelen laten zien tijdens een videochat, foto's van jezelf naar een ander sturen en seksueel getint beeldmateriaal van een ander doorsturen. De onderstaande twee tabellen zijn afkomstig uit dit onderzoek. Hier hebben 6916 mannen en 10.317 vrouwen aan deelgenomen.

	Mannen	Vrouwen
<i>Borsten of geslachtsdelen laten zien tijdens een videochat</i>	4	3
<i>Seksuele handelingen verricht tijdens een videochat</i>	5	3
<i>Een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf aan iemand gestuurd</i>	7	8
<i>Een naaktfoto of seksfilmpje van iemand anders verstuurd</i>	2	1
<i>Een naaktfoto of seksfilmpje van een bekende gezien</i>	11	8

De bovenstaande tabel laat de manier van sexting zien in procenten mannen en vrouwen in de afgelopen 6 maanden van 2017. Hieruit valt op te merken dat de minderheid van zowel mannen als vrouwen te maken heeft met sexting.

	Mannen	Vrouwen
<i>18-24 jaar</i>	25	20
<i>25-39 jaar</i>	15	17
<i>40-54 jaar</i>	10	7
<i>55-69 jaar</i>	5	3
<i>70-80 jaar</i>	1	1

Uit bovenstaande tabel is af te lezen dat de leeftijdscategorie 18-24 het meeste aan sexting doet. Hoe ouder de leeftijdsgroep, hoe minder er aan sexting wordt gedaan.

De onderstaande tabel lijkt op de eerste tabel hierboven, maar is afkomstig uit een andere bron: het rapport van Seks onder je 25^e van Graaf et al (2017). Zoals de titel van dit rapport verradt, richt dit onderzoek zich op sexting bij de leeftijdsgroep van 12 tot 25 jarigen. Onderstaande tabel bevat de aantallen in percentages.

	Mannen	Vrouwen
<i>Borsten of geslachtsdelen laten zien tijdens een videochat</i>	8	5
<i>Eigen naaktfoto of seksfilmpje aan iemand gestuurd</i>	13	12
<i>Seksuele dingen gedaan tijdens een videochat</i>	7	3
<i>Een naaktfoto of seksfilmpje van iemand anders verstuurd</i>	6	2
<i>Een naaktfoto of seksfilmpje van bekende gezien</i>	29	20

<i>Iemand stuurde mij een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf</i>	24	19
<i>Iemand maakte een naaktfoto of seksfilmpje van mij</i>	2	3
<i>Iemand liet een naaktfoto of seksfilmpje van mij aan anderen zien</i>	4	3
<i>Iemand deelde een naaktfoto of seksfilmpje van mij met anderen</i>	2	1
<i>Iemand vroeg mij om een naaktfoto of seksfilmpje van mezelf</i>	12	18
<i>Ik zag iemands geslachtsdelen tijdens een videochat</i>	12	8
<i>Ik zag iemand masturberen tijdens een videochat</i>	11	7

Als bovenstaande twee tabellen met elkaar vergeleken worden, blijken in de tweede tabel vrijwel alle percentages hoger uit te vallen. Hieruit kan geconcludeerd worden dat sexting meer in de leeftijdscategorie van 12-25 jarigen voorkomt dan in de leeftijdscategorie van boven de 24 jaar.

2.2 Analyse van (sexting-)gedrag

Uit het onderzoek van Safer Internet Day 2017 komt naar voren dat 90 procent van de jongeren verwacht dat de sext wordt doorgestuurd en 64 procent weet zeker dat de sext wordt doorgestuurd. Volgens Feldman (2012) zijn leeftijdsgenoten tijdens de adolescentie erg belangrijk. Met leeftijdsgenoten worden tijdens de adolescentie meningen en capaciteiten vergeleken (sociale vergelijking). Adolescenten willen ergens bij horen en doen er veel aan om dit te bewerkstelligen. Hierdoor ervaren veel adolescenten 'peer pressure': de druk die iemand voelt van leeftijdsgenoten om zich te conformeren aan hun gedrag en attitudes. Als iemand dus een sext ontvangt en zich moet conformeren aan de groep, dan 'moet' hij deze sext doorsturen. Als iemand bij de groep wil blijven horen, moet hij zich dus conformeren, ondanks dat dit niet noodzakelijkerwijs leidt tot innerlijke acceptatie van dat gedrag. De mens gebruikt de mensen om zich heen als informatiebron. Dit wordt 'informationele sociale invloed' genoemd. We conformeren ons aan anderen, omdat we denken dat anderen onzekere situaties beter kunnen inschatten dan wijzelf. Twee belangrijke kenmerken van informationele sociale invloed zijn: innerlijke acceptatie en openlijke volgzaamheid. Innerlijke acceptatie wil zeggen dat we ons conformeren aan de groep, met de oprechte overtuiging dat dat de beste en juiste keuze is. Bij openlijke volgzaamheid is dit niet zo, want hier zijn we niet noodzakelijkerwijs overtuigd van het gedrag dat de groep vertoont, maar gaan we er toch in mee. Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat conformisme kan helpen bij het beïnvloeden van gedrag.

2.2.1 Conformisme

Mensen conformeren zich omdat ze ergens bij willen horen. Er gelden bepaalde normen gelden en deze normen moeten worden nagestreefd om niet buiten de boot te vallen. Naast alle goede kanten, zijn er ook negatieve kanten aan conformisme. Zo is er onder jongeren een gevaarlijk spelletje: 'choking challenge'. Dit is een spel dat sommige jongeren spelen. Het is de bedoeling dat je keel wordt dichtgeknepen waardoor je geen adem meer krijgt. Vlak voordat je flauwvalt, mag je weer ademen. Dit geeft een euforisch en high gevoel. Jongeren komen meestal op het idee doordat iemand in de vriendengroep erover vertelt. Het is een challenge, een uitdaging ze en sluiten weddenschappen om eraan mee te doen, met de mogelijke noodlottige gevolgen van dien. In mei 2017 is er een jongen uit Arkel overleden als gevolg van de challenge (NOS, 2017). Jongeren voelen zich stoer en geaccepteerd als ze hieraan meedoen en ze conformeren zich dus aan de groep (Bureau Jeugd en Media, z.j.). Dit is een voorbeeld van conformisme waar de sociale normen een grote rol spelen. Het gaat om de impliciete regels voor acceptabel gedrag en acceptabele waarden en opvattingen (Aronson, Wilson & Akert, 2011). Mensen willen geaccepteerd en aardig gevonden worden en conformeren zich aan de sociale normen. Mensen die dit niet doen, kunnen worden gepest, gestraft of verstoten worden. Mensen zijn sociale wezens en hebben daarom behoefte aan contact,

liefde en emotionele steun. Om deze reden zijn mensen vatbaar voor conformisme. Door sociale invloed van anderen conformeren we ons om aardig gevonden te worden: de normatieve sociale invloed. Dit hoeft echter niet altijd tot innerlijke acceptatie te leiden.

Bovenstaande alinea is van toepassing op de adolescenten die vrienden als meer belangrijke factor beschouwen dan in hun jongere jaren. Dit ook op seksueel gebied. Zo kan voor adolescenten het delen van seksueel getinte berichten of beeldmateriaal bijdragen aan de seksuele ontwikkeling. Sexting kan een uiting zijn van deze ontwikkeling. Bij volwassenen en in vaste relaties komt sexting overigens ook regelmatig voor.

Uit een onderzoek onder Australische jongeren tussen de 18 en 20 jaar blijkt dat zij zich bewust zijn van de mogelijke risico's die sexting met zich meebrengt, maar dat dit wel afhangt van degene met wie men intiem beeldmateriaal deelt. Het hoeft daarom dus niet altijd grensoverschrijdend te zijn en enkele studies wijzen er zelfs op dat sexting positief kan samenhangen met de tevredenheid van een romantische relatie. Daarnaast zegt een aantal onderzoekers dat het delen van seksueel getint beeldmateriaal altijd al heeft plaatsgevonden, maar dat dit nu alleen maar verschuift naar de digitale wereld. Nieuwsgierigheid en plezier is dan ook een van de redenen waarom meisjes aan sexting doen en dit is dan ook een vorm van "sexual play and learning". Het is daarom belangrijk om de context mee te nemen in de risicoanalyse van sexting. Het delen van intieme foto's hoeft in deze gevallen dus niet als grensoverschrijdend risicogedrag te worden beschouwd, maar als een manier om te flirten of om genegenheid, intimiteit en vertrouwen binnen een relatie tot uiting te brengen.

2.2.2 Sensation seeking

Volgens Harrevelde en Nohlen (2017) komt sexting vaker voor bij jongeren die behoefte hebben aan 'sensation seeking'. Daarnaast hebben zij meer de neiging om impulsief gedrag te vertonen. Als iemand deze behoefte tot spanning heeft, is deze persoon meer geneigd om opwindende ervaringen op te zoeken. Hier is sprake van het vertonen van 'risico- en normafwijkend gedrag'. De stap naar seksueel risicogedrag en sexting is vervolgens klein. Harrevelde en Nohlen stellen dat de mate van 'sensation seeking' toeneemt bij jongeren tussen de 10 en 15 jaar. Je ziet meer impulsief en risicogedrag en meer behoefte om opwindende ervaringen op te doen. Jongeren in deze leeftijdscategorie hebben een lagere mate van zelfcontrole (Harrevelde & Nohlen, 2017). Van Dijk, Junger en Sagel-Grande (2011) bevestigen deze theorieën. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de Big Five, de groep vijf fundamentele, bestaande uit (Brug, 2012):

- Dominant-extravert versus ondergeschikt-introvert
- Warm-vertrouwend versus koel-achterdochtig
- Gelijkmatic-zelfverzekerd versus nerveus-temperamentvol
- Open-nieuwsgierig versus gesloten-ongeïnteresseerd
- Betrouwbaar-georganiseerd versus onbetrouwbaar-chaotisch

Volgens Eysenks theorie, die beschreven staat in Actuele Criminologie (2011), hebben de persoonlijkheidstrekken van extraversie en neuroticisme (nerveus-temperamentvol) een relatie met crimineel gedrag. Hierin wordt uitsluitend ingegaan op extraversie, omdat dit een belangrijk punt is. Personen die hoog scoren op extraversie zijn vaak optimistisch, uitbundig, impulsief, veel pratend, snel ongeduldig, humeurig, en zo nu en dan agressief. Deze mensen hebben een grotere behoefte aan opwinden en hierdoor een grotere kans hebben om de wet te overtreden. Het zoeken naar sensatie kan leiden tot risicogedrag, wat op zijn beurt weer kan leiden tot wetsovertredingen.

Ten tweede bevestigt de theorie van Zuckerman, beschreven in Actuele Criminologie (2011), het verhoogde 'sensation seeking' bij jongeren. Deze sensation seeking kan op een legale, maatschappelijk verantwoorde manier, door bijvoorbeeld intensief aan (extreme) sport te doen. Aan de andere kant kan dit ook op een minder geaccepteerde,

onconventionele manier, bijvoorbeeld door een overmatig gebruik van alcohol en drugs en een promiscue seksuele moraal. Vooral jongeren die behoefte hebben aan sensation seeking", en dus veel prikkelhonger hebben, gaan zich illegaal gedragen vanwege de bijbehorende spanning.

2.2.3 Ouder-kind relatie

Wat ook een voorspeller van sexting bij jongeren kan zijn, is de ouder-kind relatie. Volgens arts-seksuoloog Van Lunsen is het belangrijk hoe een kind wordt opgevoed. Een 'warm nest' kan ervoor zorgen dat iemand minder gevoelig is voor sexting. Dit zegt hij in het drieluik 'Mag ik je tieten zien?' uitgezonden door de NPO in 2017. In deze uitzending wordt een meisje gevolgd die vertelt over haar zelfmoordpoging nadat er seksueel getint beeldmateriaal gelekt is. Adolescenten beginnen meer zelf na te denken. Ze nemen niet meer alles klakkeloos aan van hun ouders of leraren. In deze fase worden vrienden een belangrijkere factor in hun leven. Ze gaan zich meer vergelijken met leeftijdsgenoten en referentiegroepen. Daarnaast komt depressie bij adolescenten voor, namelijk 20 tot 35 procent bij jongens en 25 tot 40 procent bij meisjes. De redenen voor depressie kan verschillende oorzaken hebben, bijvoorbeeld weinig vrienden hebben en vaak worden afgewezen (Feldman, 2012).

Een sterke affectieve band tussen ouder en kind is erg belangrijk voor de ontwikkeling van het kind. Dit vergt disciplineren van de ouders. Het adequaat optreden tegen ongewenst gedrag van het kind is hierbij van belang. Vooral in de eerste levensjaren is dit belangrijk. Als ouders dan niet juist handelen en bijvoorbeeld uit onmacht kinderen zwaar straffen, kan dit leiden tot in ernstige vormen van ongewenst gedrag.

2.2.4 Kennis over gevolgen

Wanneer mensen voldoende inzicht en kennis hebben over bijvoorbeeld de gevolgen van sexting en de verspreiding van sexts, kan dit het bewustzijn beïnvloeden. Uit onderzoek blijkt dat jongeren niet goed kunnen handelen op lange termijngevolgen. Ze onderschatten de mogelijke risico's en maken, zoals eerder omschreven, een slecht overwogen keuze om een sext te verspreiden. Ze zijn zich hierbij niet bewust van de mogelijke gevolgen voor zowel zichzelf als de gefotografeerde (Harreveld & Nohlen, 2017). Tijdens de te ontwikkelen voorlichting is het belangrijk om dit bewustzijn te creëren.

Confronterende verhalen laten zien hoe het kan aflopen met mensen die slachtoffer zijn geworden van verspreide sexts. Om deze reden is het van belang dat er kennis vergaard wordt bij de doelgroep over de mogelijke negatieve consequenties. Maar ook is het van belang dat er goede en duidelijke wetgeving komt over sexting. Vanaf wanneer is sexting nu precies strafbaar? Is het überhaupt wel strafbaar? Kennis over wetgeving moet er ook komen bij jongeren. Er moet bewustzijn komen, waardoor zij weloverwogen keuzes maken op het gebied van sexting.

Volgens Harreveld en Nohlen (2017) is het belangrijk om bij toekomstige interventies de focus te leggen op de strafbaarheid om zonder toestemming intieme beelden van iemand te verspreiden. Dit is nodig, omdat jongeren vaak niet op de hoogte zijn van strafbare gevolgen. De onderzoekers concluderen ook dat eerdere preventie aanpakken gericht waren op abstinentie, dus het afhouden van sexting, en dat deze minder kansrijk leken.

Op het gebied van juridische gevolgen geven de onderzoeken minder eenduidig antwoord en bovendien zijn ze verschillend per case. In principe is elke vorm (Politie, z.j) van kinderpornografie strafbaar. Dit is het bekijken, bezitten, aanbieden, verspreiden en maken van kinderporno. Hierbij speelt de determinant 'politieke omgeving' een belangrijke rol. Wat is de wetgeving omtrent sexting en het doorsturen van materiaal naar anderen? Het gaat hierbij om beelden van minderjarigen (personen onder de 18 jaar). Het uiteindelijke doel van de te ontwikkelen voorlichting is om de doelgroep te informeren over wetgeving rond sexting. Wanneer doen ze iets strafbaars?

Wat is toegestaan en wat niet? Uiteindelijk is de hoop dat zij zich 'zullen gedragen' op het gebied van sexting.

2.3 Analyse van determinanten van gedrag

De determinanten die nadrukkelijk terugkomen in deze voorlichting staan omschreven in de onderstaande tabel.

Determinanten	
Persoonlijk	Omgeving
Attitude	Sociaal-culturele omgeving
Subjectieve norm en ervaren sociale invloed	Politieke omgeving
Eigen-effectiviteitsverwachting of waargenomen gedragscontrole	
Risico-inschatting	

2.3.1 Persoonlijke determinanten

Attitude

De attitude over sexting kan positief zijn. Als dit het geval is, kijken jongeren voornamelijk naar de positieve gevolgen, bijvoorbeeld een hechte, romantische relatie met hun partner. De houding tegenover sexting heeft meerdere kanten. Het kan een uitdrukking zijn van een hechte relatie en hiermee laat men seksueel actief te zijn. Maar sexting kan ook appelleren aan een houding die te maken heeft met: iets voor de grap doen of als onderdeel van een spelletje, bijvoorbeeld 'truth or dare'. Dan wordt er minder nagedacht over de gevolgen van sexting, omdat men al snel te maken krijgt met een bepaalde druk sociale druk. Daarnaast zijn er ook verschillende attitudes over het doorsturen van sexts. De meerderheid van de jongeren denkt dat het niet geaccepteerd is om beeldmateriaal door te sturen naar bijvoorbeeld vrienden of klasgenoten, maar doet het toch, bijvoorbeeld voor de grap. Dit heeft te maken met een attitude van: negatieve verwachtingen versterken en positieve verwachtingen over de gevolgen van het gedrag uit te dagen (Harreveld & Nohlen, 2017). Hiermee wordt bedoeld dat er een negatieve houding tegenover het doorsturen moet worden gecreëerd en dat er ingegaan moet worden op de gevolgen en de ernst hiervan.

Beleving van sexting

De beleving van sexting is voor iedereen anders. Seks onder je 25^e (2017) laat onderzoek zien naar de beleving van jongeren (12-24 jaar). De onderzoekers beschrijven een aantal vormen van sexting en laten zien of de jongeren deze vormen als leuk, neutraal of vervelend beschouwen. Zie de onderstaande tabel voor de percentages.

	Leuk	Neutraal	Vervelend
Jongens			
<i>Iemand stuurde een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf</i>	70	26	5
<i>Iemand maakte een naaktfoto of seksfilmpje van je</i>	49	25	26
<i>Iemand liet een naaktfoto of seksfilmpje van jou aan anderen zien</i>	14	45	41
<i>Iemand deelde een naaktfoto of seksfilmpje van jou met anderen</i>	18	30	52

<i>Iemand vroeg om een naaktfoto of seksfilmpje van jezelf</i>	40	45	15
<i>Je zag iemands geslachtsdelen tijdens een videochat</i>	63	26	11
<i>Je zag iemand masturberen tijdens een videochat</i>	60	23	17
Meisjes			
<i>Iemand stuurde een naaktfoto of seksfilmpje van zichzelf</i>	35	36	29
<i>Iemand maakte een naaktfoto of seksfilmpje van je</i>	60	27	14
<i>Iemand liet een naaktfoto of seksfilmpje van jou aan anderen zien</i>	7	23	70
<i>Iemand deed een naaktfoto of seksfilmpje van jou met anderen</i>	5	19	76
<i>Iemand vroeg om een naaktfoto of seksfilmpje van jezelf</i>	19	31	50
<i>Je zag iemands geslachtsdelen tijdens een videochat</i>	36	31	32
<i>Je zag iemand masturberen tijdens een videochat</i>	37	30	33

Uit bovenstaande tabel is af te lezen dat de ruime meerderheid van de jongens het leuk vindt als iemand een sext verstuurt, namelijk 70 procent. Bij meisjes is dit zeer verdeeld, namelijk 35 procent vindt dit leuk, 36 procent neutraal en 29 procent vindt het vervelend. Meisjes vinden het daarentegen leuker als iemand een sext maakt dan jongens. Echter, als iemand een sext aan anderen liet zien, vindt de meerderheid van de meisjes dit weer vervelend, namelijk 70 procent tegenover 41 procent van de jongens. Bij het delen van sexts vinden meisjes dit gemiddeld een stuk vervelender dan jongens, namelijk 52 procent van de jongens en 76 procent van de meisjes. Meisjes vinden het ook vervelender als iemand hen vraagt om een sext van zichzelf te sturen. Jongens geven in meerderheid aan het leuk te vinden als zij geslachtsdelen zien tijdens een videochat, namelijk 63 procent; dit is de absolute meerderheid. Bij vrouwen zijn deze percentages meer bij elkaar en is er geen overgrote meerderheid. Dit geldt ook voor iemand zien masturberen tijdens een videochat. 60 procent van de jongens vindt dit leuk en bij de meisjes is dit ook hier geen grote meerderheid maar liggen de percentages meer bij elkaar.

Subjectieve norm en ervaren sociale invloed

Al eerder is te lezen dat sociale druk een rol speelt bij het doorsturen van sexts. Jongeren willen bij een groep horen en conformeren zich aan de normen van deze groep. Deze kunnen soms tegen iemands eigen normen ingaan, maar omdat hij bij de groep wil blijven horen, handelt hij volgens de normen van de groep (Aronson, Wilson en Akert (2011)). In de adolescentie wordt de afhankelijkheid van de groep versterkt. Jongeren zetten zich meer af van hun ouders en vrienden worden belangrijker (Feldman, 2012). Ook stellen De Graaf et al. (2017) dat jongeren die meer met vrienden praten over seks, meer gebruikmaken van social media en die emotionele verwaarlozing of mishandeling hebben meegemaakt thuis, vaker negatieve ervaringen met sexting hebben.

Als vrouwen zich sexy willen voelen en hun seksualiteit willen uitdrukken door schaars geklede foto's te delen op social media, voldoet hun gedrag volgens Harreveld en Nohlen (2017) niet aan de algemeen geldende sociale normen. Als jongens bijvoorbeeld (semi-)naakte foto's delen of online zetten, krijgen zij hier vaak positieve reacties op en worden zij als mannelijk gezien. Als meisjes dit doen, wordt dit vaker als negatief bestempeld. Jongens geven hierbij aan dat zij meisjes dan wanhopig of onzeker vinden. Dit is een dubbele standaard, waarbij wordt verwacht dat vrouwen sexy zijn. Aan de andere kant moeten zij ervoor waken niet als wanhopig of onzeker te worden bestempeld. Dit is een cultureel probleem en de discussie over sexting draagt hieraan bij. Daarnaast hoeft de waargenomen norm niet de werkelijke norm te zijn. Uit een onderzoek in de VS (beschreven in het rapport van Harreveld en Nohlen) bij studenten blijkt dat zij het alcoholgebruik van medestudenten overschatten. Hierdoor gaan de studenten juist meer drinken om aan die norm te voldoen. Er is dus een verschil tussen

de werkelijke en subjectieve norm. Om deze reden is het belangrijk om bij interventies, bijvoorbeeld bij nieuwe voorlichtingen, de geldende normen te benadrukken. Deze geldende normen zijn:

- 1) de meeste jongeren zijn niet met sexting bezig en
- 2) het is algemeen niet geaccepteerd om zonder toestemming sexts door te sturen naar derden.

Dit kan bijvoorbeeld gedaan worden door 'entertainment education': het terug laten komen van belangrijke onderwerpen als (de normen rond) sexting in tv-programma's en films die gekeken worden door de doelgroep. Hierin zijn dan gezondheids- en gedragsboodschappen verwerkt.

Eigen-effectiviteitsverwachting of waargenomen gedragscontrole

Van alle determinanten zijn deze twee determinanten én de determinant attitude de belangrijkste persoonlijke voorspellers van gedrag. De eigen-effectiviteitsverwachting staat voor de verwachting naar het eigen vermogen om een bepaald gedrag te vertonen. De waargenomen gedragscontrole staat voor de controle die men denkt te hebben over het desbetreffende gedrag (Brug, 2012). In het geval van sexting: als iemand denkt goede controle te hebben over het verspreiden van een sext, is de intentie ook daadwerkelijk sterker om dit te doen. *'Naarmate de attitude positiever is en men denkt dat belangrijke anderen er ook positief over denken, en men denkt controle te hebben over het gedeelde materiaal (bv. omdat het met de app Snapchat is verstuurd waarbij de foto binnen een paar seconden wordt verwijderd), is de kans groter dat men het gedrag vertoont. Dit betekent dat interventies op alle drie deze factoren kunnen inspelen'* (Harreveld & Nohlen, 2017).

Interventies kunnen zich richten op degene die de sexts doorstuurt. Ook is het belangrijk mee te nemen dat de controle van een verstuurd sext lager wordt, wanneer deze naar een ander toestel wordt gestuurd. De maker van de sext verliest de controle als hij deze naar iemand stuurt; dan immers heeft de ontvanger ook controle over de sext en niet meer alleen de maker. De kans bestaat uiteindelijk dat de sext publiek wordt gemaakt. Uit onderzoek is gebleken dat jongeren minder geneigd zijn om aan sexting te doen naarmate zij zich meer bewust zijn van de mogelijkheid dat deze bijvoorbeeld op social media terecht komt (Strohmaier, Murphy, & Dematteo, 2014). Volgens Harreveld en Nohlen (2017) moeten interventies meer inspelen op het ongewenste (en tevens ook de gevaarlijke kant) gedrag van sexting, namelijk het ongewenst doorsturen van sexts. Vaak zijn de huidige interventies eenzijdig, omdat deze zich vooral richten op het slachtoffer van openbaar gemaakte sexts. Om in de toekomst de verspreiding van sexts tegen te gaan, is het van belang om in te gaan op de drie belangrijkste voorspellers van sexting, namelijk attitudes, subjectieve normen en waargenomen controle.

Risico-inschatting

Volgens de cijfers van Safer Internet Day (2017), een onderzoek in opdracht van Safer Internet Centre Nederland, blijkt dat 90 procent van de jongeren verwacht dat sexts worden verspreid. 64 procent van de jongeren weet zeker dat de sexts worden doorgestuurd. Opvallend is dus dat jongeren dus wel degelijk denken dat sexts worden verspreid aan derden. Je kunt je afvragen of zij zich dan ook bewust zijn van de gevolgen van het verspreiden. Volgens Harreveld en Nohlen (2017) is onwetendheid een voorspeller van sexting. Er wordt gesteld dat jongeren mogelijk niet stilstaan bij de mogelijke risico's en gevolgen van het verspreiden van sexts. Ze kunnen de risico's onderschatten en maken daarmee een niet weloverwogen keuze. Hier zijn echter de bevindingen over verdeeld, omdat ander onderzoek aantoont dat jongeren wel degelijk op de hoogte zijn van de mogelijke risico's. Het is een interessante vraag of de jongeren die zich bewust zijn van de risico's, zich ook daadwerkelijk bezighouden met sexting. Daarmee zou namelijk tegelijk gezegd worden dat jongeren die wel aan sexting doen, ook op de hoogte zijn van de risico's. Daarom blijft het belangrijk om de boodschap van

mogelijke negatieve gevolgen van sexting te benadrukken zodat jongeren een weloverwogen, geïnformeerde keuze kunnen maken (Harreveld & Nohlen, 2017).

2.3.2 Omgevingsdeterminanten

Sociaal-culturele omgeving

Zoals eerder te lezen is, zijn de omgevingsfactoren van belang als het gaat over sexting. Vrienden, klasgenoten en ouders hebben een grote voorspelbaarheid als het gaat om het versturen van sexts en bijkomende gevolgen. Hechting aan de sociale groep is essentieel: hoe hecht is iemand met zijn of haar ouders? Hoe hecht is de vriendengroep waarin iemand zich begeeft? De subjectieve norm (welke norm heerst er in mijn omgeving; is bijvoorbeeld sexting acceptabel gedrag?), samen met attitude (heerst er een positieve of negatieve attitude in mijn omgeving over sexting?) en waargenomen gedragscontrole (in hoeverre heb ik controle als ik een sext naar een vriend(in) stuur?) maken samen de beste voorspellers voor sexting. Hierbij zijn de vriendengroep en ouders dus een belangrijke factor.

Politieke omgeving

Deze determinant is van belang als het gaat over de wetgeving rondom sexting. In feite is alle vorm van kinderpornografie (personen onder de 18 jaar) strafbaar, maar dit verschilt ingewikkeld genoeg per case als het over sexting gaat. Het is de vraag of en hoe wetgeving het gedrag kan beïnvloeden. In elk geval is het van belang dat de doelgroep op de hoogte is van de wetgeving. Als de mogelijke juridische gevolgen van het verspreiden van sexts niet bekend is bij de doelgroep, handel deze illegaal zonder dit te weten. En het mag duidelijk zijn dat -mochten jongeren vervolgd worden voor het verspreiden van sexts- dit een negatieve situatie is voor zowel de gefotografeerde (zijn/haar foto's zijn publiek gemaakt) als de verspreider (heeft de sexts doorgestuurd of op social media gezet).

3. Sexting: strafbaar of niet?

Nu het vertoonde gedrag en de determinanten hiervan bekend zijn, is het zaak om na te gaan in hoeverre sexting nu strafbaar is. Is sexting nu strafbaar of niet? Dit is wel het geval. Zoals eerder opgemerkt, is het maken, verspreiden, bezitten, aanbieden en kijken van kinderpornografie strafbaar. In dit hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de strafbaarheid van sexting en hoe dit in z'n werk gaat.

De vraag of sexting strafbaar is, is eigenlijk vrij makkelijk te beantwoorden. Alle vormen van sexting zijn strafbaar voor minderjarigen, want sexting valt onder kinderporno. Het aanbieden, maken, bezitten, verspreiden en bekijken van kinderporno is bij wet strafbaar (Politie, 2017). Veel jongeren weten dit niet. Dit blijkt uit de interviews die de student heeft afgenomen met zowel bureau Halt en de politie. Het tot stand komen van het beeldmateriaal is divers en wordt dan ook verschillend beoordeeld als er wordt gekeken naar de strafbaarheid. Dit kan variëren van het flirten van jongeren in het kader van hun seksuele ontwikkeling in de puberteit tot het onder dwang maken en sturen van bepaald seksueel getint beeldmateriaal. In het geval van flirten en de seksuele ontwikkeling kan in overeenstemming tussen de 'maker' en de ontvanger afgesproken worden dat het beeldmateriaal tussen beiden blijft. Echter, het gebeurt ook dat het beeldmateriaal op internet wordt gezet en wordt verspreid. Dan kan het materiaal in verkeerde handen komen en kan de maker van het beeldmateriaal bijvoorbeeld gehanteerd of gepest worden. Het Landelijk Expertisecentrum Kinderporno en Kinderseksuïerisme (2017) maakt onderscheid tussen het tot stand komen van beeldmateriaal van experimentele aard en van ernstige incidenten. Bij het experimentele handelingen is geen sprake van crimineel of kwaadwillend gedrag. Hoewel het officieel wettelijk strafbaar is als een minderjarige een foto of video van zichzelf maakt met een seksuele aard, hoeft dit niet altijd daadwerkelijk strafbaar te zijn. Het wordt natuurlijk

een ander verhaal als er incidenten voorkomen waarbij er sprake is van misbruik of andere criminele elementen. Dit geldt voor bijvoorbeeld als:

- er is een betrokken volwassene die aanzienlijk ouder is dan de gefotografeerde;
- er is sprake van criminele of intimiderende gedragingen zoals afpersing, misbruik, bedreiging of misleiding;
- er is sprake van een conflict tussen de betrokkenen;
- het seksueel getint beeldmateriaal wordt gemaakt of verspreid zonder toestemming of wetenschap van de gefotografeerde.

Tenslotte kan er ook sprake zijn van een niet gewilde situatie vanuit de dader gezien. Uit onderzoek blijkt dat adolescenten gevoelig zijn voor groepsdruk, wat maakt dat er impulsief gehandeld wordt en overhaaste beslissingen genomen worden waarvan de lange termijngevolgen niet worden overzien. Hierdoor kan er een situatie ontstaan waarvan de dader van tevoren niet zou hebben gewild wat uiteindelijk is gebeurd. Denk aan bij het verspreiden van seksueel getint beeldmateriaal van een klasgenoot (Landelijk Expertisecentrum Kinderporno en Kindersekstoerisme, 2017).

Om onderscheid te maken tussen de verschillende gevallen, moet er een afweging per geval worden gemaakt. Omdat het dus per geval anders is, wordt gekeken naar een aantal factoren die invloed hebben op de vervolging. Deze factoren zijn:

- de mate van vrijwilligheid van de gefotografeerde in het tot stand komen van het beeldmateriaal
- de aard van het beeldmateriaal
- de mate en wijze van (eventuele) verspreiding
- de relatie tussen de betrokkenen.

Per zaak wordt ernaar gestreefd om te voorkomen dat slachtofferschap in de toekomst kan worden voorkomen (evenals het daderschap), de veiligheid van de betrokken personen en, indien mogelijk, het herstel van schade van het slachtoffer.

Hierbij is het belangrijk dat er wordt gekeken naar hoe het gedrag van de dader dusdanig beïnvloed kan worden om herhaling in de toekomst te voorkomen. Desalniettemin moet er recht worden gedaan aan het togedane leed van het slachtoffer. Mocht er strafrechtelijk worden ingegrepen, kan dit grote gevolgen hebben voor de toekomst van de dader. Dit kan bijvoorbeeld het niet meer verkrijgen van een Verklaring Omtrent Gedrag zijn. Hierdoor kunnen de mogelijkheden op de arbeidsmarkt flink worden beperkt.

3.1 Opsporing en vervolging

Elke zaak rondom sexting is anders en dient dan ook maatwerk geleverd te worden. Dit betekent dat er per zaak gekeken moet worden hoe de vork in de steel zit. Dit wil ook zeggen dat per zaak de afdoening verschilt (de straf die buiten de rechter om gaat). Er zijn drie fases waarin deze straf wordt bepaald. In de onderstaande tabel wordt het proces in drie fasen omschreven hoe de afdoening wordt bepaald.

Fasen	Acties
Fase 1: melding bij politie	Er wordt een melding met betrekking tot sexting gedaan bij de politie. Hier wordt de ernst van de zaak in kaart gebracht door onder andere te kijken naar onder welke omstandigheden het beeldmateriaal tot stand is gekomen en in hoeverre er sprake is van verspreiding van het beeldmateriaal.
Fase 2: beslissing opsporingsonderzoek	Er zijn drie categorieën waarin de zaak kan worden ingedeeld. Bij categorie I is er bijvoorbeeld sprake van dwang, druk of misleiding, of het slachtoffer jonger dan 12 jaar is. Bij categorie II is er sprake van smaad, laster, pesten of intimidatie. Bij categorie III lijkt er sprake te zijn van een vrijwillige totstandkoming van het beeldmateriaal.
Fase 3: beslissing afdoening	In deze fase wordt de afdoening bepaald. Deze is per categorie anders. Bij zaken in categorie I volgt hoogstwaarschijnlijk vervolging. Zaken van categorie II worden vaak afgedaan door middel van een HALT- of OM-afdoening of dagvaarding. In zaken van categorie III worden er alternatieve interventies aangeraden. Dit zijn interventies zoals een voorlichting door HALT, mediation of een groepsgesprek met betrokkenen.

4. Veldonderzoek

Tot nu toe bestaat dit vooronderzoek uit literatuurstudie. In het komende hoofdstuk staat het veldonderzoek beschreven, ofwel de antwoorden van de afgenomen interviews met de professionals.

Voor dit onderzoek zijn er door de student interviews afgenomen met Thomas Wijsman (jeugdcoördinator bij politie gemeente Nieuwkoop en Kaag&Braassem), Patty van der Veer (medewerker en voorlichter Bureau Halt Den Haag) en Valerie Bernsen Lopez (preventiemedewerker GGD Hollands Midden). Deze professionals zijn benaderd met behulp van de opdrachtgever. Er is in het netwerk gezocht en deze professionals bleken raakvlakken te hebben met dit onderwerp.

Wijsman stelt dat onwetendheid een grote rol speelt bij sexting. De politie zet voorlichtingen in om de jeugd meer bij te brengen over het onderwerp 'sexting'. Wijsman: 'Vaak als ik begin met de stelling: 'het sturen van een naaktfoto is strafbaar'. Dan wordt er 99 van de 100 gezegd: 'nee dat is niet strafbaar, want daar kies je zelf voor'. Jongeren denken dat als ze ervoor kiezen om een foto van zichzelf in hun nakie te maken en te sturen, ze daar zelf voor kiezen. Dan gooien we vaak ook de term kinderporno erin, het verspreiden van kinderporno. Dat begrijpen ze al helemaal niet'. Wijsman stelt dat de jongeren die hij voorlichting geeft

vaak niet weten dat sexting strafbaar is en er is dus nog veel te leren. Vaak weten ze bij benadering aan wat sexting is, maar ze geven dan wel erg basale voorbeelden. Het versturen van naaktfoto's komt soms voort uit een romantische relatie, maar ook vaak door druk uit te oefenen. Dit gebeurt als volgt: een groepje van 4 à 5 jongens zetten een kwetsbaar meisje uit de klas onder druk. Zij sturen haar berichten dat ze een naaktfoto moet sturen en dreigen een (naakt)video van haar online te zetten, terwijl dit filmpje er helemaal niet is. Op deze slinkse manier proberen ze aan een naaktfoto te komen om die

vervolgens door te sturen. Op den duur breekt het meisje en stuurt ze de foto om er maar van af te zijn. Groepsdruk is dus een veelvoorkomend iets als het gaat over sexting bij jongeren. Daarnaast gebeurt het ook bij 12 jarige kinderliefdes. Je stuurt elkaar dan wat foto's en dan gaat de relatie uit, heb je nog wel die foto's van je vriendin. Die stuur je dan naar je vrienden en voor je het weet, heeft de hele school de foto's gezien.

Wijsman geeft aan dat de politie voornamelijk voorlichting geeft aan eerste en tweede klassen van de middelbare school, maar een enkele keer ook aan groep 8 van de basisschool. Wijsman: *'Eerstejaars middelbare school, die zijn dus 12, 13, 14 jaar. Ik geef zelf liever geen voorlichting aan de groep daarboven, want dan heb je al van die wijsneusjes die het allemaal wel weten. Die interesseert het geen reet wat je komt vertellen. Daar zal het ook nog wel gebeuren, maar de grootste groep die onwetend en kwetsbaar is, betreft de eerste en tweedejaars van de middelbare school. Dat is de groep die ik het meeste meemaak en waar ik me het meest op richt'*. Daarnaast geeft Wijsman aan dat qua niveau het vmbo het meest kwetsbaar is. Deze groep zijn 'doeners' die meestal eerst dingen doen, voordat ze nadenken over hun handelen. Het is het beste om aan deze groep voorlichting te geven, want hier lijkt sexting nog niet echt veel voor te komen. Dat gebeurt pas op latere leeftijd, rond de 15 en 16 jaar. 16 jarigen halen meestal hun schouders op als er een politieagent voor de klas staat en uitlegt wat je wel en niet mag doen. Bij jongere mensen knopen ze de voorlichtingswoorden nog wel goed in hun oren.

Wijsman stelt dat sexting dan ook het meest voorkomt rond de 15 en 16 jaar. Jongeren zitten dan in de puberteit, hun lichaam verandert en ze worden onzeker. Als je 18 bent, ben je beter in staat om voor jezelf op te komen. Het heeft daarom ook geen zin om voorlichting te geven aan jongeren van 16 jaar, die hebben al van alles meegemaakt qua incidenten. De huidige voorlichting is preventief, dus is het logisch als deze uitgevoerd wordt bij een groep die nog niet veel ervaring heeft met sexting. Wijsman stelt dat de houding tegenover sexting positief noch negatief is. Wijsman: *'Ten eerste zien jongeren sexting niet als iets strafbaars. De slachtoffers die je spreekt, vinden het natuurlijk verschrikkelijk, dat is logisch. Maar de rest van de klasgenoten zwakken het af. Die zien niet in dat je met het sturen van een naaktfoto een leven kapot kunt maken. Dat je in feite kinderporno aan het versturen bent. Die lachen erom, die zien een foto voorbij komen. Waarom zou je daar een melding van maken? 'Da's toch lachen?'. Ze bagatelliseren het een beetje. Onwetendheid speelt een grote rol. Het is echt een middenweg, ze vinden het niet verschrikkelijk, maar ze vinden het ook niet geweldig'*. Ze weten niet dat je al medeplichtig bent als je alleen maar een naaktfoto van een minderjarige op je telefoon hebt staan.

Halt.

Ook Van der Veer stelt dat de preventie het beste uitgeoefend kan worden op eerste en tweedejaars van het vmbo. Van der Veer: *'Ja, ik denk toch wel wat meer aan het vmbo. Dat merk ook ik in de klas. Wij krijgen bovendien meer jongeren van het vmbo dan van de havo of het vwo. Daar wordt wel iets meer over de gevolgen wordt nagedacht dan op het vmbo. Soms vind ik dat lastig, omdat je het onderscheid niet wil maken. Mijn ervaring is dat vmbo'ers eerst iets doen en daarna pas nadenken over wat ze gedaan hebben'*. Daarnaast stelt ze dat er in groep 7 en 8 er nogal lacherig wordt gedaan als het over sexting gaat; deze groepen zijn daar nog te jong voor. Wel zegt ze dat in de eerste en tweede klas van de middelbare school sexting een rol speelt. Van der Veer richt zich voornamelijk op eerste en tweedejaars, niet met de jaren erboven. Ze zegt dat sexting overall voorkomt, op elke (middelbare) school. Volgens Van der Veer doen mensen aan sexting vanwege de spanning en de kick. Als je in een relatie zit en op vakantie bent, kun je een foto naar de ander sturen om het gevoel van bij elkaar te zijn weer te doen opleven. Onzekerheid en groepsdruk spelen ook een belangrijke rol bij het sturen van een naaktfoto.

Ten aanzien van sexting bespeurt Van der Veer een negatieve houding. Als ze voorlichting geeft aan klassen krijgt ze antwoorden als: 'mensen sporen niet als ze aan sexting doen'. Maar ze is alert voor sociaal wenselijke antwoorden: als er bijvoorbeeld foto's of video's in de rondte gaan, vinden de jongeren dat hun vrienden dat ook moeten zien. Ze beseffen niet dat het strafbaar is als je zo'n foto of video van een minderjarige doorstuurt. Ze doen er vrij nuchter over en ze zeggen dat het dom is als je zo'n foto of video van jezelf maakt; de gevolgen moet je kunnen inzien. Maar lang niet iedereen doet dat. Het gebeurt dat er in een relatie foto's gestuurd worden naar je vriendje, omdat je diegene dan 100 procent kan vertrouwen, maar Van der Veer waarschuwt dat je in dit soort situaties nooit iemand 100 procent kan vertrouwen, want je weet nooit hoe je relatie loopt. Het kan gebeuren dat die foto's uit lolligheid of uit wraak worden doorgestuurd. Meer bewustwording is in elk geval erg belangrijk bij deze jongeren.

Jongeren weten vaak niet dat het strafbaar is, stelt Van der Veer. Jongeren weten wel dat wat ze doen niet goed is, maar ze zijn niet op de hoogte van een mogelijke straf die ze kunnen krijgen. Als daders doorgestuurd worden naar Halt, zijn er verschillende trajecten en opdrachten die ze moeten doen. Het aantal strafuren wordt bepaald door justitie en wordt uitgevoerd via Bureau Halt. Jongeren krijgen een gesprek met de ouders erbij en er wordt gekeken naar wat de situatie van de jongere is. Ook vindt een 'herstelgesprek' plaats: een gesprek tussen dader en slachtoffer. Dit gebeurt op basis van vrijwilligheid van beide partijen. Het komt voor dat het slachtoffer de dader niet onder ogen wil zien, maar andersom gebeurt ook.

Bernsen Lopez van de GGD stelt dat iedereen wel eens een keer aan sexting doet of heeft gedaan en dat daardoor ook iedere school ermee te maken heeft. Ze kan niet zeggen bij welke leeftijd sexting het meest voorkomt, omdat zij zich vooral bezighoudt met de leeftijden onder de 25. Jongeren zijn zich niet bewust van de gevolgen die sexting kan hebben. Ze zijn volgens Bernsen Lopez nog niet empathisch genoeg om in te zien hoe ze zich zouden voelen als er een foto van hen zelf online zou staan. Zelf geeft ze voornamelijk voorlichting aan eerste en tweede klassen middelbare school. Het onderwerp wordt over het algemeen interessant gevonden, omdat de leerlingen van die leeftijd ermee te maken hebben.

Over het niveau van de jongeren zegt Bernsen Lopez het volgende: *'Ik doe voornamelijk de vmbo klassen en af en toe havo en vwo. Ik denk dat sexting in alle klassen van ieder niveau wel gebeurt, maar overal op een andere manier. Ik denk dat er op het vwo en gymnasium anders wordt omgegaan met de situatie, maar daar gebeurt het ook. Maar ik zie bij het vmbo vaak dat de jongeren niet goed nadenken over de gevolgen en dat het daar wat sneller gebeurt. Je hebt ook te maken met meiden die vatbaar zijn voor loverboys bijvoorbeeld'. Wat de norm betreft: als een jongen een zogenoemde 'dickpic' (een foto van het mannelijke geslachtsdeel) stuurt, dan wordt daar om gelachen. Maar als een meisje een naaktfoto stuurt, dan wordt dit al gauw gezien als hoerig. Bernsen Lopez concludeert uit onderzoek dat jongens vaker een naaktfoto van zichzelf maken dan meisjes. Wel zegt ze dat een foto van een meisje sneller verspreid wordt dan die van een jongen en dat meiden ook foto's doorsturen, ook al gaat het om een naaktfoto van een meisje. Bernsen Lopez zegt dat er bij jongens meer om gelachen wordt en dat het bij hen minder impact heeft dan bij meisjes. Bernsen Lopez: *'Soms kom ik bij tweede klassen op het vwo en dan zijn ze er nog helemaal niet mee bezig. Die zijn bij wijze van spreken nog met poppen en andere dingen aan het spelen. Maar ik zie dat jongeren op het vmbo er al meer mee bezig zijn: met elkaar, met relaties en seks en dat soort dingen. Dus dan gebeuren er sneller dingen als het versturen van sexts op een jongere leeftijd. Bij de tweede klas middelbare school gebeurt het, maar dat het daar het meeste gebeurt, denk ik niet. Nee ik denk dat het meer bij de 14, 15 en 16 jarigen gebeurt'.**

Bernsen Lopez zegt over de houding van de jongeren tegenover sexting is dat het vooral hun eigen schuld is als er een naaktfoto uitlekt. In de klas ziet ze vaak sociaal wenselijk antwoorden als ze vraagt wat leerlingen zouden doen met zo'n foto van een ander. Ze zouden die namelijk verwijderen. Of dat vervolgens ook echt gebeurt, is maar de vraag. Tijdens de voorlichtingen die de GGD wordt geprobeerd dit probleem te tackelen. Door middel van rode en groene kaartjes moet de klas antwoord geven op bijvoorbeeld het wel of niet goedvinden van het doorsturen van een naaktfoto. Als iedereen een rood kaartje voor 'nee' opsteekt, creëert de voorlichter een gevoel tussen de leerlingen onderling, dat het niet oké is om een naaktfoto van iemand zomaar door te sturen.

Wat betreft de kennis die de jongeren hebben over risico's van foto's doorsturen, zegt Bernsen Lopez dat zij inmiddels wel vaak weten dat het strafbaar is. Scholen zijn tegenwoordig meer bezig met het verstrekken van informatie over dit thema. Daarentegen weten ze vaak niet wat er met de dader kan gebeuren. Ze verschuilen zich achter het idee dat de politie toch niet van iedereen de telefoon kan afpakken en dat het hun privacy is. Desalniettemin schrikken ze wel als er wordt verteld dat het al strafbaar is als ze een naaktfoto van iemand uit de klas op hun telefoon hebben staan. En los daarvan, hoe erg het is voor het slachtoffer. Volgens Bernsen Lopez mist er empathie bij de jongeren: *'Daaraan ontbreekt het. Als je kijkt naar het puberbrein, zie je ook dat pubers het moeilijk vinden om zich te verplaatsen in een ander. Ze vinden het moeilijk om überhaupt hun eigen emoties of die van een ander te herkennen. Ik denk dat het er empathie mist als het gaat om zo'n foto. 'Hoe zou ik mij voelen als ik op die foto zou staan?'*

4.1 Overkoepelende en terugkerende antwoorden

Het gebruik en gevaar van Snapchat wordt duidelijk. Jongeren denken vaak dat Snapchat een 'veilige' manier is om een naaktfoto te sturen, maar aan de andere kant zijn kwaadwillenden slim genoeg om deze foto's op een bepaalde manier op te slaan. Zo bestaat er een app die automatisch foto's van Snapchat opslaat en dat weten veel jongeren niet. Apps als Facebook, Instagram en vooral Whatsapp genoemd die gebruikt worden voor sexting.

Volgens de professionals komt sexting het meest voor bij jongeren van 14, 15, 16 jaar. Om preventie te laten slagen, moet je hier dus vóór zitten, dus bij een leeftijd van 12, 13 jaar. Dit zijn de leeftijden waar de jongeren niet te jong zijn, maar ook niet te oud om hun de les te lezen over een onderwerp waar ze al veel van weten. Dit betekent dus dat een eerste of tweede klas logisch is. Qua niveau wordt herhaaldelijk gesteld dat het vmbo het meest kwetsbaar is voor sexting en het lekken van naaktfoto's. Deze leerlingen zijn niet goed in staat om de gevolgen ervan te overzien, zowel voor zichzelf als voor het slachtoffer. Het zijn doeners en ze doen eerder dingen als het hen gezegd wordt, anders dan bij havo- en vwo-leerlingen.

Er is geen duidelijke houding tegenover sexting. Er wordt gezegd dat de jongeren erom lachen en ze zeggen dat het de eigen schuld is als er een naaktfoto uitlekt. Ze zijn geneigd om sociaal wenselijke antwoorden te geven tijdens de voorlichtingen, maar het is dus maar de vraag in hoeverre ze hier oprecht achter staan. Het is dus lastig te bepalen of de houding tegenover sexting nu positief of negatief is. Slachtoffers staan er logischerwijs negatief tegenover. Over het algemeen vinden jongeren dat er je gewoon niets mee moet doen.

De reden waarom mensen aan sexting doen kent een verscheidenheid aan motivaties. Dit kan van vrijwillig tot zeer onvrijwillig zijn. Als jongeren in een relatie zitten, kunnen zij uit verliefdheid elkaar foto's sturen, zonder enige vorm van druk van de ander. Op zichzelf is hier niks fouts aan, maar dit kan anders lopen als de relatie uitgaat en er wraak genomen wordt op de ander door naaktfoto's te verspreiden. Daarnaast is groepsdruk een van de redenen waarom er naaktfoto's gestuurd worden. Jongens kunnen een kwetsbaar meisje onder druk zetten. Zij kan zich niet goed verdedigen en gaat overstag. Vervolgens wordt deze foto verstuurd naar derden en komt het voor dat

binnen dezelfde dag de hele school de foto gezien heeft. Tenslotte speelt sexting een rol in de puberteit bij de seksuele ontwikkeling. Sexting hoort bij het proces waarin jongeren zichzelf en de ander ontdekken.

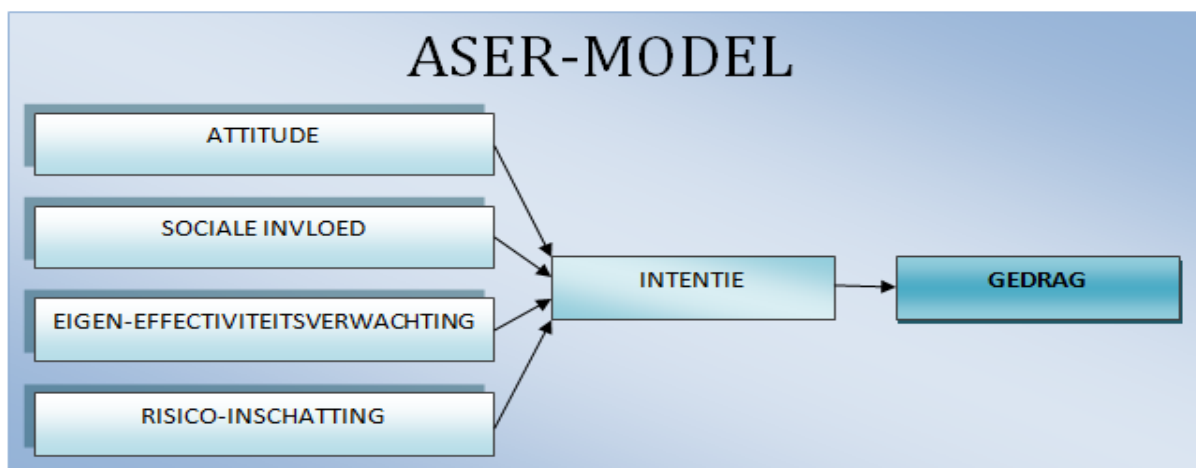
5. Het aangepaste ASE-model

Om de literatuurstudie en het veldonderzoek te koppelen, wordt er gebruik gemaakt van een bestaand model om gedrag te verklaren. Deze wordt toegespitst op specifiek dit vooronderzoek, met het oog op de bijbehorende determinanten van gedrag.

Zoals eerder te lezen is, wordt er bij de te ontwikkelen voorlichting gebruik gemaakt van de volgende determinanten:

- attitude
- sociale invloed
- eigen-effectiviteitsverwachting (waargenomen gedragscontrole)
- risico-inschatting.

Het al bestaande ASE-model hanteert de eerste drie genoemde determinanten die van belang zijn om gedrag te kunnen veranderen. Er is gekozen voor dit model, omdat uit de theorie is gebleken dat deze determinanten van toepassing zijn als het gaat over sexting. Hoewel deze determinanten belangrijk zijn, wordt er voor de voorlichting nog een determinant toegevoegd, namelijk de risico-inschatting. Uit het vooronderzoek van deze voorlichting blijkt dat de kennis over de risico's van sexting vrij beperkt is. Uit het interview met Bernsen Lopez bleek dat steeds meer jongeren wel weten dat het doorsturen van een naaktfoto strafbaar is, maar vaak kunnen ze niet noemen wat er daadwerkelijk kan gebeuren als er bewijs is dat er een strafbaar feit is gepleegd. Kinderporno verspreiden is namelijk verboden en dat is een link die jongeren niet snel maken. Om deze reden is ervoor gekozen om deze determinant toe te voegen aan het al

Het ASE-model is vaker succesvol gebruikt om sexting gedrag te verklaren (Harreveld & Nohlen, 2017). In het kort: hoe positiever de attitude, hoe positiever de subjectieve norm (sociale invloed), en hoe meer controle iemand denkt te hebben over een sext, hoe sterker de intentie is dat iemand bepaald gedrag vertoont, in deze context dus het versturen van een sext. Wat de attitude betreft, hoe positiever de attitude is ten opzichte van het attitude-object, hoe meer het geaccepteerd wordt. Andersom betekent dit, hoe negatiever de attitude jegens het attitude-object, hoe minder geaccepteerd het is. In tegenstelling tot andere interventies, richt deze voorlichting zich voornamelijk op de wetgeving en de juridische kant van 'de dader' (Harreveld & Nohlen, 2017). Er wordt

ook ingegaan op de andere determinanten, maar de determinant die de risico-inschatting moet bevorderen bij de doelgroep moet nadrukkelijk naar voren komen.

6. Interventieontwikkeling

Nu de literatuurstudie en het veldonderzoek gedaan zijn, is het nu zaak om de interventie te ontwikkelen. In dit hoofdstuk staat de concrete doelgroep en onderbouwing van de interventie omschreven.

6.1 Omschrijving doelgroep

Uit zowel het literatuur- als veld onderzoek blijkt dat de preventie van sexting geen zin heeft bij een doelgroep met een leeftijd van 15 jaar of ouders. Volgens Wijsman worden er al voorlichting gegeven over sexting in groep 8. De vraag is of dit de juiste leeftijdscategorie is. Uit alle interviews blijkt dat de beste leeftijdscategorie voor een preventieve voorlichting als deze beste uit de voeten komt bij een leeftijd van 12 a 13 jaar. Dit omdat deze doelgroep bijna in de puberteit komt en er een nieuwe fase in hun leven begint. Omdat de voorlichting op een middelbare school gegeven wordt, zal dit plaatsvinden in een eerste jaar klas. De kinderen met deze leeftijd hebben, zoals uit de interviews is gebleken, nog niet veel ervaring met sexting. Om deze reden is dit de juiste leeftijd om preventie toe te passen. Zowel Wijsman als Harreveld en Nohlen (2017) stellen dat als er een preventieve voorlichting plaatsvindt over sexting bij een leeftijd van boven de beoogde leeftijden, dan zal dit minder effect hebben. Dit omdat volgens Harreveld en Nohlen (2017) het online risicogedrag, waar sexting onder valt, piekt bij de leeftijden van 15 en 16 jaar. Preventie moet hier dus voor zitten. Wijsman stelt dat bij de leeftijden van 15 en 16 jaar de leerlingen al ervaring hebben met sexting en dat het dan te laat is om preventie uit te oefenen.

De leeftijd waar de voorlichting dus het meeste effect zal hebben, zijn de leeftijden 12/13 jaar. Maar hoe zit het met het niveau van de leerlingen? Zal de voorlichting hetzelfde effect hebben op leerlingen van het vwo als van het vmbo? Uit het vooronderzoek is gebleken dat leerlingen van het vmbo het meest kwetsbaar zijn voor sexting en de gevolgen ervan. Volgens Wijsman komt dit omdat zij vaak eerst doen en daarna pas nadenken over hun handelen. Dit geldt dus ook voor het versturen van een naaktfoto. Bernsen Lopez stelt dat het ligt aan het puberbrein. Deze is nog niet dusdanig ontwikkeld dat deze leerlingen de lange termijngevolgen onder ogen zien. Om deze reden kunnen zij de mogelijke gevolgen niet goed inschatten en kunnen zij dingen doen waar ze later spijt van krijgen. Ook Van der Veer stelt dat de voorlichting het beste uitgevoerd kan worden bij een vmbo klas jaar een. Vanuit scholen krijgt zij aanvragen om dergelijke voorlichtingen te geven en deze aanvragen zijn voornamelijk bedoeld voor het vmbo, omdat het daar sexting het meest speelt.

6.2 Gedragsdoelen

Om doelen te stellen voor de voorlichting, moet er gebruik worden gemaakt van de determinanten. Per determinant wordt er een doel gesteld waarvan het wenselijk is dat de doelgroep die aan het eind van de voorlichting heeft behaald. De overkoepelende doelstelling van de voorlichting luidt:

Aan het eind van de voorlichting handelen de leerlingen van vmbo jaar 1 volgens de wet op het gebied van sexting.

Zoals eerder besproken, zijn de determinanten die aan deze voorlichting te pas komen: attitude, sociale invloed, eigen-effectiviteitsverwachting en risico-inschatting. Hieronder een matrix van de gespecificeerde doelen per determinant:

Determinant	Doel
Attitude	Aan het eind van de voorlichting heeft de doelgroep een negatieve houding tegenover het doorsturen van seksueel getint beeldmateriaal.
Sociale invloed	Aan het eind van de voorlichting begrijpen de jongeren beter hoe het is om slachtoffer te worden van sexting en snappen zij hoe hun omgeving hier invloed op kan hebben.
Eigen-effectiviteitsverwachting	Aan het eind van de voorlichting weten de jongeren wat ze moeten doen als zij seksueel getint beeldmateriaal ontvangen.
Risico-inschatting	Aan het eind van de voorlichting is de doelgroep op de hoogte van de risico's die sexting met zich meebrengt.

6.3 Methodieken en technieken

In de onderstaande tabel is te lezen welke methodieken en technieken er gebruikt worden om de gedragsdoelen van de bijstaande determinanten te bereiken.

Theorie	Methodiek	Techniek
Attitudeverandering	Negatieve verwachtingen versterken	Stellingen en groepsdiscussie
Empathie	Inlevingsvermogen wekken slachtoffer	Geheimenoefening
Onwetendheid	Kennis rondom eigen-effectiviteit vergroten	Samenwerkingsopdracht
Risicoperceptie	Inzien hoe iets kan verspreiden en of het strafbaar is	Verspreidingsoefening (<i>Wie is de schuldige?</i>)

6.4 Verdieping vormgeving voorlichting

Om de voorlichting zo goed mogelijk vorm te geven, is er een voorlichting van de GGD bezocht. Dit om na te gaan hoe zij als professionals een voorlichting geven aan een groep. Deze voorlichting vond plaats op een school in Oegstgeest aan de tweede klas middelbare school. Het onderwerp van deze voorlichting was 'social media'; ook sexting kwam aan bod. Door het bijwonen van deze voorlichting, is er een beter beeld ontstaan over hoe een dergelijke voorlichting in elkaar zit en hoe de groep reageert op deze onderwerpen. Tevens is de Geheimenoefening die in deze voorlichting is verwerkt, afkomstig van de GGD. Er is toestemming verleend om deze oefening te integreren in deze voorlichting.

Daarnaast zijn er verschillende personen benaderd om een video op te nemen. Deze personen fungeren als rolmodel voor de groep. Er zijn zowel mannen als vrouwen benaderd als rolmodellen: mannelijke rolmodellen (zie het interview met Wijsman) spreken de jongens meer aan. Zeker als het gaat om het niet doorsturen van naaktfoto's. Vrouwelijke rolmodellen kunnen de meisjes aanspreken om voorzichtig te zijn als zij een naaktfoto naar iemand sturen. De mensen die benaderd zijn voor de jongens:

- Rico Verhoeven (wereldkampioen kickboxer)
- De jongens van StukTV (populair YouTube kanaal)

- Ronnie Flex (rapper)
- Fresku (rapper)
- Boef (rapper)

De rolmodellen die benaderd zijn voor de meisjes:

- Anna Nooshin (fashion blogger, online ondernemer en auteur)
- Teske de Schepper (vlogger)
- Famke Louise (vlogger en zangeres)
- Monica Geuze (vlogger)
- Jiami Jongejan (vlogger)
- Laura Ponticorvo (vlogger en mediapersoonlijkheid)

Geen van de benaderde rolmodellen heeft iets kunnen betekenen voor de voorlichting. Het management van Monica Geuze heeft als enige gereageerd en heeft laten weten dat zij veel soortgelijke aanvragen krijgt en hier niet op in gaan, omdat dit teveel tijd zou kosten.

6.5 Werkvormen

6.5.1 Werkvorm: Geheimenoefening

Uit het interview met de GGD is gebleken dat het belangrijk is om empathie te wekken bij jongeren: de empathie om zich in te kunnen leven in de ander. Het gaat om vragen als: 'Hoe zou ik me voelen als er een naaktfoto van mij wordt doorgestuurd?'. Door zelf dit gevoel te ervaren, ontstaat er meer inlevingsvermogen in de ander als het gaat om het doorsturen van een naaktfoto. Dit wordt tijdens deze voorlichting gedaan aan de hand van de Geheimenoefening. De oefening wordt ingezet om determinant sociale invloed, en dan met name de sociale steun, te verwerken.

Deze oefening wordt dus ingezet om empathie op te wekken bij de groep. Uit het interview met de GGD en Bureau Halt kwam naar voren dat veel jongeren zeggen over een probleem rond een naaktfoto, dat het om eigen schuld gaat. Aronson, Wilson en Akert (2011) noemen dit 'blaming the victim'. Dit houdt in dat mensen vaak denken dat slachtoffers het er zelf naar gemaakt hebben als hen iets overkomt. Bij verkrachting bijvoorbeeld, is het zo dat mensen kunnen denken dat de slachtoffers er zelf schuldig aan zijn. Als bijvoorbeeld een jonge vrouw bij het uitgaan een man aanspreekt, zij met elkaar naar huis gaan en zij vervolgens verkracht wordt, kunnen anderen zeggen: 'dan had je hem ook niet mee naar huis moeten nemen'. Met naaktfoto's gebeurt dus iets soortgelijks. Als een klasgenoot in vertrouwen een naaktfoto stuurt naar een vriend of vriendin, wordt de gefotografeerde vaak gezien als degene die schuldig is, want 'dan had ze dat maar niet moeten doen', terwijl de fout eigenlijk zit bij degene die het beeldmateriaal heeft doorgestuurd. Door deze oefening krijgt de doelgroep een beeld van hoe het voelt als een geheim wordt doorverteld, terwijl dit in vertrouwen aan iemand is doorgegeven.

Ook wordt er gekeken naar de sociale vergelijking (Brug, 2012). Hoe vergelijk je jezelf met een ander als het gaat om het versturen van een naaktfoto, of in het geval van deze oefening, het delen van een geheim? Heeft een leerling andere overwegingen om dit te doen dan een andere leerling?

Het doel van deze werkvorm is om empathie te wekken bij de groep als het gaat over het doorsturen van naaktfoto's. Ook wordt duidelijk hoe belangrijk daarbij het vertrouwen is. Deze werkvorm is gebaseerd op de werkvorm afkomstig van de interventie Sexting zonder risico's, ontwikkeld door de Radboud Universiteit Nijmegen en Veilig Thuis Hollands Midden (Pelzer & Bernsen Lopez, 2018). Deze werkvorm ziet er als volgt uit:

Stap 1: *Iedereen krijgt een stuk papier en een pen. Het is de bedoeling dat*

iedereen een geheim van zichzelf opschrijft, iets dat niemand weet en waarvan je liever niet hebt dat een ander het weet. Als het is opgeschreven, vouwt iedereen het papier dicht zodat niemand het kan lezen. De voorlichter benadrukt dat niemand het geheim zal lezen.

Stap 2: *Nu alle geheimen zijn opgeschreven, vraagt de voorlichter aan de groep hoe het was om het geheim op te schrijven, dus bijvoorbeeld of ze het raar of spannend vonden. Wat maakt dat ze weerstand voelden om het geheim op te schrijven?*

Stap 3: *De voorlichter vraagt aan de klas hoe ze het zouden vinden als ze wat ze hebben opgeschreven als geheim, als ze dat met hun beste vriend of vriendin zouden delen. Het is hierbij belangrijk om naar hun gevoelens te luisteren. De voorlichter gaat in op wat er belangrijk is aan geheimen, aan wie je het vertelt. De groep moet hierbij het woord 'vertrouwen' noemen. Als dit eenmaal duidelijk wordt, vraagt de voorlichter wat de groep ervan vindt als dat geheim wordt doorverteld door je beste vriend of vriendin aan klasgenoten en dat daardoor de hele school je geheim weet. Geven de leerlingen dan zichzelf of hun vriend of vriendin de schuld dat de hele school het weet?*

Stap 4: *De voorlichter vertelt dat de leerlingen van de groep zich moeten voorstellen dat het geheim dat ze hebben opgeschreven een naaktfoto betreft. Een naaktfoto is namelijk vaak hetzelfde als een geheim en deze wordt dan ook in vertrouwen naar iemand gestuurd. De voorlichter vraagt naar de gevoelens van de groep bij de vraag hoe ze het zouden vinden als er een naaktfoto wordt verspreid door iemand anders dan zichzelf. De voorlichter maakt duidelijk dat het dus niet altijd de fout is van degene die een naaktfoto naar iemand in vertrouwen stuurt. Het is ook de schuld van degene die de foto doorstuurt. Degene die de foto heeft ontvangen en doorgestuurd heeft het vertrouwen geschaad..*

6.5.2 Werkvorm: Wie is de schuldige?

Om een beeld te schetsen van hoe snel een naaktfoto doorgestuurd kan worden en wie er dan strafbaar is, wordt deze oefening ingezet. Ook is deze oefening bedoeld om de risicoperceptie te vergroten door de oefening te combineren met een groepsdiscussie vanaf wanneer sexting nu eigenlijk strafbaar is. Uit de interviews met de professionals blijkt dat jongeren dit lang niet altijd weten, laat staan dat ze weten wat de gevolgen kunnen zijn. Door deze oefening krijgen de jongeren een beeld van hoe ongemerkt een naaktfoto doorgestuurd kan worden en waarom het strafbaar is.

Om de risico's van sexting te verkleinen, moeten eerst deze risico's duidelijk zijn voor de groep, bijvoorbeeld in hoeverre je nog controle hebt over een naaktfoto als je die naar iemand stuurt. Het is de taak van de voorlichter om ervoor te zorgen dat de risico-inschatting adequaat wordt overgedragen zodat de groep een inschatting kan maken van wat er wel en wat niet gedaan mag worden. Een risico wordt vaak gedefinieerd aan de hand van twee factoren, namelijk de kans op negatieve gevolgen en de ernst van deze gevolgen (Brug, 2012). De kans op negatieve gevolgen kan op verschillende manieren worden overgebracht aan de groep. Dit kan bijvoorbeeld door numerieke wijze, in percentages, verbale informatie, grafische informatie of de kans waarover het risico gaat te vergelijken met andere risico's. Deze manieren hebben alle voor- en nadelen, maar een veelbelovende manier om het over te dragen is de kansinformatie over te brengen in de vorm van gepersonaliseerde kansinformatie. Hierbij geeft de voorlichter niet algemene informatie, maar geeft hier kansinformatie over de persoon zelf (Brug, 2012). In deze werkvorm is dit door middel van 'naaktfoto's' die de leerlingen krijgen (hoe dit precies werkt, wordt later omschreven). Op deze meer realistische manier ervaart de groep gepersonaliseerde kansinformatie, omdat zijzelf een foto hebben 'ontvangen' en wordt er dieper in gegaan op waarom zij nu precies strafbaar zijn.

Daarnaast zijn er verschillende manieren van risicocommunicatie. Om te beginnen is dit het benadrukken van de oorzaken. Dit kan door mensen specifieke feedback op hun gedrag te geven. Hierbij kan het zijn dat mensen niet op de hoogte zijn van hun gedragingen, die wel eens riskant kunnen zijn (Brug, 2012). In deze werkvorm wordt dit gedaan door leerlingen uit de klas ook een naaktfoto te geven (in real life zou dit een doorgestuurd naaktfoto zijn) en hen erop te wijzen dat het bezitten van een naaktfoto van een klasgenoot strafbaar is.

Een andere manier van risicocommunicatie is het koppelen van de oorzaken met de gevolgen die het kan hebben. Dit kan bijvoorbeeld door ervaringsdeskundigen te gebruiken om hun verhaal te vertellen door middel van een video. Het is hierbij de bedoeling dat mensen dan het idee krijgen dat het hen ook kan overkomen (Brug, 2012). Bij deze vorm van communicatie wordt er in deze werkvorm gebruik gemaakt van het verhaal van een meisje dat ongewild is gefilmd en wat voor gevolgen dit voor haar gehad hebben.

Ten slotte is een manier van risicocommunicatie het benadrukken van de ernst van de gevolgen. Dit wordt ook wel een 'angstaanjagende voorlichting' genoemd. Hierbij worden de negatieve gevolgen van bepaald gedrag nadrukkelijk en zo levensecht mogelijk in beeld gebracht, met het idee dat het angst brengt bij de groep. Deze angst moet ervoor zorgen dat het de groep aanzet tot gedragsverandering om zo deze angst weg te nemen, want angst wordt gezien als een negatieve emotie die mensen kwijt willen. Door deze angst worden mensen gemotiveerd om het gewenste gedrag te laten zien om zich minder angstig te voelen (Brug, 2012). In deze werkvorm wordt een naaktfoto 'verstuurd' naar een aantal leerlingen uit de klas. Hier wordt later in de werkvorm op in gegaan door te vragen of degene die op de foto staat, degene die de foto heeft doorgestuurd naar derden, of een derde strafbaar is. Hier wordt de nadruk gelegd op wie er strafbaar is en wat er dan met je kan gebeuren, zowel op de korte als lange termijn. Dit moet ervoor zorgen dat de groep een bepaalde angst krijgt voor het doorsturen en bezitten van naaktfoto's van minderjarigen. Het doel is dan ook om deze angst te creëren. Om deze angst te verminderen is het van belang dat de mensen uit de groep inzien wat ze te doen staat, bijvoorbeeld geen naaktfoto's door te sturen.

Het doel van deze werkvorm is om in te laten zien vanaf wanneer sexting strafbaar is en welke invloed sexting kan hebben op zowel het slachtoffer als de dader.

Deze werkvorm zet er als volgt uit:

Stap 1: *Leerling A (een random gekozen leerling die zich als vrijwilliger aanbiedt bij de vraag van de voorlichter dat hij een vrijwilliger nodig heeft.) krijgt 2 dezelfde seksueel getinte foto's van de voorlichter toegereikt. In deze oefening fungeert dit als een naaktfoto van Leerling A.*

Stap 2: *Iedereen in de klas, behalve Leerling A en de voorlichter, doet zijn ogen dicht en houdt zijn handen in een kommetje voor zich. De voorlichter geeft instructie aan Leerling A (zonder dat de rest dit hoort) om een van de foto's aan degene te geven die hij het meest vertrouwd. De voorlichter zegt vervolgens tegen de groep dat degene die iets in zijn handen krijgt, dit dan in zijn broekzak moet doen en dat niemand mag weten wie deze persoon is. Leerling A geeft een van de foto's aan iemand die hij vertrouwt, zonder dit te zeggen. Niemand mag weten aan wie Leerling A de foto geeft. In het echte leven houdt dit in dat Leerling A een naaktfoto stuurt naar Leerling B, zonder dat de rest van de klas dit weet. Leerling A kiest zelf iemand uit die hij vertrouwt, zoals het ook met een naaktfoto zou gaan.*

Stap 3: *Leerling A gaat de gang op, sluit de deur en mag niet naar binnen kijken. De groep mag zijn ogen weer open doen, zonder dat zij weten wie de foto heeft gekregen van Leerling A. De helft van de groep krijgt van de voorlichter dezelfde foto. Leerling A weet niet dat dit gebeurt, omdat hij/zij op de gang staat. Deze handeling staat voor dat Leerling B de naaktfoto heeft doorgestuurd naar meerdere klasgenoten.*

Iedereen die de foto heeft gekregen, moet deze ook in zijn zak stoppen zodat Leerling A niet weet wie de foto allemaal heeft.

Stap 4: *De voorlichter haalt Leerling A van de gang weer de klas in. Leerling A moet nu vertellen aan wie hij de foto heeft gegeven. De voorlichter vraagt nu aan Leerling A welke afweging hij heeft genomen om de foto juist aan die persoon 'door te sturen'. Hierbij wordt ook naar de gevoelens gevraagd. Waarom stuurt hij de foto naar diegene, maar niet naar een ander? Het proces van het beslissen en wie hij vertrouwd moet hier duidelijk worden.*

Stap 5: *De voorlichter vraagt aan de groep of er nu iemand strafbaar is en wie dan strafbaar is, Leerling A of Leerling B. De voorlichter probeert hier al een discussie te laten ontstaan door vragen te stellen aan de klas, bijvoorbeeld door te vragen waarom Leerling A of juist Leerling B strafbaar is, of beide, of misschien wel niemand.*

Stap 6: *De voorlichter vraagt aan iedereen die ook de foto heeft om deze voor zich op tafel te leggen.*

Stap 7: *De voorlichter vraagt nu aan Leerling A wie er strafbaar is, want hij heeft iemand in vertrouwen genomen en nu blijkt het dat Leerling B de foto heeft doorgestuurd. Als Leerling A hier antwoord op heeft gegeven, vraagt de voorlichter dit nu aan de klas wie er nu strafbaar is. Leerling A, Leerling B, iedereen?*

Stap 8: *Hier creëert de voorlichter een discussie door erop in te gaan of er nu iemand strafbaar is. De voorlichter legt stellingen voor over wanneer sexting nu precies strafbaar is en welke consequenties dit kan hebben voor de dader. Denk aan politieonderzoek, Bureau Halt of het niet meer verkrijgen van een VOG.*

6.5.3 Werkvorm: Stellingen en discussie

Om de jongeren meer na te laten denken over hoe zij tegenover sexting staan, wordt er gebruik gemaakt van stellingen rondom dit onderwerp. Uit de interviews kwam naar voren dat de houding tegenover sexting bij jongeren niet heel uitgesproken is. Ze staan er niet volledig achter, maar hebben er ook geen zware afkeer tegen. Om hen hier beter over na te laten denken en hun attitude te veranderen, worden er stellingen voorgelezen door de voorlichter. Het is de bedoeling dat de groep gaat staan en moet kiezen of ze het eens of oneens zijn met de opgenoemde stelling. Als iemand het eens met de stelling is, gaat hij links van de voorlichter staan. Als iemand het oneens is met de stelling, gaat hij rechts van de voorlichter staan. Er is gekozen voor deze vorm van eens-oneens, omdat uit het gesprek met Wijsman naar voren kwam dat vmbo'ers meer doeners zijn. Daarnaast gaf de docent van de klas, Jan van de Voort, aan dat de voorlichter de groep dingen moest laten doen. Door de groep van de ene naar de andere kant van de klas te laten lopen, raken zij hun energie een beetje kwijt en is het voor de voorlichter overzichtelijker om te zien wie het er eens of oneens mee zijn. Een voorbeeld van een stelling is: 'Het is normaal om een naaktfoto van iemand anders door te sturen'.

Een andere reden waarom er gekozen is om de groep te laten staan een naar een kant te lopen of ze het eens of oneens zijn, is om een situatie te creëren dat zij bij een groep horen. Mensen willen van nature bij de groep horen, dit wordt ook wel 'need to belong' genoemd. Dit is vanuit de evolutie bepaald, omdat mensen die in een groep waren, beter konden jagen, beter voedsel verbouwen, beter partners vinden en beter voor hun kinderen zorgen. Daarnaast zorgen groepen voor sociale normen, ook wel groepsnormen genoemd. Deze bepalen voor een groot gedeelte het functioneren van de groep. De sociale normen spelen een grote rol als het gaat over het gedrag van mensen (Aronson, Wilson & Akert, 2011). Om deze reden is er gekozen om tijdens de voorlichting bepaalde stellingen te benoemen waarvan verwacht wordt dat iedereen het daarmee eens of

oneens is. Hiermee wordt er een situatie gecreëerd dat de groep collectief achter een standpunt staat en dat zij dus als groep het ergens mee eens of oneens zijn. Dit zorgt ervoor dat bij een stelling waarvan wordt verwacht dat iedereen het ermee oneens is, zoals de stelling die hier eerder is genoemd, dat dit een gevoel creëert dat dit dus niet normaal is en dat de groepsnorm is dat het niet normaal is om een naaktfoto van een ander door te sturen. Op deze manier wordt er getracht de attitude zo te beïnvloeden dat de groep een meer negatieve houding krijgt tegenover het doorsturen van naaktfoto's.

Als iedereen eenmaal een kant heeft gekozen, wordt er een discussie gevoerd tussen de mensen die het eens en oneens zijn. Dit wordt gedaan doordat de voorlichter vraagt naar de verklaring van de groep, om zo erachter te komen waarom mensen voor eens of oneens hebben gekozen. Door de groep te laten discussiëren, proberen de jongeren elkaar op andere gedachten te brengen. Hierbij wordt getracht om met de stellingen met een negatieve houding op het doorsturen van naaktfoto's een dusdanige reactie uit te lokken dat de groep elkaar overtuigd van het feit dat dit niet oké is. Hierdoor ontstaat een meer negatieve houding tegenover het doorsturen van een naaktfoto door de groep. De voorlichter stelt tijdens de discussies ook weer vragen om de groep te triggeren en hen beter na te laten denken over de kwestie.

De voor- en nadelen die de groep heeft ten opzichte van het attitudeobject heeft, maakt dat zij een bepaalde attitude hebben. Deze attitude is veranderbaar door deze voor- en nadelen op een bepaalde manier te bekrachtigen of af te zwakken. Dit kan op verschillende manieren doordat de voorlichter zich richt op de volgende punten (Brug, 2012):

- het corrigeren van foute veronderstellingen over de voor- en nadelen
- het versterken van bestaande veronderstellingen over voor- en nadelen
- het verstrekken van informatie over nieuwe voor- en nadelen
- het beïnvloeden van de mate waarin nadelen als nadeel en voordelen als voordeel worden beoordeeld.

Bij de discussie is het van groot belang dat de voorlichter zich ervoor inzet de attitude zo te veranderen dat er een negatieve houding tegenover het doorsturen van naaktfoto's ontstaat. Dit geldt ook voor het beeld dat de groep heeft over het überhaupt maken van naaktfoto's. Het kan zijn dat de groep nog geen enkele ervaring heeft met dit onderwerp en daar moet de voorlichter zich van bewust zijn. Door de onervarenheid van de groep, kan het zijn dat er ook nog geen duidelijke attitudes zijn over het attitudeobject. Bij elke stelling komt er dus een discussie aan te pas die aansluit bij de groep.

Het doel van deze werkvorm is om een meer negatieve houding te creëren jegens het doorsturen van naaktfoto's.

Deze werkvorm ziet er als volgt uit:

Stap 1: *De voorlichter leest de stelling voor en herhaalt dit nog een keer om er zeker van te zijn dat de groep de stelling heeft gehoord.*

Stap 2: *De groep moet aangeven of ze het eens of oneens zijn met de stelling en lopen naar de kant die van toepassing is voor hen.*

Stap 3: *De voorlichter vraagt aan een aantal leerlingen van beide kanten waarom ze voor eens of oneens hebben gekozen. Hierbij vraagt de voorlichter naar hun beweegredenen.*

Stap 4: *De voorlichter vraagt nu bijvoorbeeld of iedereen het ermee eens is wat er is gezegd, en gaat hier dieper op in.*

Stap 5: *De voorlichter creëert een discussie en tussen de leerlingen die het eens en oneens zijn met de stelling. Door in te gaan op de beweegredenen van beide kanten.*

Stap 6: *Na de discussie herhaalt de voorlichter de stelling en vraagt aan de groep of iemand door de discussie van gedachten is veranderd. Indien dit het geval is, vraagt de voorlichter aan een aantal leerlingen waarom zij van gedachten zijn veranderd.*

Stap 7: *De voorlichter gaat door met een nieuwe stelling en herhaalt stap 1 tot en met stap 6 tot alle stellingen aan bod zijn geweest.*

6.5.4 Werkvorm: Wat kun je doen?

Deze werkvorm is bedoeld om de jongeren zich ervan bewust te laten worden van wat ze kunnen doen als er een naaktfoto online komt te staan van henzelf of van iemand uit de klas. Dit wordt gedaan in groepsverband. De jongeren gaan in groepjes van 5 aan de slag en is het de bedoeling om hen na te laten denken over wat ze in zulke situaties kunnen doen. Met deze werkvorm moeten de jongeren nadenken over wat ze kunnen doen en in hoeverre zij denken dit ook daadwerkelijk te kunnen doen als er iets gebeurt. Deze werkvorm wordt versterkt door de vorige werkvorm in de voorlichting, namelijk de Wie is de schuldige?-oefening, die eindigt met een waargebeurd verhaal over een meisje waarvan een seksueel getint filmpje is opgenomen zonder dat zij dit wist. In dit voorbeeld dient zij als peer model, wat belangrijk is bij eigen-effectiviteitsverwachting (Brug, 2012). Door haar verhaal te vertellen en de nadruk te leggen op wat voor impact de verspreiding van die video op haar heeft gehad, wordt er geprobeerd om de groep te triggeren om na te denken voordat er ontvangen seksueel getint beeldmateriaal wordt doorgestuurd. In hoeverre is de groep in staat om het gewenste gedrag te laten zien? Door het gewenste gedrag te bereiken wordt de nadruk op zowel de negatieve als positieve gedragingen gelegd, bijvoorbeeld het wel (negatief) of niet (positief) doorsturen van een naaktfoto. Hier is het doorsturen van een naaktfoto van een klasgenoot het negatieve gedrag en het ondersteunen van elkaar als er een naaktfoto verspreid is het positieve gedrag.

Uit het interview met de GGD bleek dat hoe hechter een groep is, hoe kleiner de kans dat een naaktfoto van een klasgenoot wordt doorgestuurd en hoe groter de kans dat zij elkaar steunen als er een naaktfoto van iemand rondgaat. Hier speelt dus groepscohesie een rol, de eigenschappen die een groep heeft om elkaar te verbinden en om de onderlinge sympathie te bevorderen (Aronson, Wilson & Akert, 2011). Deze groepscohesie heeft dus volgens de GGD een goede invloed als het gaat om de sociale steun die iemand krijgt indien er een naaktfoto rondgaat door school. De klas zal het volgens de GGD eerder voor diegene opnemen en diegene beschermen, omdat hij bij de groep hoort. Dit gedrag wordt ook geprobeerd te bereiken met deze oefening. Door in samenwerkingsverband punten op te schrijven en te bedenken wat te doen in dergelijke situaties, worden er ideeën gecreëerd die als groep zijn ontstaan. Hierbij wordt er dus ook een beroep gedaan op het altruïsme van de groep. Dit is het helpen van anderen zonder daar zelf baat of voordeel uit te halen (Aronson, Wilson & Akert, 2011). Door dit te stimuleren, zullen de leden van de groep meer in staat zijn om elkaar te helpen. De voorlichting benadrukt dit. Daarom wordt de vraag gesteld in hoeverre de groep, en vooral het individu, in staat is om het gewenste gedrag uit te voeren. In deze context gaat het om het niet doorversturen van een naaktfoto. daarmee 'help' je dus de gefotografeerde om verspreiding te voorkomen of in te perken. Daarnaast wordt er nagedacht over welke stappen je kunt ondernemen als er toch seksueel getint beeldmateriaal online wordt gezet.

Het doel van deze werkvorm is om de groep kennis te geven over wat ze kunnen doen indien er een naaktfoto op het internet belandt.

De werkvorm ziet er als volgt uit:

Stap 1: *De voorlichter legt de oefening uit. Dit doet hij door de vraag te stellen wat je kan doen als er een naaktfoto van jezelf of iemand anders online wordt gezet.*

Stap 2: De voorlichter vraagt aan de groep of de opdracht duidelijk is. Indien er vragen zijn, worden deze beantwoord door de voorlichter.

Stap 3: De voorlichter verdeelt de groep in groepjes van 5. Dit zijn de leerlingen die naast elkaar zitten, om zo lopen door de klas te voorkomen.

Stap 4: Als de groepjes bij elkaar zitten, krijgt ieder groepje een vel papier en een pen om hun ideeën op te schrijven. De voorlichter geeft aan hoeveel tijd de leerlingen hebben om hun ideeën op te schrijven.

Stap 5: De voorlichter loopt de klas rond om mogelijk te helpen en suggesties te geven als hij merkt dat de groepjes het lastig vinden.

Stap 6: Als de tijd verstreken is, vraagt de voorlichter de aandacht en vraagt hij per groepje wat ze hebben opgeschreven. De voorlichter legt de nadruk op wat ze goed en minder goed hebben gedaan.

Stap 7: Als alle groepjes aan de beurt zijn geweest, laat de voorlichter de volgende dia zien waar de stappen op staan die je kan nemen indien er een naaktfoto online is gezet. Deze stappen zijn afkomstig van Helpwanted.nl.

Stap 8: De voorlichter loopt alle stappen na en vraagt aan de groep of het helder is. De voorlichter benadrukt hier dat het heel belangrijk is om elkaar te ondersteunen en dergelijke situaties. Daarnaast noemt de voorlichter de namen van de vertrouwenspersonen van de school en waar zij zich begeven. Hierbij is het ook belangrijk om aan te geven dat deze mensen hiervoor zijn aangenomen en dat zij er voor hun zijn om hun te helpen met hun problemen.

Stap 9: De voorlichter vraagt aan de groep of alles helder is en of er nog vragen zijn. Als dit gedaan is, sluit de voorlichter deze werkvorm af.

7. Implementatie en disseminatie

Dit hoofdstuk gaat in op de implementatie en disseminatie van de voorlichting. Het lijkt vanzelfsprekend dat een goede voorlichting gegarandeerd is van continuïteit, maar dit is lang niet altijd het geval. In de voorgaande hoofdstukken is er dieper ingegaan op het gedrag van de doelgroep en hoe dit gedrag te bevorderen. In dit hoofdstuk staat het gedrag van de doelgroep minder centraal, maar verschuift de aandacht naar het gedrag van de intermediaire professionals.

Nu de voorgaande stappen zijn doorlopen en de voorlichting zelf ontwikkeld is, is het zaak om aandacht te besteden aan de implementatie en disseminatie van de interventie. Hier is een model voor, genaamd 'het klassieke model voor diffusie van innovatie'. Dit model bestaat uit verschillende kernelementen, namelijk (Brug, 2012):

- *Innovatie*, informatie die nieuws is voor de ontvanger, bijvoorbeeld ideeën, producten of diensten. In de context van dit rapport is de innovatie de voorlichting over sexting.
- *Kanalen*, de wijze waarop de innovatie wordt overgedragen van de ene persoon naar de andere.
- *Tijdsinterval*, de innovatie zal niet tegelijkertijd door iedere gebruiker gebruikt worden, dit loopt gefaseerd.
- *Sociaal systeem*, hiermee worden de leden van een sociaal systeem bedoeld. Dit zijn de sociale netwerken van mogelijke gebruikers van de innovatie.

Er is hier sprake twee termen die feitelijk een andere betekenis hebben, maar toch vaak op dezelfde manier worden toegepast. Het gaat hier om diffusie en disseminatie. Diffusie wil zeggen dat de verspreiding vanzelf gaat zonder sturing van buitenaf, zoals een rage. Denk hierbij aan tatoeages. Bij disseminatie is er sprake van een vooraf bepaalde sturing van buitenaf door aanbieders (Brug, 2012)

Hieronder in schema hoe de genoemde kernelementen toegepast worden op deze voorlichting:

Kernelement	Toegepast op huidige interventie
Innovatie	Voorlichting over sexting. Van deze voorlichting is een verantwoordingsdocument met draaiboek aanwezig. In het verantwoordingsdocument staat de onderbouwing van de voorlichting omschreven. Het draaiboek is bedoeld om de intermediair houvast te geven tijdens de voorlichting.
Kanalen	De kanalen die gebruikt worden om verspreiding te bevorderen, zijn bijvoorbeeld de site van de Hogeschool Leiden en de van STJJ. Tevens kan er gebruik gemaakt worden van Expose Your, het gebouw waar STJJ zit in Leiden. Hier kunnen posters worden opgehangen en flyers liggen. Ook wordt er gebruikgemaakt van de communicatie tussen personen (mond-op-mond reclame).
Tijdsinterval	De voorlichting wordt niet door iedereen tegelijk overgenomen en ingezet. Dit kan betekenen dat de voorlichting eerst in de omgeving Leiden wordt geïmplementeerd en vervolgens de Randstad, om in het meest ideale geval heel Nederland te 'veroveren'.
Sociaal systeem	Hierbij wordt gebruikgemaakt van het netwerk van STJJ. Stij heeft verschillende partners die mogelijk interesse hebben in de voorlichting over sexting. Hierbij valt te denken aan de GGD, politie, Bureau Halt, scholen waar STJJ al eerder actief is geweest en maatschappelijke organisaties die zich in hetzelfde gebouw (Expose Your) begeven, zoals Cardea. STJJ werkt hier nauw mee samen en is de transparantie tussen de organisaties goed. Ten slotte kan de student ook gebruikmaken van zijn eigen netwerk om de voorlichting te implementeren. Mochten er mensen in zijn omgeving zitten die werkzaam zijn op middelbare scholen, dan is de link als snel gelegd.

7.1 Adoptieproces

Volgens Brug (2012) zijn er drie fasen van besluitvorming of een gebruiker daadwerkelijk de innovatie zal gebruiken en toepassen, ook wel een innovatiebesluitvormingsproces. Deze fasen zijn:

1. *Adoptie*: potentiële gebruikers wegen de voor- en nadelen tegen elkaar af en zetten deze om in een voornemen of ze de innovatie al dan niet zullen gebruiken.
2. *Implementatie*: als de potentiële gebruiker de intentie heeft om de innovatie tot zich te nemen, moet dit omgezet worden naar het daadwerkelijk gebruiken van de innovatie.
3. *Continuering*: op basis van eigen ervaringen met de innovatie beslissen gebruikers of zij doorgaan met het gebruiken van de innovatie of niet.

Om de adoptie van de innovatie zo groot mogelijk te maken, zijn er verschillende kenmerken die ervoor zorgen dat de mogelijke gebruikers van de innovatie een positieve adoptiebeslissing maken. Brug (2012) vat de volgende kenmerken samen die de adoptie vergroten.

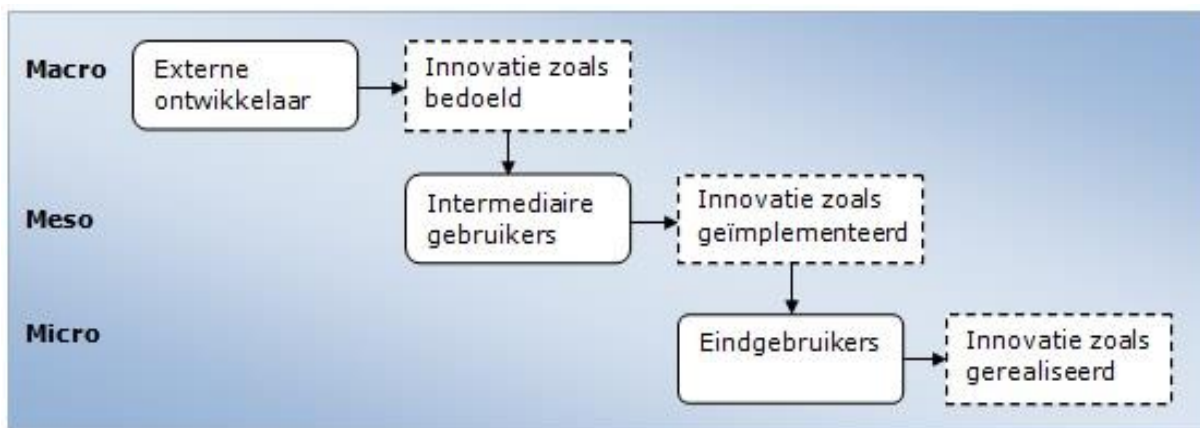
- *Relatief voordeel*: in hoeverre heeft de innovatie voordelen
- *Compatibiliteit*: in hoeverre kan de innovatie ingepast worden in de huidige gewoonten en opvattingen van de potentiële gebruikers
- *Complexiteit*: de mate van het gemak dat de innovatie in gebruik kan worden genomen
- *Mogelijkheid tot uitproberen*: in hoeverre kan de innovatie worden proefgedraaid zonder dat dit grote gevolgen heeft voor de organisatie.
- *Observeerbaarheid*: in hoeverre zijn de uitkomsten zichtbaar voor de gebruiker en direct betrokkenen.

Toegepast op deze voorlichting, ziet dit er schematisch als volgt uit:

Kenmerken die kans op adoptie vergroten	Toegepast op huidige interventie
Relatief voordeel	Uit dit onderzoek blijkt dat er veel voorlichtingen zijn over sexting, maar niet zozeer die dieper ingaan op de strafbaarheid ervan. Het voordeel van deze voorlichting is dat het bovengenoemde 'probleem' hier wel wordt toegepast. De doelgroep weet aan het einde van de voorlichting waarom sexting strafbaar kan zijn en weet wat voor gevolgen het kan hebben voor hen als dader, maar ook als slachtoffer.
Compatibiliteit	Het onderwerp sexting is een actueel onderwerp waar ook steeds meer middelbare scholen aan toegeven; het gebeurt overal. Om deze reden zijn scholen ook meer open geworden tegenover dit onderwerp en zullen zij eerder voorlichtingen als deze aannemen of zelf aanvragen. De opvattingen over dit onderwerp waren voorheen eerder negatief en het onderwerp werd in de doofpot gestopt. Uit het veldonderzoek komt echter naar voren dat steeds meer scholen inzien dat voorlichting rondom dit onderwerp nodig is.
Complexiteit	Dit is zeer eenvoudig. De voorlichting bevat een draaiboek waarin precies staat hoe de voorlichting in elkaar zit. Deze is zo geschreven dat iedereen de voorlichting kan geven. Tijd-technisch gezien is de voorlichting ontwikkeld om in een uur te doen, maar meer tijd kan de diepgang bevorderen. Een beoogd gebruiker, bijvoorbeeld een docent Nederlands, kan ervoor kiezen om een van zijn lessen Nederlands te gebruiken om de voorlichting te geven. Wat hiervoor nodig is, is een lokaal met beamer, een opstelling in U-vorm, pennen, papier en een printer om de benodigdheden uit te printen. Deze middelen zijn vaak tot altijd aanwezig op een middelbare school.
Mogelijkheid tot uitproberen	Dit is mogelijk, zeker omdat de voorlichting al een keer is uitgevoerd. Daarnaast kan de voorlichting deels uitgevoerd worden, om na te gaan in hoeverre de doelgroep erdoor gepakt wordt en of er behoefte aan is.
Observeerbaarheid	Indien de voorlichting op een middelbare school gegeven wordt, door bijvoorbeeld een docent Nederlands, is de observeerbaarheid groot. Deze docent ziet deze leerlingen wekelijks en kan de resultaten hierdoor

	bijhouden. Of het doel bereikt is, kan deze docent monitoren door bijvoorbeeld tijdens de oudergesprekken er kort op terug te komen. Zo kan nagegaan worden in hoeverre er informatie is blijven hangen per leerling. Ook worden de ouders betrokken en zij kunnen informatie inwinnen over het onderwerp. Wordt de voorlichting uitgevoerd door bijvoorbeeld een werknemer van de GGD op een school, dan kan deze afspreken met de betreffende docent/mentor of vertrouwenspersoon van de school, om een oogje in het zeil te houden. Door de communicatie tussen de school en de GGD kan nagegaan worden of de uitkomsten zichtbaar zijn.
--	---

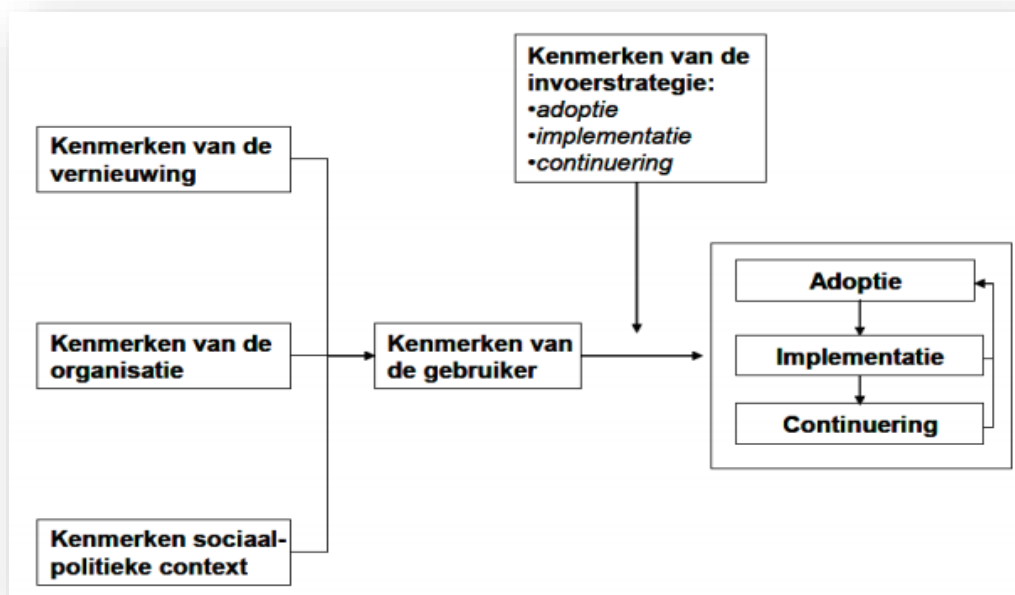
Daarnaast moet er goed gelet worden op iets wat vaak fout gaat: houdt de ontwikkelaar van de innovatie rekening met hoe de innovatie daadwerkelijk wordt uitgevoerd door de intermediairs, met de daarbij beoogde uitkomsten. Dit wordt duidelijk in onderstaande figuur (Brug, 2012):

Voor dit figuur wordt de context van de huidige voorlichting aangehouden. Deze voorlichting is ontwikkeld door de student (externe ontwikkelaar), in opdracht van STJJ. Deze voorlichting is zo ontworpen, dat het in combinatie met een draaiboek zo gemakkelijk mogelijk wordt gemaakt om de innovatie (lees: voorlichting sexting) over te nemen door de intermediairs. De intermediairs - voor deze innovatie kunnen dit bijvoorbeeld leerkrachten, de GGD of Bureau Halt zijn- gebruiken de innovatie en bereiken hiermee de eindgebruikers. De eindgebruikers van deze innovatie zijn middelbare scholieren van het vmbo jaar 1. De output op dit niveau wordt genoemd 'innovatie zoals geïmplementeerd'. Op dit niveau is het namelijk niet noodzakelijk dat de innovatie overeenkomt met hoe de ontwikkelaar, de student, het bedoeld had. Als de innovatie is blootgesteld aan de eindgebruikers, in dit geval de middelbare scholieren zoals eerder genoemd, heet dit 'innovatie zoals gerealiseerd', wat de uiteindelijk gerealiseerde gedragsverandering bij de eindgebruikers (lees: doelgroep) betekent.

7.2 Determinanten van innovatieproces

Maar voordat een intermediair de innovatie adopteert, moet er eerst een analyse gemaakt worden van de determinanten van de het innovatieproces. Dit wordt gedaan aan de hand van verschillende factoren, zoals te zien is op de onderstaande figuur (Brug, 2012):

Aan de hand van dit model wordt er in beeld gebracht hoe het innovatieproces eruit ziet. Om het model in gebruik te nemen, wordt er gebruik gemaakt van de huidige voorlichting over sexting. De beoogde organisatie die de innovatie adopteert is STJJ.

- ***Kenmerken van de vernieuwing***

Deze staan omschreven in de tabel op pagina 35 en 36.

- ***Kenmerken van de organisatie***

Volgens Brug (2012) gaat de innovatie binnen een organisatie makkelijker als de organisatie groot is, functioneel gedifferentieerd is, gericht is op specialismen, ruimte heeft voor risico-investeringen in nieuwe projecten en de interne beslissingsbevoegdheden in hoge mate heeft gedecentraliseerd. Deze punten hebben in deze situatie betrekking tot STJJ en worden hier uiteengezet. De onderstaande informatie is gebaseerd op een gesprek met de opdrachtgever vanuit de organisatie, Elles van Capel. STJJ is werkzaam in 16 gemeentes, dus is het een vrij ruime organisatie. De opdrachtgever van de student, Van Capel heeft zelf de bevoegdheid om te bepalen welke voorlichtingen zij wel en niet gebruikt. Zij moet tweemaal jaarlijks aan de gemeente verantwoorden wat er aan preventie gedaan wordt. Deze voorlichting onder valt daaronder.

Verder zijn er beleidsmedewerkers vanuit de organisatie waar om advies gevraagd kan worden; hier kan ook ondersteuning verleend worden aan de gebruiker. De hiërarchie van STJJ bestaat globaal uit: 1) de directeur, 2) beleidsmedewerkers, 3) leidinggevenden, 4) medewerkers en 5) stagiairs. De medewerkers mogen zelf beslissen of zij een voorlichting gaan gebruiken.

Over het algemeen is de houding tegenover nieuwe innovaties binnen de organisatie goed. STJJ werkt met zowel Hbo- als Mbo-studenten die voorlichtingen ontwikkelen.

In het geval van een hbo-student: deze krijgen hier alle vrijheid in, omdat zij goed ondersteund en begeleid worden vanuit school. Zij hebben over het algemeen veel kennis en het levert de organisatie iets op. Er is dus een positieve houding tegenover nieuwe innovaties, wat de kans op adoptie vergroot.

Binnen de organisatie zijn er verschillende mensen die de voorlichting in gebruik kunnen

Directeur
Beleidsmedewerkers
Leidinggevenden
Medewerkers
Stagiairs

nemen. Dit kunnen werknemers van STJJ zijn, maar ook stagiairs. Als een stagiair begint met zijn of haar stage binnen STJJ, krijgt deze trainingen hoe voor te lichten. Bij een innovatie als deze, wordt deze eerst uitgevoerd door een werknemer met ervaring met voorlichten; de stagiair is hierbij aanwezig. Hierna kan de voorlichting ook worden uitgevoerd door de stagiair; hierbij is de werknemer van STJJ dan aanwezig. STJJ staat open voor innovaties als deze; ze nemen hier wel een risico mee. In het geval van hbo'ers, deze krijgen de ruimte om een innovatie te ontwikkelen en krijgen hierbij de nodige ondersteuning vanuit school en de organisatie. Interviews met professionals worden afgenomen, waarvoor gebruik wordt gemaakt van het netwerk van de organisatie. De organisatie vindt het aantrekkelijk om met hbo'ers te werken, omdat deze vaak in staat zijn een goed product te leveren dat meerwaarde heeft. De werknemer mag dus zelf bepalen welke innovatie hij wel of niet adopteert. Op basis van eigen ervaringen bepaalt de werknemer of hij geschikt is voor het betreffende onderwerp. Als de innovatie bijvoorbeeld het onderwerp sport betreft, wordt er binnen de organisatie gekeken welke afdeling de innovatie het beste kan adopteren, bijvoorbeeld de sportafdeling. Ieder heeft zijn eigen rol en expertise op zijn eigen gebied en daarom wordt nagegaan welke werknemer welke innovatie het beste kan adopteren.

Volgens Brug (2012) zijn er drie kenmerken die binnen het bereik van een innovatieproject tot bevordering kunnen leiden (deze vallen onder het kopje 'kenmerken van de organisatie'), dit zijn:

- *Het bevorderen van intercollegiale uitwisseling*
Bij STJJ wordt informatie gedeeld, maar worden innovaties niet zomaar doorgegeven aan collega's. Er wordt eerst nagegaan wat de innovatie precies inhoudt. Dan wordt de innovatie eerst gecheckt en zelf uitgevoerd, voordat het eventueel gedeeld wordt met collega's. Het is hierbij van belang om te kijken welke collega's geschikt zijn om überhaupt een voorlichting uit te voeren en of zij expertise hebben in het onderwerp, in dit geval sexting. Dit geldt voor alle voorlichtingen.
Expose Your, het pand waar STJJ zit in Leiden, zitten meerdere maatschappelijke organisaties. Deze kunnen baat hebben bij de innovatie. Om dit te delen, worden er bijvoorbeeld wijkfeesten gegeven waarbij er ook aandacht is voor informatie uitwisseling tussen de betrokken organisaties. Hierbij vindt samenwerking plaats tussen de partners en fungeert Van Capel als bindende factor. Zij kan wat betreft deze innovatie ervoor zorgen dat meerdere organisaties de innovatie gaan gebruiken, die op hun beurt weer- bij positieve ervaringen- deze delen met derden.
- *Betrokkenheid van beoogde gebruikers bij het nemen van de adoptiebeslissing*
Zoals eerder is omschreven, moet STJJ twee maal per jaar zijn verantwoording afleggen bij de gemeente. Hierbij wordt de gemeente dus betrokken bij de adoptiebeslissing. Keurt de gemeente de innovatie goed en mag STJJ die adopteren? Hiermee wordt een brug geslagen naar de volgende determinant, namelijk de kenmerken van de sociaal-politieke context, maar hierover later meer.
- *Proactief op innovatie gericht leiderschap*
De beleidsmakers kunnen invloed hebben op het al dan niet gebruiken van een innovatie. Indien Van Capel een innovatie heeft, kan zij de beleidsmedewerkers kennis hiermee laten maken. Zij kunnen deze dan weer naar buiten brengen binnen het systeem, waardoor de medewerkers van andere gemeenten er ook mee aan de slag kunnen. Van Capel zorgt er in deze voor dat de kwaliteit wordt bewaakt door in goed overleg met de beleidsmedewerker de innovatie door te nemen.

- **Kenmerken sociaal-politieke context**

STJJ wordt gesubsidieerd vanuit de gemeente en moet daarom, zoals eerder vermeld, verantwoording afleggen over hun werkzaamheden. STJJ is gericht op preventie en werkt volgens een werkplan. Dit wordt opgesteld door STJJ, naar aanleiding van een gesprek met de gemeente die aangeeft waar zij de aandacht op willen richten. In samenspraak wordt er een plan opgesteld waar STJJ een uitvoeringsovereenkomst en een werkplan van maakt. Op deze manier worden de belangen en werkzaamheden van beide partijen kortgesloten en vastgesteld.

STJJ heeft verschillende partners. Deze worden bijvoorbeeld bereikt door onderlinge communicatie, maar ook door het organiseren van wijkfeesten. Dit zijn momenten waaraan leuke activiteiten zijn verbonden voor jongeren, maar het is ook een plek voor informatie-uitwisseling tussen de partners. Voor de huidige innovatie is er bijvoorbeeld gebruik gemaakt van het netwerk van STJJ om interviews te realiseren met de politie, Bureau Halt en de GGD. De sociale wijkteams kunnen hier ook een rol bij spelen. Dit zijn teams van verschillende organisaties die een samenwerkingsverband hebben. De sociale kaart van STJJ is dusdanig breed, dat er vele organisaties bekend zijn met STJJ.

Al deze bovengenoemde kenmerken (van de vernieuwing, de organisatie en sociaal-politieke context) hebben alle een indirecte invloed op de uitkomsten van het innovatieproces. De factor die een directe voorspeller van het innovatieproces is, is de gebruiker. Hierbij is het dus van belang dat er ook gekeken wordt naar de kenmerken van de gebruiker (Brug, 2012). Deze wordt nader beschreven.

- **Kenmerken van de gebruiker**

Volgens Brug (2012) zijn er twee parallelle ontwikkelingslijnen als het gaat om het uitvoeren van de innovatie. Deze zijn *level of use* en *stage of concern*. *Level of use* staat voor de beheersing van de innovatie. Deze bestaat uit zeven niveaus, beginnend bij 'geen gebruik van de innovatie' tot het laatste niveau 'integratie' en 'vernieuwing'. Het laatste niveau betekent in deze dat de gebruiker dusdanig in staat is om de innovatie gericht te verbeteren.

Stages of concern omvat ook zeven niveaus, beginnend bij 'zelfbetrokkenheid' het laatste niveau, genaamd 'ander-betrokkenheid'. Het eerste niveau betekent dat de gebruiker bij zichzelf nagaat wat de innovatie voor hemzelf zal betekenen. Het gaat hierbij om de onzekerheid van de gebruiker of de innovatie eigenlijk wel goed kan uitvoeren; hij zou hier wel meer informatie over willen hebben. Als deze fase is geweest, vraagt de gebruiker zich af wat er bijvoorbeeld allemaal nodig is om de innovatie uit te voeren, hoeveel tijd het kost en welke ondersteuning hij kan verwachten. Door ervaring op te doen door de innovatie simpelweg uit te voeren, komt de gebruiker aan bij de laatste fase. Deze fase is gericht op de ander, dus stelt hij zichzelf vragen over hoe hij de innovatie zo kan aanpassen dat deze nog effectiever wordt. Dus: hoe hij met anderen kan samenwerken om de innovatie te verbeteren.

Deze factoren hebben directe invloed op de uitvoering van de innovatie. Om deze reden is het belangrijk ervoor te zorgen dat de gebruiker deze fasen goed doorloopt en zich zeker genoeg voelt om de innovatie te gebruiken en te verbeteren waar nodig. Toegepast op de huidige innovatie wordt de voorlichting over sexting eerst uitgevoerd door Van Capel. Zij is nauw betrokken geweest bij de ontwikkeling van de voorlichting en is tevens aanwezig geweest bij de uitvoering ervan op de Rientjes Mavo. Van Capel heeft dus zowel inhoudelijke als praktische ervaring met de voorlichting. Uit de evaluatie met Van Capel bleek dat zij tevreden was over zowel proces als de uitvoering van de voorlichting, dus is de kans groot dat deze daadwerkelijk gebruikt gaat worden binnen STJJ. Hiermee is de kans op continuering van de voorlichting groot, omdat de houding van zowel STJJ als Van Capel positief is.

7.3 Innovatiestrategie

Volgens Brug (2012) zijn er strategieën die de adoptie, implementatie en continuering van de innovatie bevorderen:

1. Ontwikkeling van theoretisch valide en praktisch bruikbare interventiematerialen
2. Adoptiestrategie
3. Implementatiestrategie
4. Continueringstrategie
5. Innovatiemanagementstructuur.

Hier wordt omschreven hoe deze punten toegepast worden op de huidige innovatie: de voorlichting over sexting.

1. Ontwikkeling van theoretisch valide en praktisch bruikbare interventiematerialen

Bij deze stap is het van belang dat de innovatie zowel theoretisch als praktisch valide is (Brug, 2012). De innovatie is verantwoord vanuit de theorie door literatuuronderzoek en veldonderzoek. Aan de hand van de conclusies van deze informatie, is de voorlichting ontwikkeld. Deze ontwikkeling is ondersteund vanuit meerdere perspectieven. Denk aan ondersteuning vanuit de Hogeschool Leiden en vanuit de opdrachtgever, STJJ. Het verantwoordingsdocument is in handen van Van Capel en het kan opgevraagd worden door de beoogde gebruikers van de innovatie. Zij kunnen deze raadplegen, indien nodig.

Daarnaast is er een draaiboek ontwikkeld van de voorlichting. Dit is zo ontworpen dat iedere intermediair ermee aan de slag kan. Hierin staat onder andere omschreven welke werkvormen er tijdens de voorlichting aan te pas komen, met de instructies per werkvorm. De voorbereiding, benodigdheden en materialen staan omschreven in het draaiboek.

2. Adoptiestrategie

Om de adoptie zo goed mogelijk te laten verlopen is er meer nodig dan alleen het benodigde materiaal van de innovatie beschikbaar te stellen. Denk hierbij aan het online op een website zetten of het doorsturen via de mail. Persoonlijk contact tussen de gebruikers en de aanbieder kan voor het vergroten van de adoptie zorgen. Hierbij kan de gebruiker ook nagaan in hoeverre er aandacht is voor ondersteuning vanuit de aanbieder (Brug, 2012).

Zoals eerder vermeld, worden er onder andere wijkfeesten georganiseerd. Hier komen de partners van STJJ bijeen om informatie uit te wisselen. Dit kan een moment van diffusie zijn, waarbij Van Capel de innovatie kan aanbieden en de partners kennis laat maken met de innovatie. Op deze manier is er face to face contact en kan er informatie opgevraagd worden door de mogelijke gebruikers. Van Capel kan hierbij als rolmodel fungeren, wat volgens Brug (2012) een positieve werking heeft op de adoptie. Zij kan- indien zij de innovatie al meerdere keren heeft uitgevoerd- succesverhalen overbrengen en de mogelijke gebruiker ervan overtuigen dat de innovatie in de praktijk haalbaar blijkt en dat de innovatie tot voordelen leidt voor de gebruiker (bijvoorbeeld in de vorm van positieve reacties van collega's of eindgebruikers). Dit zorgt voor een hogere mate van eigen-effectiviteitsverwachting.

Naast de wijkfeesten kan de bekendheid van de innovatie vergroot worden door online marketing. De website van zowel STJJ als Expose Your kan hier aan bijdragen.

Daarnaast kan er een poster of brochure ontwikkeld worden om naamsbekendheid te krijgen. Hierop staat de aanleiding van de innovatie, informatie over de ontwikkelaar en aanbieder, de effectiviteit en doelen van de innovatie en wat de potentiële gebruiker moet doen om aan deze innovatie te komen. Deze worden dan opgehangen in de locaties waar STJJ gelokaliseerd is. Op deze manier is het bereik van de innovatie groot en is de kans op adoptie dus groter. Ook kan er gebruik gemaakt worden van de middelbare scholen waar STJJ een samenwerking mee heeft. Zij kunnen de innovatie promoten en voorstellen aan bijvoorbeeld de zorgcoördinatoren van de scholen. Zo

ontstaat er dus een situatie waarbij de innovatie naamsbekendheid krijgt binnen de maatschappelijke, maar ook bij de onderwijssector.

Ten slotte kan er gebruik gemaakt worden van de partners die zich specifiek richten op het onderwerp seks. Dit zijn bijvoorbeeld de GGD, maar ook CASA of Siriz. Dit zijn organisaties die zich richten op het adviseren en het hulp bieden op het gebied van seks. Ook hier kunnen posters of brochures achtergelaten worden die ervoor te zorgen dat de bekendheid van de innovatie nog groter wordt.

3. Implementatiestrategie

Volgens Brug (2012) worden er trainingen ingezet om de implementatie te bevorderen. Hierbij is niet alleen aandacht voor de gebruikersvaardigheden voor de innovatie, maar ook voor verwachtingen, motivatie en gevoelens van onzekerheid. Het is van belang dat de gebruikers weten hoe ze dingen moeten aanpakken en daardoor faalervaringen uit de weg gaan, of in ieder geval de kans daarop zo klein mogelijk maken. Faalervaringen kunnen ervoor zorgen dat de innovatie niet meer gebruikt zal worden. Er moeten dus goede trainingen verzorgd worden om dit te verkleinen. Een dergelijke training bestaat volgens Brug (2012) uit de volgende elementen: informatieoverdracht, demonstratie van toepassing, oefening van vaardigheden en feedback en follow-upbegeleiding.

Deze trainingen kunnen eventueel aangeboden worden bij Expose Your. Van Capel heeft ervaring met de innovatie, maar ze kan dit ook laten doen door stagiairs. Door trainingen te geven aan de stagiairs, kan zij ervoor kiezen de innovatie uit te laten voeren door de stagiairs. Zij kan dit ook doen voor partners. Deze trainingen kunnen worden ontwikkeld door werknemers of stagiairs van STJJ. Op deze manier ontstaat er een diffusie op meerdere niveaus: de werknemers en stagiairs weten hoe zij een training moeten ontwikkelen en weten hoe de innovatie in elkaar zit. Zowel de stagiairs als werknemers van STJJ kunnen de innovatie uitvoeren.

Dit is alleen voor STJJ, maar ook partners kunnen interesse hebben in de innovatie. De bekendheid van de innovatie kan op verschillende manieren overgebracht worden, dit staat omschreven onder het kopje 'Adoptiestrategie'. De mogelijke gebruikers hiervan kunnen de trainingen bijwonen indien zij dit nodig vinden, want veel partners van STJJ zijn al bekend met het geven van voorlichtingen.

4. Continueringstrategie

Indien de innovatie is geadopteerd door een organisatie en deze meerdere malen is uitgevoerd, zorgt deze ervaring met de innovatie voor rust en ruimte om na te gaan wat de innovatie nu precies betekent voor anderen, zoals collega's of de eindgebruikers. Er wordt hierbij gedacht aan feedback van degene die het invoeringsproces begeleidt. Dit gaat bijvoorbeeld over in hoeverre de innovatie effect heeft gehad bij de eindgebruikers (Brug, 2012). In het geval van de huidige innovatie, kan het zijn dat Van Capel de uitvoering van de voorlichting overdraagt aan stagiairs van STJJ en andere werknemers. Ook kan gebruik gemaakt worden van een periodieke monitor. Stel dat de voorlichting op een middelbare school is uitgevoerd door twee stagiairs, dan kan Van Capel naderhand nagaan in hoeverre de voorlichting daadwerkelijk effect heeft gehad. Dat kan door in gesprek te gaan met bijvoorbeeld een vertrouwenspersoon of zorgcoördinator van de betreffende school. Op deze manier krijgt Van Capel een beeld van de effectiviteit van de voorlichting en dit kan zij weer terugkoppelen naar de stagiairs, wat vervolgens weer zorgt voor motivatie bij de gebruikers (in dit geval dus de stagiairs).

Dit proces kan zich ook buiten STJJ afspelen, indien een organisatie (bijvoorbeeld bureau Halt) de innovatie heeft geadopteerd. Hierbij kan er een aanspreekpunt zijn binnen bureau Halt die het invoeringsproces leidt. Men kan bij deze persoon terecht voor feedback en andere steun om motivatie van de gebruikers te stimuleren.

5. Innovatiemanagementstructuur

Om de innovatie zo goed mogelijk te implementeren, is het nodig dat de gebruikers ondersteuning krijgen waar nodig. Indien de huidige innovatie wordt geadopteerd door STJJ, kan de organisatie kenbaar maken bij de gemeente dat de innovatie is

geadopteerd. Deze kan er ook voor zorgen dat de innovatie meerdere organisaties bereikt. Om tot betere implementatie te komen, is een gezamenlijke besluitvorming tussen aanbieders, beleidsmakers en gebruikers nodig. Open communicatie en vertrouwen tussen de partijen kan dit versterken: *shared decision-making* (Brug, 2012). Dit wil zeggen, als STJJ samen met de gemeente en bijvoorbeeld bureau Halt besluit om de innovatie te adopteren en de gemeente hierbij toezegt om ondersteuning te bieden als dit nodig is, dan is de kans op continuering groter.

8. Evaluatie en monitoring

Nu de interventie is ontwikkeld en de implementatie en disseminatie beschreven zijn, is het van belang om een plan op te stellen hoe de interventie geëvalueerd en gemonitord gaat worden. Dit staat omschreven in het komende hoofdstuk.

8.1 Evaluatie

Om de evaluatie op de innovatie zo goed mogelijk te laten verlopen, wordt er gebruik gemaakt van het RE-AIM model. Dit wordt gedaan om na te gaan in hoeverre de innovatie effect heeft gehad en bijvoorbeeld ook hoe groot het bereik is geweest. Dit model ziet er als volgt uit en wordt direct toegepast op de huidige interventie.

Evaluatie	Toelichting
Reach (bereik)	Tweemaal jaarlijks vindt er een vergadering plaats tussen de gemeente en STJJ. Indien de interventie via deze twee partijen is geïmplementeerd, wordt hier nagegaan hoe ver het bereik is geweest. De scholen waar de interventie uitgevoerd is, worden besproken en er wordt gekeken naar hoeveel eindgebruikers deel hebben genomen aan de interventie. Daarnaast zijn er verschillende overleggen met verschillende partners van het wijkteam, bijvoorbeeld met het jeugd preventieteam en jongerenwerk. Hierbij is de gemeente ook betrokken en hier is alles geregeld vanuit de behoefte van de partners.
Efficacy (effecten onder ideale omstandigheden)	Om de effecten van de interventie na te gaan, wordt er gebruik gemaakt van een evaluatieformulier voor de eindgebruikers. Om een beeld te krijgen naar de effectiviteit, wordt de interventie eerst een aantal keer uitgevoerd door STJJ zelf, waarbij gebruik gemaakt wordt van het evaluatieformulier voor de eindgebruikers. Dit om na te gaan wat voor effect de voorlichting heeft op de eindgebruikers en of hun gedrag daadwerkelijk is veranderd door de interventie.
Adoption (adoptie)	Hier wordt nagegaan door welke organisaties de interventie is geadopteerd. Hier wordt Van Capel op de hoogte gesteld als een organisatie de interventie wilt gebruiken. Hier kan Van Capel een overzicht van maken om in beeld te houden wie er allemaal gebruik maakt van de interventie.
Implementation (uitvoering)	Indien een organisatie de interventie gaat

	gebruiken, wordt eerst nagegaan in hoeverre deze organisatie de interventie gaat uitvoeren zoals bedoeld. Dit is eerder aan bod gekomen en is belangrijk voor het effect op de eindgebruikers. Dit wordt gedaan door open communicatie tussen STJJ en de betreffende organisatie. Hierbij kan Van Capel een rol krijgen als controleur om te bepalen in hoeverre de interventie is uitgevoerd zoals bedoeld.
Maintenance (continuering)	Om na te gaan in hoeverre de interventie onderdeel is geworden van vaste programma's van organisaties die de interventie hebben geadopteerd, worden de besprekingen van de sociale wijkteams gebruikt. Hier wordt in overleg duidelijk hoe de continuering van de interventie verloopt. Indien het organisaties betreft die niet bij deze besprekingen aanwezig zijn, moet de communicatie tussen STJJ en de organisatie professioneel en open verlopen om na te kunnen gaan in hoeverre de interventie van continuering gegarandeerd is. Dit kan telefonisch, per mail of per afspraak.

8.2 Monitoring

Om de voorlichting te blijven monitoren, wordt er een beroep gedaan op Van Capel. Zij is degene die nauw betrokken is geweest bij de ontwikkeling van de voorlichting en ze weet hoe deze in elkaar zit. Daarnaast heeft zij de voorlichting zelf gegeven en weet zij waar de valkuilen en kwaliteiten liggen. Mocht het zijn dat er collega's van Van Capel de voorlichting uitvoeren en vragen hebben, kunnen zij terugvallen op Van Capel. Op deze manier blijft de kwaliteit van de voorlichting bewaakt worden. Van Capel kan hier altijd terugvallen op het verantwoordingsdocument en het draaiboek van de voorlichting. Het verantwoordingsdocument blijft in handen van Van Capel, maar het draaiboek wordt aan eenieder overhandigd die de voorlichting zal uitvoeren. In het draaiboek is terug te vinden welke werkvormen er gebruikt worden en hoe de voorlichter deze precies moet uitvoeren. Ook is een tijdschema van de voorlichting die de voorlichter handvatten moet geven over de tijdsindeling van de voorlichting. Het draaiboek is zo opgesteld dat iedereen de voorlichting zou kunnen uitvoeren. Het is de verantwoordelijkheid van Van Capel om te bepalen wie deze voorlichting al dan niet kan uitvoeren, met het oog op de ervaring van de potentiële voorlichter.

9. Persoonlijke evaluatie

In dit hoofdstuk staat mijn persoonlijke evaluatie omschreven op verschillende vlakken. Hierbij staan de evaluaties van de uitvoering van de voorlichting, de evaluatie met de opdrachtgever en doelgroep en ten slotte de evaluatie op het product en proces, afsluitend met de aanbevelingen.

9.1 Evaluatie uitvoering voorlichting

Om te evalueren op de uitvoering van de voorlichting, wordt er gebruik gemaakt van het evaluatiemodel van Gibbs.

Beschrijving

De uitvoering van de voorlichting nam plaats op dinsdag 29 mei op de Rientjes Mavo in Maarssen, de school waar mijn moeder werkzaam is. Het was vrij kort dag dat hier de voorlichting plaatsgenomen kon worden, maar gelukkig was dit mogelijk met dank aan de docent die zijn voor zijn gymles plaats heeft gemaakt voor mij om de voorlichting uit te voeren. De mensen die hierbij zijn betrokken zijn mijn moeder als contactpersoon met de school, Jan van de Voort als docent van de klas en Elles van Capel als de opdrachtgever.

De les zou om 11.10u beginnen. Elles en ik waren om 10.30u aanwezig om de klas klaar te maken en de voorbereidingen te treffen. Dit bestond uit de klas in een U-vorm zetten en alle benodigdheden alvast op de tafels te leggen. De PowerPoint werd klaargemaakt voor gebruik. Om 11.10u kwam de groep binnen en keken ze allemaal nieuwsgierig de klas in en naar mij. Het was een vrij rustige klas. Zowel Elles als Jan waren ook aanwezig in het lokaal. Ik begon de voorlichting met mezelf voorstellen en de afspraken te maken met de klas voor de voorlichting. Hierna werd het programma en de doelen van de voorlichting bekendgemaakt.

Bij het onderdeel 'Wat weten jullie al?' is er gekeken naar wat de groep al wist over het onderwerp, te beginnen met of ze voorbeelden konden geven van social media. Dit wisten de meeste over het algemeen wel en konden hier ook voorbeelden van noemen. De meesten wisten ook al wel wat sexting is, maar hoe vaak dat voorkomt, hadden de meeste het fout. Bij het antwoord, dus dat 1 op de 8 mensen onder de 25 wel eens een naaktfoto naar iemand hebben gestuurd, werd het wat rumoeriger. Ze wezen naar elkaar en moesten lachen en zeiden wie dat dan zouden zijn uit de klas. Bij de vraag waarom mensen aan sexting doen, kreeg ik verschillend keren te horen dat het aan de onzekerheid van de persoon lag. Zij hebben dus een beeld dat een onzeker meisje, want ze gingen er al vanuit dat het om meisjes gaat, een naaktfoto verstuurd om te laten zien hoe ze eruit ziet.

Bij de werkvorm 'Stellingen' ontstond er meer rumoerigheid. De groep moest van de ene naar de andere kant van de klas lopen om aan te geven of ze het eens of oneens waren over de stellingen. Ik had geen rekening gehouden met dat leerlingen ook in het midden konden staan, omdat ze het moeilijk vonden om soms echt eens of oneens te zijn met de stelling. Ik heb vaak gehoord bij de stelling wiens schuld het is als een naaktfoto uitlekt, dat het de schuld van beide partijen is, dus van de gefotografeerde en degene die de foto doorstuurt. Daarnaast kreeg ik vaker dan gedacht te horen dat het de schuld van de gefotografeerde was. Ook kreeg ik vaak te horen van verschillende leerlingen dat zij nooit een naaktfoto zouden versturen. Dit komt wellicht door de leeftijd en dat ze zich niet kunnen inbeelden hoe hun leven er over 3 of 4 jaar eruit ziet.

Bij de Geheimenoefening was het voor de leerlingen soms lastig om een geheim op te schrijven. Sommige zeiden geen geheim te hebben, of dat ze wel iets hadden wat niemand wist, maar dat ze het dan niet erg zouden vinden als iedereen dat te weten zou komen. Ik probeerde hen erop te wijzen dat iedereen wel een geheim heeft en dat niemand het te weten zou komen. Hierna probeerde ik iedereen ervan te overtuigen dat vertrouwen erg belangrijk is als je een geheim verteld of een naaktfoto naar iemand verstuurd. Hierbij hoorde ik nog steeds dat het de schuld van de gefotografeerde was als de foto (of het geheim) uit zou lekken.

Pas bij de oefening 'Wie is de schuldige?' kreeg ik het idee dat ze er toch een ander beeld van kregen. Hier wilde ik als voorlichter duidelijk maken wiens schuld het nu is als een foto wordt doorgestuurd en wie er dan precies schuldig was en dat leek nu te lukken. Hier kreeg nu vaker te horen dat het de schuld van degene is die het had doorgestuurd. En bij de gevolgen voor zowel de dader als het slachtoffer had ik de aandacht. Hier werd er met lichte verbazing en interesse gereageerd dat sexting voor minderjarige eigenlijk kinderporno is en dat het soms kan leiden tot zelfmoord. Hier

legde ik ook de impact uit van het meisje dat ik ken die zelf slachtoffer is geweest. Dit zijn heftige gevolgen en dat kreeg ook zeker de aandacht van de groep.

Bij de laatste werkvorm kreeg ik de indruk dat ik een beetje op moest schieten qua tijd, want ik had niet heel veel tijd meer. Ik deelde de groep in groepjes van 5 en 6 en legde de oefening uit. Hier kreeg ik enige weerstand met 'ik wil niet bij hem in het groepje', wat ik probeerde op te lossen met dat ze het echt samen moesten doen en het wel erg belangrijk is dat deze oefening gedaan moest worden. De concentratie van de leerlingen verslaptte steeds meer en dat merkte ik doordat ze niet meer goed bezig waren. Na een korte tijd maakte ik het weer klassikaal en vroeg aan de groepjes wat ze hadden opgeschreven. Ik merkte dat het ene groepje mee had gedaan dan de ander, maar kon vanwege tijdgesprek niet dieper ingaan op wat ze hadden opgeschreven, want ik moest ook door naar de antwoorden. Hier heb ik vooral de nadruk gelegd op dat je iemand in vertrouwen moet nemen, bijvoorbeeld een vertrouwenspersoon van school. Hier probeerde ik duidelijk te maken dat ze zich niet moeten schamen en dat die mensen er zijn om hun problemen aan te horen en mogelijk op te lossen.

Toen ik het woord 'evaluatieformulier' zei, merkte ik dat de groep daar geen zin meer in had. Hun gedachten waren al bij de pauze en merkte dat er weerstand ontstond, want een evaluatieformulier is nooit leuk. Gelukkig maakten ze er nog wel tijd voor vrij en voelde ik dat ze weg wilden.

Ten slotte deelde ik de 'uitdeelsmartphone' uit aan de leerlingen en bedankte ik ze nogmaals voor hun tijd en aandacht.

Gevoelens

Voor de voorlichting plaatsnam was ik lichtelijk gespannen. Echt zenuwachtig was ik niet, omdat ik inmiddels best vaak voor een groep heb gestaan en ik was zeker van mijn zaak. Ik merkte dat ik zekerder voor de klas stond omdat ik goed bekend was met de stof en goed in mijn hoofd had wat ik wilde doen. Ik denk ook dat ik dit uitstraalde naar de klas.

Bij de stellingen ontstond er enige rumoerigheid en vond dit soms lastig om de hele klas erbij te betrekken. Een klas van 24 leerlingen is lastig om bijeen te houden als je niet ervaren genoeg bent met de doelgroep. Ik merkte dat ik vaker mijn stem moest verheffen om de aandacht erbij te houden. Ik wilde niet te diep ingaan op mensen die niet even goed mee deden, want dit zou ten koste gaan van de tijd en aandacht van de groep.

Ik vond het lastig als leerlingen bij de stellingen in het midden gingen staan en hier had ik ook niet over nagedacht. Tevens vond ik het moeilijk om om te gaan met leerlingen die zeiden dat zij nooit een naaktfoto zouden sturen naar iemand. Ik probeerde een oproep te doen op hun inlevingsvermogen om zich voor te stellen dat ze dit wel een keer zouden doen. Daarnaast hoorde ik vaak dat als een foto uitlekt, dat het de schuld van degene is die op de foto stond. Dit had ik niet gedacht, omdat ik misschien meer had verwacht van het inlevingsvermogen van de klas.

Los van dat de aandacht vaak niet helemaal op mij gericht was, kreeg ik wel het idee dat ze het interessant vonden. Het onderwerp is toch iets wat hen boeit en ook wel een beetje spannend is. Toen ik bijvoorbeeld merkte bij de werkvorm 'Wie is de schuldige?' dat ik de aandacht echt op me had, gaf dat een goed gevoel. De werkvorm ging ook beter dan ik had verwacht. Ik kreeg het idee dat ik hier echt stappen aan het zetten was in de goede richting. Ik merkte de interesse te hebben getrokken bij de groep. Dit was natuurlijk leuk omdat ik deze oefening zelf had bedacht. Ik had ik ook het idee dat ik dingen aan het vertellen was wat zij oprecht nog niet wisten. Dat merkte ik doordat er aardig wat vragen werden gesteld.

De concentratie van de leerlingen bleek steeds meer weg te zakken. Dat merkte ik vooral bij de laatste oefening. Ik kreeg meer weerstand en lukte het minder goed om de aandacht erbij te houden. Daarnaast kreeg ik ook te maken met tijdsgebrek. Ik merkte

bij mezelf dat ik dit vervelend vond en snel er doorheen moest, wat naar mijn idee ten koste ging van de kwaliteit van de werkvorm. Toen ik na de werkvorm vertelde dat er nog een evaluatieformulier was, kreeg ik al helemaal weerstand. Ik probeerde de groep erop te wijzen dat dit belangrijk voor mij was en dat het niet te lang zou duren. Ik kreeg hier het idee dat ze het ook niet meer allemaal zo serieus namen. Dit kwam door de tijd. Ik denk dat de voorlichting te lang duurde en omdat het mooi weer was, waren ze al met hun hoofd bij de pauze. Desalniettemin heb ik het wel erg leuk gevonden om de voorlichting te doen en heb ik het idee dat ik op z'n minst vijf leerlingen echt iets heb bijgebracht.

Evaluatie

Wat er goed ging is dat ik vrij rustig was en rustig kon optreden als dit nodig was. De oefeningen gingen naar mijn idee goed en was erg tevreden over de Wie is de schuldige?-oefening. Dit is toch wel mijn paradepaardje van de voorlichting, omdat ik deze helemaal zelf had bedacht en dat de uitvoering ook goed ging. Ik was goed verdiept in de stof en kreeg het idee dat de leerlingen dit ook hadden en kreeg daardoor de indruk dat dit wel goed zat.

Wat er minder goed ging is dat ik de vaart erachter moest zetten. De oefening met de stellingen duurde iets te lang waardoor ik later in tijdgebrek kwam. Ik vond dit vervelend, omdat ik daardoor niet overal de goede aandacht aan kon schenken. Daarnaast was het ook vaak rumoerig in de klas. Ik heb een aantal keer mijn stem moeten verheffen om de aandacht erbij te houden. Ook kon ik bij de stellingenoefening niet iedereen erbij betrekken en zag ik achterin de klas leerlingen op een stoel zitten en met elkaar praten terwijl ik in gesprek was met andere leerlingen, die vooraan de klas stonden.

Door het tijdgebrek werd ik aan het aan van de voorlichting niet meer helemaal serieus genomen. Het evaluatieformulier is door veel leerlingen niet geheel ingevuld en niet even serieus.

Wel heb ik het idee dat ze het allemaal interessant vonden, ondanks dat het soms rumoerig was. Ik hoop dat ik een bijdrage heb kunnen leveren in hun gedachten over sexting en dat ze na deze voorlichting twee keer nadenken voordat ze iets doen op dit gebied.

Analyse

Ik heb geleerd dat concentratie een factor is die belangrijk is als je iets wil verbrengen en dat dit nodig is om zelf als voorlichter goed uit te verf te komen. Ik had soms het idee dat ik niet serieus werd genomen doordat de concentratie verdween. Daarnaast heb ik ervaring opgedaan met deze doelgroep. Ondanks dat de klas niet altijd even aandachtig was, vond ik ze niet vervelend. Ik heb niet de indruk gekregen dat ik het studentje was dat even een voorlichting ging doen.

Conclusie

De positieve ervaringen die ik heb opgedaan is dat het een goed gevoel geeft als je als voorlichter de volle aandacht krijgt. Ik was trots op de Wie is de schuldige?-oefening omdat ik het idee kreeg dat ze dit oprecht interessant vonden en dat de oefening goed werkte en het effect had wat ik van tevoren hoopte.

De negatieve ervaring die ik gehad heb is dat tijdsgebrek erg vervelend is. Dit geldt voor mij als voorlichter omdat ik naar mijn idee op het eind een gehaaste indruk uitstraalde, maar ook voor de groep, omdat zij geen aandacht er meer bij hadden. Ik moest steeds meer mijn best doen om iedereen erbij te betrekken. Daarnaast gaat natuurlijk nooit iets helemaal zoals je van tevoren verwacht. Je moet alle opties open houden en weten hoe je moet optreden in dergelijke situaties.

Acties

Wat ik de volgende keer anders ga doen is:

- Een meer realistische tijdsplanning maken.
- De volgorde van de werkvormen zo inplannen dat de aandacht erbij blijft.
- De hele groep bij de werkvormen betrekken en aandacht geven aan leerlingen die er even niet met hun hoofd bij zijn.
- Minder stellingen opnemen in de voorlichting zodat er meer tijd overblijft voor eventuele discussie en diepgang.
- Het evaluatieformulier verkorten en nagaan bij mezelf aan welke vragen en antwoorden ik echt iets heb.

9.2 Evaluatie met opdrachtgever

- Bij de discussie, probeer de volgende keer de hele klas te betrekken. Wat er nu gebeurde was dat de leerlingen de voorin de klas stonden het woord kregen en dat jij het gesprek met hen hield en de leerlingen achterin het niet konden verstaan niet werden betrokken met de discussie, wat leidde tot desinteresse wat zich uitte in het zitten op stoelen en gepraat met elkaar.
- Probeer de aandacht erbij te houden van iedereen. Je praatte duidelijk, maar let erop dat je van iedereen de aandacht erbij houdt. Als je merkt dat er meer geroezemoes ontstaat, hou het dan centraal door iedereen er weer even bij te halen (mogelijk ook door de afspraken die voor de voorlichting zijn gemaakt weer aan te halen).
- Aan het eind van de voorlichting, bij de laatste werkvorm en bij het invullen van de evaluatie, hier werd je niet meer serieus genomen. Dit had wellicht als reden dat het lang duurde en de pauze eraan kwam. Probeer ervoor te zorgen dat je wel serieus genomen blijft worden, anders komt de boodschap niet aan.
- Misschien de volgorde van de werkvormen aanpassen. Bij de laatste werkvorm (in groepjes moeten opschrijven wat je kan doen als er een naaktfoto online komt te staan) was er geen concentratie meer bij de klas. Maak een tijdsplanning om ervoor te zorgen dat het niet te lang duurt om te voorkomen dat de concentratie wegvalt bij de groep en er geen interesse meer lijkt te zijn.
- Het stukje over het meisje dat ik ken waarvan een seksueel getint filmpje rondging, misschien een idee om dit als video te doen in plaats van een opsomming van de dingen die het met haar gedaan hebben. Als je een video van haar laat zien waarin ze vertelt wat dat met haar gedaan heeft, hou je mogelijk meer de aandacht erbij en komt het sterker over, omdat ze het echt van diegene horen die het heeft meegemaakt.
- Teveel stellingen. Bij de stellingen duurde het net iets te lang. Er waren teveel stellingen om de aandacht erbij te houden. Maak hier 6 in plaats van 9 stellingen van en ga dan per stelling langer door met de discussie.
- Denk aan de tijd. Hoeveel tijd heb je ongeveer nodig per werkvorm. Dit is belangrijk om de aandacht erbij te houden. Bij de evaluatie op het einde merkte je dat ze er geen zin meer in hadden, met als gevolg dat het formulier niet geheel/serieus werd ingevuld.
- Je mag je best kwetsbaar opstellen naar de groep. Als er iets wordt gezegd waar je zelf niet aan gedacht hebt, benoem dit dan ook. Jij bent de expert op het gebied van sexting op dat moment, maar je kan niet alles weten. Dit mag je best aan de groep laten zien.

- De groep deed leuk mee. De groep merkte dat je echt iets te vertellen had en dat je je verdiept hebt in de stof. Dit straalde je uit naar de groep, die daar positief op reageerde. Op die manier komt de boodschap ook beter over.
- Je bent echt de verdieping in gegaan en daardoor sta je ook beter voor de klas. Dit straalt je dan ook uit en dat merkt de groep ook, het leek erop dat je echt iets wilde overdragen. Je hebt het goed gedaan.

9.3 Evaluatie met doelgroep

In de bijlage is het evaluatieformulier te vinden die is gebruikt na afloop van de voorlichting. Deze wordt hier nader uitgewerkt.

De eerste vraag betreft of de groep behoefte had aan een voorlichting als deze. Hieruit blijkt dat de meeste leerlingen dit als 'neutraal' hebben beantwoord. Ook zijn er leerlingen die als antwoord hebben gegeven 'niet mee eens' en 'helemaal niet mee eens'. De tweede vraag betreft de vraag of de groep de voorlichting nuttig vond. Hier zegt het overgrote deel het 'mee eens' te zijn. Een enkeling was het niet helemaal niet mee eens. De volgende vraag betreft de vraag of de groep de voorlichting nuttig vond. Hier zeggen de meeste het 'mee eens' en 'helemaal mee eens te zijn'.

De vierde vraag geeft antwoord op de vraag of de groep de voorlichting leuk vonden. Hier zegt het overgrote deel 'neutraal' te zijn.

De vijfde vraag was de vraag of de doelgroep nieuwe informatie heeft gekregen over sexting. Hier zegt het grootste deel het 'mee eens' te zijn, maar er zijn ook vijf leerlingen die het niet 'niet mee eens' en 'helemaal niet mee eens' te zijn.

Bij vraag zes is gevraagd wat de leerlingen nu wel weten wat ze voor de voorlichting nog niet wisten. Hier gaven vijf leerlingen aan dat zij nu wel weten dat sexting strafbaar kan zijn. Ook zijn er aan paar leerlingen die zeggen nu nooit meer een naaktfoto te sturen en dat het je toekomst kan bepalen. Ten slotte zijn er ook een aantal leerlingen die aangeven alles al te weten voor de voorlichting.

Vraag 7 tot en met 10 hadden betrekking tot de voorlichtingsdoelen. Hierbij hebben de meeste leerlingen, uitgaande van hun antwoorden, aangegeven de doelen te hebben bereikt. De meeste leerlingen geven bijvoorbeeld aan dat het 'waar' is dat zij door de voorlichting nu weten welke risico's sexting en het doorsturen van een naaktfoto met zich mee kan brengen. Dit geldt ook voor de vragen of ze door de voorlichting zich beter kunnen inbeelden hoe het is om slachtoffer te zijn van sexting en dat ze weten wat ze moeten doen als ze seksueel getint beeldmateriaal ontvangen en wat ze kunnen doen om dit te verhelpen. Daarnaast geeft het grootste deel van de leerlingen aan dat het 'helemaal waar' is dat zij na de voorlichting minder snel geneigd zijn om een naaktfoto door te sturen.

Vraag elf en twaalf hebben betrekking op wat ze goed aan de voorlichting vonden en wat beter kan de volgende keer. Wat er wordt aangegeven bij wat er goed was aan de voorlichting, wordt hier meerdere keren gezegd dat het een goede uitleg had en dat er veel informatie werd verteld. Daarnaast zegt een enkeling het leuke oefeningen waren, dat het leerzaam was en duidelijk. Bij vraag twaalf, bij de vraag wat er beter kan aan de voorlichting, is voornamelijk aangegeven dat er niks beter kan en dat er niet veel beter kan. Een enkeling vond het 'nogal saai'.

Vraag dertien en veertien betroffen de kwaliteiten van de voorlichter, met de vragen wat ze er goed aan vonden en wat hij de volgende keer beter kan doen. Hier geeft het grootste deel aan dat hij duidelijk en goed uitlegde. Ook wordt er gezegd dat hij 'alles' goed deed en dat hij er echt serieus mee bezig was. Bij de vraag wat hij de volgende keer beter kan doen, zegt een enkeling dat hij iets sneller moet praten en dat hij duidelijker moet zijn.

De laatste twee vragen werd er gevraagd of de leerlingen zowel de voorlichting zelf als de voorlichter een cijfer moesten geven. Hier scoort de voorlichting zelf gemiddeld een 7,9 en de voorlichter gemiddeld een 8,2.

9.3.1 Conclusie

Allereerst is het belangrijk om na te gaan in hoeverre het evaluatieformulier serieus is genomen. Niet iedereen heeft alles ingevuld en er komen geregeld tegenstrijdigheden in voor. Het komt bijvoorbeeld voor dat leerlingen hebben aangegeven alles al te weten wat er in de voorlichting voorkwam, maar later aangeven dat ze niks zouden veranderen aan de inhoud van de voorlichting. Het al dan niet serieus nemen van het formulier, heeft ermee te maken dat de pauze voor de deur stond en de concentratie van de groep volledig weg was. Hierdoor kreeg de voorlichter te maken met weerstand en is daarom wellicht ook de reden geweest dat sommige formulieren niet geheel zijn ingevuld. De vraag of de doelen zijn behaald, kan bevestigd worden door dit formulier. De meeste leerlingen geven aan dat zij de doelen behaald hebben, wat wil zeggen dat zij 1) na de voorlichting minder snel geneigd zijn om een naaktfoto door te sturen, 2) door de voorlichting zich beter kunnen inbeelden hoe het is om slachtoffer te worden van sexting, 3) na de voorlichting weten wat zij moeten doen als zij seksueel getint beeldmateriaal ontvangen en hoe ze dit moeten verhelpen en 4) na de voorlichting weten welke risico's sexting en het doorsturen van seksueel getint beeldmateriaal met zich mee brengen.

Daarbij is het belangrijk om te vermelden dat vanuit de professionals zeker wordt aangeraden om voorlichtingen als deze te blijven doen en dat er behoefte aan is, hoewel dit niet blijkt uit de doelgroep zelf. Wijsman heeft vermeld dat leerlingen vaak de neiging hebben om te doen dat ze alles al weten, terwijl dit lang niet altijd het geval is. Kans bestaat dat dit ook het geval was bij deze voorlichting en dat daarom het evaluatieformulier niet altijd even serieus is ingevuld.

9.4 Evaluatie product en proces

9.4.1 Evaluatie product

Om te beginnen ben ik blij dat ik dit onderwerp heb gekozen. Ik had van tevoren nooit gedacht dat ik met een onderwerp als deze een scriptie zou schrijven. Ik ben tevreden met mijn product, hoewel ik achteraf gezien wel dingen anders had kunnen doen. Het eindproduct is een voorlichting met als doelstelling dat de doelgroep zich aan de wet houdt als het gaat over sexting. Het is moeilijk om dit te controleren, omdat wenselijke antwoorden rond dit onderwerp veel voorkomt. Dit zorgt ervoor dat indien er gecontroleerd gaat worden op het effect van de voorlichting, het moeilijk zal zijn om dit op een betrouwbare wijze te doen. Daarnaast is het de vraag of de doelgroep van deze voorlichting, vmbo jaar 1, de juiste doelgroep is. Het is moeilijk in te schatten wanneer jongeren als wel met sexting bezig zijn, of er in ieder geval mee in aanraking zijn gekomen, en wanneer zij nog erg blanco hierin staan. Uit dit onderzoek is gebleken dat dit wel de geschikte doelgroep is, alleen merkte ik tijdens de voorlichting een gebrek aan inlevingsvermogen dat de jongeren het moeilijk vonden om zich voor te stellen dat zijn de toekomst ook wel eens een naaktfoto zullen versturen. Nu is het zo dat lang niet iedereen dit überhaupt een keer zal doen.

Sterke punten van dit product is dat het vrij eenvoudig voor gebruikers is. Het bijbehorende draaiboek is zo opgezet dat het makkelijk in gebruik is te nemen. Daarnaast is de inhoud erg gericht op de doelgroep en is het voorzien van een overzichtelijke presentatie. Tijdens de voorlichting werd er niet lacherig gedaan over het onderwerp en werd het serieus genomen. Volgens de professionals is er behoefte aan voorlichtingen als deze om jongeren zich er bewust van te maken wat er bij sexting komt kijken en dat zij hier bewuster mee omgaan. Het komt voor dat jongeren hier de gevolgen niet van inzien, iets wat goed terugkomt in deze voorlichting.

Kritische punten van deze voorlichting is of er behoefte is vanuit de doelgroep zelf. Vaak denken ze al veel te weten en zullen vinden dat ze er geen behoefte aan hebben. Misschien is dit een gevolg van onwetendheid over dit onderwerp en willen ze het zelf uitvogelen wat er allemaal bij komt kijken. Na de voorlichting is er gevraagd in het evaluatieformulier of de doelgroep behoefte had aan een voorlichting als deze. Hier kwam uit dat dit idee niet sterk aanwezig was. Komt dit omdat ze er al genoeg van af weten? Vinden ze het niet interessant genoeg? Boeit het hen niet? Dit is vrij tegenstrijdig met wat de professionals zeggen over dit onderwerp en deze doelgroep. Daarom is het moeilijk om te peilen in hoeverre de doelgroep dus daadwerkelijk behoefte heeft aan een voorlichting over sexting.

9.4.2 Evaluatie proces

Het proces van een scriptie schrijven vind ik zowel ingewikkeld als helder. Ingewikkeld omdat je niet precies weet hoe je alles moet aanpakken en wat er op je pad komt, tegelijkertijd word je wel goed begeleid vanuit school en zijn er handvatten als handleidingen en gedragscriteria die ervoor zorgen om het proces in goede banen te leiden. Ik heb het tijdens dit proces niet altijd even makkelijk gehad. Als ik niet weet hoe ik dingen moet aanpakken, dan laat ik het links liggen en vind ik het moeilijk om de concentratie en aandacht te vinden die er nodig is om een volwaardig scriptie te schrijven. Los daarvan heb ik het onderwerp wel altijd interessant gevonden en ben ik blij dat ik dit heb gekozen. Als ik kijk naar mijn vorige aanvragen tot afstuderen, ben ik nu erg blij dat het dit onderwerp is geworden. Het is iets waar ik achter sta en waarvan ik blij ben dat ik de jongeren echt iets heb bijgebracht, al zijn dat er maar vijf van de 24.

Tijdens dit proces ben ik begeleid door Roos Bonnier. Tijdens de intervisie lessen heb ik veel opgestoken en ben ik blij dat ik hier aanwezig ben geweest. Bepaalde sturing binnen dit proces vind ik fijn en heb de begeleiding als prettig ervaren. Tijdens de intervisielessen had ik altijd zin om aan mijn document te werken, omdat ik dan weer wist wat ik moest doen. Mijn plan van aanpak werd in een keer goedgekeurd, waar ik erg blij mee was. Ik had er hard aangewerkt en was erg tevreden over hetgeen wat ik had ingeleverd. Maar hierna had ik het moeilijk. Ik kon weinig concentratie vinden om voort te bouwen op mijn plan van aanpak, ondanks dat deze was goedgekeurd. Ik vond het moeilijk om me ertoe te zetten en had heel misplaatst als het idee dat ik er al was, waarom dit was, weet ik niet. Een goede beoordeling op mijn plan van aanpak zou me juist moeten motiveren om door te gaan.

Toen ik eenmaal weer aan het werk was, liep ik tegen verschillende dingen aan. Welke professionals wilde ik spreken? Hoe zou ik die gaan benaderen? Hoe zorg ik ervoor dat mijn document van goede informatie is voorzien? Deze vragen hielden mij bezig. Hier ben ik ook geholpen door mijn begeleider vanuit de opdrachtgever. Door gebruik te maken van de connecties, kon ik uiteindelijk vrij eenvoudig de interviews plannen. Deze interviews heb ik voorbereid en heb ik als zowel leuk als leerzaam beschouwen. Ik vond het leuk om bij de professionals langs te gaan en te kijken hoe zij te werk gingen.

Ik wilde mijn doelgroep pas vaststellen nadat ik met alle professionals gepraat had. Dit is een onverstandige keuze geweest, want hierdoor heeft het lang geduurd voordat ik mijn doelgroep concreet had vastgesteld. Het contact met de GGD liep namelijk niet geheel soepel (laat of niet antwoorden, doorverwezen worden). Pas hierna heb ik mijn doelgroep vastgesteld, omdat ik de antwoorden van de professionals wilde vergelijken om na te gaan over een rode draad zat als het ging om de meest kwetsbare doelgroep waar ik de voorlichting kon uitvoeren. Uiteindelijk is dit dus wel gelukt en ben ik bij mijn opdrachtgever nagegaan of er een school was waar ik de voorlichting kon uitvoeren. Hier heb ik mij, achteraf gezien, te passief opgesteld. Ik ben in eerste instantie niet zelf gaan zoeken naar potentiële scholen, maar liet dit volledig aan de opdrachtgever over. Dit is een fout van mij geweest, omdat dit onnodig veel kostbare tijd heeft gekost, plus dat de meivakantie dit jaar twee weke duurde, heeft dit ook tijd gekost.

Uiteindelijk heb ik via mijn moeder een klas gevonden waar ik de voorlichting kon geven. Ik was erg dankbaar, omdat dit op een korte termijn bewerkstelligd kon worden. Ik heb een gesprek gevoerd met de docent van de klas en had er een goed gevoel over. Dit gaf mij weer energie om de voorlichting in elkaar te zetten. Hierbij kwam ik ook weer twijfels tegen zoals of ik de presentatie in Prezi of PowerPoint wilde maken, hoe ik de lay-out van de presentatie zou vormgeven en wat ik precies op de sheets zou zetten.

Eenmaal de presentatie afgerond, was ik tevreden. Ik vond het er mooi uitzien en passend bij de doelgroep. Hierdoor stond ik steviger in mijn schoenen tijdens de voorlichting zelf. Ik was licht gespannen, maar niet zenuwachtig. De voorlichting zelf heb ik als erg leerzaam beschouwen en vond het leuk om te doen.

Aanbevelingen

- Er wordt aanbevolen om de inhoud van de voorlichting zo aan te passen dat er voldoende tijd is voor de evaluatie.
- Er wordt aanbevolen om gedurende de gehele voorlichting iedereen erbij te betrekken en het centraal te houden om zo veel mogelijk gewenst effect te bewerkstelligen.
- Er wordt aanbevolen om goed na te gaan of jaar 1 de goede leeftijd is voor een voorlichting over sexting.
- Er wordt aanbevolen om bij het evaluatieformulier bij de Likertschaal-vragen om de optie 'neutraal' te verwijderen, omdat hierdoor de doelgroep moet kiezen tussen 'oneens' en 'eens' en 'niet waar' en 'waar'.
- Er wordt aanbevolen om van tevoren dieper in te gaan op de behoefte vanuit de doelgroep.
- Er wordt aanbevolen om de voorlichting ook uit te voeren op jaar 2 klassen van het vmbo.

10. Literatuurlijst

- Aronson, E., Wilson, T. D. & Akert, R.M. (2011). *Sociale psychologie*. Amsterdam: Pearson
- Brug, J., Assema, P. van, Lechner, L. (2012). *Gezondheidsvoorlichting en gedragsverandering*. Assen: Koninklijke Van Gorcum BV
- Dijk, J. van, Junger, M., & Sagel-Grande, I. (2011). *Actuele criminologie* (7^e druk). Den Haag: Sdu Uitgevers.
- Driessen, K. (2013). *Structuur plan van aanpak (PvA) voor het hbo*. Verkregen van <https://www.scribbr.nl/scriptie-structuur/structuur-plan-van-aanpak-pva-voor-het-hbo/>
- Feldman, R. S. (2012). *Ontwikkelingspsychologie*. Amsterdam: Pearson
- Graaf, H. de & Wijsen, C. (2017). *Seksuele gezondheid in Nederland 2017*. Verkregen van https://www.rutgers.nl/sites/rutgersnl/files/PDF-Onderzoek/Seksuele_Gezondheid_in_NL_2017_23012018.pdf
- Graaf, H. de, Borne, M. van den, Nikkelen, S., Twisk, D., Meijer, S. (2017). *Seks onder je 25^e*. Verkregen van <http://seksonderje25e.nl/files/uploads//Onderzoeksboek%20Seks%20onder%20je%2025e%202017.pdf>
- Harreveld, F. van & Nohlen, H. U. (2017). *Psychologische inzichten in (on)wenselijk gedrag: sexting, voetbalvandalisme, digitale geschiloplossing, en woonoverlast nader beschouwd*. Verkregen van https://www.wodc.nl/binaries/2720_Volledige_Tekst_tcm28-289581.pdf
- Informatie over de 'choking game' (het wurgspel) (z.j.). Verkregen van <https://www.bureaujeugdenmedia.nl/informatie-choking-game-wurgspel/>
- Is sexting strafbaar? (z.j.). Verkregen van <https://www.ikbeslis.be/ouders-leerkrachten/sexting/sexting-strafbaar>
- Jongen dood bij wurgspel, ouders waarschuwen voor 'choking challenge' (2017). Verkregen van <https://nos.nl/artikel/2178294-jongen-dood-bij-wurgspel-ouders-waarschuwen-voor-choking-challenge.html>
- Jongeren overzien de gevolgen van sexting niet (2016). Verkregen van <https://nos.nl/op3/artikel/2080274-jongeren-overzien-de-gevolgen-van-sexting-niet.html>
- Jongerenwerk (z.j.) Verkregen van <http://www.stjjmh.nl/over-ons/>
- Kinderporno (z.j.). Verkregen van <https://www.politie.nl/themas/kinderporno.html#alinea-title-wat-is-strafbaar-in-nederland-als-het-gaat-om-kinderporno>
- Lunsen, R. van (2017) Televisieprogramma 'Mag ik je tieten zien'. Verkregen van https://www.npo.nl/mag-ik-je-tieten-zien/07-11-2017/VPWON_1277007
- Ongewenste sexting (z.j.). Verkregen van <https://www.halt.nl/veilige-school/ongewenste-sexting/>
- Pelzer, V. & Bernsen Lopez, V. (2018) *Sexting zonder risico's*. Verkregen van <https://www.veiligthuishollandsmidden.nl/professionals/voortgezet-onderwijs/>
- Pubers in beeld (2017). Verkregen van <https://www.om.nl/onderwerpen/sexting/>
- Safer Internet Day (2017) Verkregen van https://veiliginternetten.nl/media/medialibrary/2017/02/Factsheet_-_onderzoek_Safer_Internet_Day_2017_-_Sexting_onderzocht.pdf

Tijmstra, F. (2017). *Meer jongeren doen aan 'sexting'*. Verkregen van <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/meer-jongeren-doen-aan-sexting/>

Wat is sexting? (z.j.). Verkregen van <https://www.vraaghetdepolitie.nl/seks-en-loverboys/naaktfotos-en-filmpjes/wat-is-sexting.html>

11. Bijlage

Bijlage 1: transcript interview Thomas Wijsman (politie)

Tijd	Vragen en antwoorden
0:00	<i>Hoe vaak kom jij in aanraking met sexting als politieagent?</i> Best wel regelmatig, je moet het zo zien. Stukje geschiedenis. 1 januari 2015 is de nationale politie begonnen. We hadden is allemaal kleine corpsen, is er een nationale politie met een aantal regio's. vanaf die tijd hebben ze gezegd dat elk politieteam een senior jeugd heeft. Dat betekent dat er op elk bureau iemand is die gaat over alle aken op het gebied van jeugd. Alles zaken die zich hebben afgespeeld over jeugd, komen elke ochtend weer bij mij terecht. Ik heb overzicht over alle zaken waarbij 18-minners betrokken zijn. dat zijn ook de meldingen van school, de overlasten die er zijn. het maakt niet uit als het over een baby of over iemand bijna 18 gaat. Daardoor heb ik een goed overzicht over alle zaken die spelen op het gebied van jeugd en daardoor heb ik ook regelmatig met sexting te maken. De meeste keren dat ik met sexting te maken heb, komt dat vanuit scholen. Dat zijn degene die het het meest melden bij ons. Meestal zijn dat docenten, zorgcoördinatoren of procesbegeleiders die bij ons melding maken van dat er foto's rondgaan op whatsapp-groepen. Vaak krijgen we dan de vraag wat wij daar als politie in kunnen betekenen. Dan spelen we daar ook op in door bepaalde voorlichtingen te geven.
2:05	<i>Wat je eraan zou kunnen doen is een voorlichting geven over de gevolgen ervan of wat het precies is?</i> We hebben een mobile media lab. Dat is een grote vrachtwagen van de politie. Daar kinnen 14 leerlingen in plaatsnemen met een laptop en daar komen 2 collega's voorlichting geven. Wat we dan vaak doen, is zegmaar maatwerk. We hebben problemen met sexting in deze klas, kunnen jullie daar iets aan doen? meestal werken we aan de hand van stellingen. Dus bijvoorbeeld: een naaktfoto van mezelf versturen is strafbaar. Dan kunnen ze op hun computer zeggen of ze het eens of oneens zijn. dan zijn het er een aantal eens en oneens en dan vraag ik waarom ze dat hebben gekozen. Zo gaan we er een beetje over discussiëren.
3:15	<i>Wat voor soort conflicten/thema's binnen sexting kom je vaak tegen?</i> Bijna altijd via whatsapp, maar ook andere apps zoals snapchat is een mooi medium voor een foto van een paar seconden. 9 van de 10 keer gaat het om naaktfoto's.
3:46	<i>Zijn die foto's tot stand gekomen binnen een romantische relatie of door iemand die tof probeert te doen?</i> Soms door een romantische relatie, maar ook doordat ze de kwetsbare meisjes eruit pakken. Van die stoere jongens die dan dat meisje met die dikke tieten in zitten. Zo'n 2 weken geleden was er ook zo'n kwetsbaar meisje en dan zeiden ze van 'je moet ff je foto sturen anders gaan we filmpjes van jou openbaar maken'. Terwijl er helemaal geen filmpjes zijn van dat meisje. Dus het is of vanuit een romantische relatie, maar ook wel door die stoere jongens die dat kwetsbare meisje zo ver te krijgen. Dat zijn de meeste gevallen die wij meemaken.

4:49	<i>Dus vaak zijn meisjes het slachtoffer ervan? Of verschilt dat ook nog wel?</i>
	Ik heb nog nooit meegemaakt dat het slachtoffer een jongen is. De zaken die ik heb meegemaakt kan ik me niet heugen dat een jongen het slachtoffer is. nu ik er zo over nadenk, is dat toch best wel bijzonder. Aan de andere kant had ik wel verwacht dat het meer meisjes als jongens zouden zijn, maar kan me niet heugen dat ik een zaak heb met een jongen als slachtoffer.
5:28	<i>Ik had in de literatuur gelezen dat jongens daar ook wel mee te maken hebben, maar als jongens een foto maken als dat dan verspreid wordt, dan wordt dat vaak gezien als mannelijk en wat ziet hij er goed uit. Maar als een vrouw het doet, dan is het gelijk een slet. Dus dat is wel hoe ernaar gekeken wordt tussen mannen en vrouwen.</i>
	Het komt wel voor, maar komt het dan bij de politie terecht? Want als zoiets in een whatsapp-groep rondgaat van een jongen, dan denkt die jongen wel van dat ie stoer is en doet dus ook geen melding bij de politie. Maar als het over een meisje gaat, dan voelen ze zich kloten, gaan huilen, worden emotioneel. En dan gebeurt het snel dat ze bij de politie komen. Dus misschien gebeurt dat wel, alleen vraag ik me af of dat dan bij de politie terecht komt. Dat hoeft natuurlijk niet altijd. Wij krijgen natuurlijk alleen de excessen die bij de politie worden gemeld.
6:28	<i>Welke doelgroep is het meeste kwetsbaar voor deze situaties?</i>
	Als wij die voorlichting gaan geven, we zijn nu zelfs begonnen met groep 8. We gaan de komende maanden ook een aantal keer naar groep 8. Maar dan echt eerstejaars middelbare school, dus 12, 13, 14 jaar. ik geef zelf ook liever geen voorlichting aan de groep daarboven, want dan heb je al van die wijsneusjes, die weten het allemaal wel. Die interesseert het geen reet wat je komt vertellen. Daar zal het ook nog wel gebeuren, maar de grootste groep de onwetend en kwetsbaar zijn dat zijn echt de eerste en tweedejaars van de middelbare school. Dat is de groep die ik het meeste meemaak en het meest kwetsbaar zijn.
7:33	<i>En zie je dan ook verschil tussen vmbo, havo en vwo?</i>
	Laten we dan maar eerlijk zijn. bij het vmbo heb je ook het kader en basis, daar heb je leerlingen die wat minder nadenken over dingen. De havo en vwo denkt nog wel na voordat ze iets doen, en deze leerlingen die doen maar en zien de gevolgen niet in. Dus daar merk je zeker verschil in.
8:12	<i>Ze maken natuurlijk veel gebruik van social media. Wat wordt er dan het meest gebruikt naar jouw idee?</i>
	Vroeger begonnen we allemaal met facebook en twitter. Dat zijn ook vragen in die voorlichtingen: wat voor sociale media gebruiken jullie? Bij de politie gebruiken we facebook en twitter, maar dat wordt helemaal niet meer gebruikt. Instagram is het grote medium wat iedereen gebruikt. Instagram is 99% in de klas, Snapchat 70%, dat is wel echt het merendeel. En dan heb je er nog 1 of 2 die facebook of twitter gebruiken. En iedereen gebruikt natuurlijk whatsapp. En andere dingen niet echt, je hebt af en toe van die rages. Je hebt nu dat Fortnite en je had eerst Habbohotel. Dat is natuurlijk wel een site waar je in contact komt met elkaar en daar heb je ook van die chatboxen. Dat heeft niet zozeer met sexting te maken maar daar zitten ook wel weer ouderen op die zich voordoen als een jongere. Maar instagram en snapchat zijn we de leiders op dit moment bij de jeugd.

09:55	<i>Als je zo'n voorlichting geeft en je gaat het over sexting hebben, weten ze dan wel wat het is? bijvoorbeeld in een eerste klas vmbo?</i>
	Als ik vraag wat sexting is dan knikken ze allemaal wel, maar als ik dan vraag: geef er eens een voorbeeld van. Dan komen ze vaak tot het versturen van een naaktfoto. Dat is de basis die ze wel weten. Vaak als ik begin met de stelling: het sturen van een naaktfoto is strafbaar. Dan is het 99 van de 100 keer van: nee dat is niet strafbaar, want daar kies je zelf voor. Ze denken dat als ik er voor kies om een foto van mezelf in m'n nakie te maken en te sturen, daar kies je toch zelf voor. Dan gooien we vaak ook de term kinderporno erin, het verspreiden van kinderporno. Dat kunnen ze al helemaal niet begrijpen. Dat is wel grappig. Zo'n lesje duurt drie kwartier of zo, en daarna beseffen ze ook wel wat de gevaren zijn en dat het gewoon kinderporno verspreiden is.
11:23	<i>Ze zijn vaak onwetend over de mogelijke juridische gevolgen.</i>
	Zeker, daar weten ze vrijwel niets over. Ze denken dat het legaal is zelfs. Ze denken dat het sturen van een naaktfoto volledig je eigen keuze is. dus het juridische, de sexting, weten ze gewoon weinig van af. Ze weten wel, het versturen van een foto, dat zal wel iets met sexting te maken hebben. Maar de juridische basis, daar kunnen ze nog wel een goede voorlichting over gebruiken.
12:09	<i>Komt sexting in die groepen ook het vaakst voor? Of zijn het meer de leeftijden die daarna komen waar sexting het meest voorkomt?</i>
	Dat is een lastige vraag, maar dat is toch wel de leeftijdsgroep die daarna zit. De foto's die gemaakt worden. 12, 13, 14 is toch wel aan de jonge kant. Maar dan die 15, 16 jaar, die echte puberleeftijd, waar alles begint te groeien en onzekerheid. Dan zou ik eerder zeggen 14, 15, 16 jaar. met 12 jaar beginnen ze net op de middelbare school. Dan zou je eerder richting 14, 15, 16 gaan.
12:58	<i>Is de preventie van sexting en alles eromheen het beste toe te passen in groepen als de eerste en tweede van de middelbare school, waar ze nog 11, 12, 13 jaar zijn?</i>
	Ja zeker, wat ik al zei, we beginnen nu zelfs al in groep 8. Dus we gaan in groep 8 beginnen. Maar we hebben ook wel eens les gegeven aan derdeklassers, dan doe je dat voor het eerst, zo'n voorlichting. Maar dan denken ze: wat kom je nou doen. jullie hoeven mij niks te vertellen. Als je 16 bent zit je daar ook niet meer op te wachten. Dus je moet er gewoon eerder bij zijn. we zijn nu bezig met het project Epjo (educatief programma jongeren), en dat is eigenlijk een voorlichting wat we bij elke basisschool in ons gebied gaan geven. We hebben 26 basisscholen, dus dat zijn er nogal wat. Daar geven wij een hele ochtend les als politie, maar dan in heel veel onderwerpen. Groepsdruk, sexting, social media, pesten. Al dat soort dingen, dus daar komt ook een stukje sexting in voor. Maar dat doen we echt op die groepen 8. En dat doen we om ze voor te bereiden op het echte leven. Maar ze gaan natuurlijk naar de middelbare school. daar is alles toch anders. Ik vind dat de beste groep om voorlichting te geven. De groepen 8, maar de eerste en de tweede zouden ook nog kunnen, maar dan is het wel een beetje over.
14:34	<i>Is dat ook omdat ze dan denken te weten wat het allemaal inhoudt? Is dat een bepaalde arrogantie die ze dan hebben?</i>
	Nou ja, als je 16 bent en je staat daar in je politie uniform anno 2018, als je dan zegt het is gevaarlijk, dan trekken ze hun schouders op. Maar als je in groep 8 zit en je hoort van de gevaren, dan knoop je dat nog wel goed in je oren. Dus ik denk dat dat het beste werkt.

15:08	<i>Je noemde net Epjo en groepsdruk. Ik heb gelezen dat groepsdruk een van de grootste redenen is dat mensen aan sexting doen, of ze het nou willen of niet. Waarom doen mensen volgens jou aan sexting?</i>
	Als ik dat voorbeeld van 2 weken geleden had. Zeker wat je zegt over groepsdruk. Er zijn veel van die groepschats, dan heb je een aantal jongens in een groepsapp. Die voelen zich stoer, en die hebben zoiets van: we gaan met z'n alle, 3 of 4 jongens, gaan we dat kwetsbare meisje even zitten appen, zo van: stuur die foto nou. Als groepje voelen ze zich natuurlijk heel wat. En denken van we gaan dat lekker met z'n vieren doen. We gaan dat meisje even bestoken met appjes, en dan hopen dat er wat naar voren komt natuurlijk. En als er dan een keer wat naar voren komt, dan zijn ze de man natuurlijk. Dan hebben zij die foto en voelen ze zich onaantastbaar. Dus zeker groepsdruk heeft ermee te maken. Het gebeurt bijna nooit dat het een 1 op 1 verhaal is, want wat heb je er dan aan? Je wilt het stoere van die foto met mensen kunnen delen. Dus vaak is het wel dat ze allemaal appjes aan het sturen zijn, of dat ze allemaal hetzelfde willen, maar dat er dan eentje naar voren stapt. Het komt altijd uit een groepje terecht. 1 op 1 verhalen gebeurd eigenlijk niet echt. Dat gebeurt alleen als het uit een relatie komt. Dan merk je ook wel, dan is het een relatie geweest, dan is het allemaal geweldig. Dan sturen ze foto's naar elkaar. Maar het zijn natuurlijk pubers en 2 dagen later is het uit, dan gaan ze met die foto's aan de haal.
17:17	<i>Is dat dan uit wraak of meer van 'lachen, ik heb die foto's, laat ik die maar eens sturen'?</i>
	Ik denk meer dat laatste. Ik denk niet dat het dan zozeer wraak is. Met alle respect, als je 13, 14, 15 jaar bent, heb je geen normale relatie. Het is dan meer een kinderliefde. Dat duurt een paar dagen en gaan ze al foto's zitten sturen. Als je dan een week later nog steeds die foto's hebt, ga je die naar je vrienden sturen. Die laten dat dan zien, vinden het mooi, die sturen het dan ook weer door. Dan zit het in zo'n groepsapp en gaat het van kwaad tot erger. Je hoort wel eens dat het van eerst in zo'n app is, en binnen een half uur heeft de hele school die foto. Die sturen het dan weer naar hun voetbalteam. De hele school weet het en het halve dorp. Dat is het ook wel, je hebt hier allemaal van die dorpen. Binnen een half uur weet het hele dorp het.
18:22	<i>Is het hier dan ook ons kent ons? Dat je hier dan wordt aangekeken 'dat is het meisje van die foto'?</i>
	Ja, heel erg. Bij ons bij de politie, wij hebben geen stad, wij hebben 23 dorpskernen. Dat is een onwijs uitgestrekt plattelandsgebied met allemaal kleine dorpjes. Je hebt een provinciale weg en weer het volgende dorp. Met allemaal een supermarkt en daar staan allemaal basisscholen tussen en twee middelbare scholen. Die staan niet in de stad. Die staan gewoon in een groter dorp. Dus het is super ons kent ons.
19:07	<i>Je noemde net groepsdruk, een van de grotere oorzaken dat meisjes aan sexting doen. Dat is een externe factor, maar ligt het soms ook aan de interne factoren, dat je juist zien dat een meisje onzeker is of dat een meisje denkt dat ze er goed uitziet en dat wilt delen?</i>
	Dat laatste weet ik niet, maar dat eerste zeker. Dat ze de kwetsbare meisjes uitzoeken. Want ze willen gewoon machtsmiddelen in handen hebben. Wat is dan makkelijker om een kwetsbaar meisje met 4 gasten te bestoken. Die gaat wel overstag, want die staat niet stevig in haar schoenen. Ik betwijfel of ze dan de knappe meisjes uit de klas daarvoor uitzoeken. Dat zouden ze wel willen, maar dat zijn vaak ook de meisjes die iets steviger in hun schoenen

	staan. Dat is denk ik wel minder. Ik denk dat ze daarvoor echt de kwetsbare meisjes voor uitkiezen.
20:12	Gebeurt dat dan voornamelijk in de eerste en tweede klas? Of ook daarna, dat het op deze manier gebeurt?
	Of er een verschil zit tussen die jaren en het einde van de middelbare school? Ik heb daar geen praktijkervaring mee, maar ik denk dat daar geen verschil tussen zit. Als je nu 12 of 16 bent, je zoekt gewoon de zwakkere broeders uit. Die niet goed voor zichzelf kunnen opkomen. Het kunnen nog steeds knappe meiden zijn, maar in ieder geval de meiden die minder in staat zijn goed voor zichzelf te kunnen opkomen. Als je het 1 op 1 vraagt zullen ze het niet doen, maar als er elke dag 5 gasten naar je zitten te appen, dan gaat die wel overstag.
21:08	Dus het gebeurt eigenlijk altijd in groepsverband?
	In praktijk is dat vrijwel altijd het geval. Waar we het net over hadden. Dat 1 op 1 is eigenlijk altijd als het uit een relatie voortkomt, maar alle andere dingen van sexting zijn het altijd groepjes. Groepen kunnen ook 3 gasten zijn, die daardoor de druk op zo'n meisje vergroten. als 1 iemand zegt van stuur even die foto, dan zeg je nee. Maar als er iedere dag 3 of 4 naar je zitten te appen, dan wil je er wel een keer van af zijn. dus heel vaak die groepsdruk.
21:54	We hebben het nu vooral over de preventie bij 11, 12, 13 jarigen. Maar weet je bij welke doelgroep het sexting zelf het meeste voorkomt? Want ik heb gelezen dat het online risicogedrag, waar sexting ook onder valt, piekt bij 15, 16 jaar. Daarna zwakt het af en blijft het enigszins stabiel. Dus daarom wordt er ook gezegd om preventie uit te oefenen is het beste bij 12, 13 jaar om die piek bij 15, 16 jaar voor te zijn. Dus is het zo dat het bij de leeftijden 15, 16 jaar het concreet het meeste voorkomt?
	14, 15, 16 is wel waar het het meeste voorkomt. Als je eenmaal richting de 18 gaat, dan ben je vaak wel in staat om goed voor jezelf op te komen en begin je volwassen te raken en zal je dat soort dingen niet doen. Maar die leeftijd, dus ook wel die 14 jarigen, dan slaat die onzekerheid gewoon heel erg toe. Als jij 14 bent en vol in de puberteit zit, dan ben je moeilijk in staat om nee te zeggen, omdat vrouwen zich dan onzeker voelen, hun lichaam begint te veranderen, alles wordt anders, ze worden onzeker. Dat is wel de leeftijd dat het het meeste voorkomt. En daarna, als je 17 bent, dan zijn ze goed in staat om voor zichzelf op te komen. Dus ik vind die groep van 14, 15, 16 ook niet de groep om die voorlichting te geven, want die hebben al genoeg meegemaakt. Die zitten al 2 jaar op die school. Die hebben van alles al meegemaakt aan incidentjes. Je moet daar echt voor zitten.
24:24	Hoe staat de doelgroep, dus 11, 12, 13 jaar, hoe staan zij tegenover sexting? zien zij het als iets positiefs of negatiefs?
	Ik heb veel jongeren gesproken tijdens die voorlichtingen. Ten eerste zien ze sexting niet als iets strafbaars. De slachtoffers die je spreekt, die vinden het natuurlijk verschrikkelijk, dat is logisch. Maar de rest van de klas die zwakken het af. Die zien niet in dat je met het sturen van een naaktfoto een leven kapot kan maken. Dat je kinderporno aan het sturen bent. Die lachen erom, die zien een foto voorbij komen. Waarom zou je daar een melding van maken? Da's toch lachen? Ze bagatelliseren het een beetje. Voor het slachtoffer is het natuurlijk verschrikkelijk.

26:00	<i>Dus het is niet zozeer dat ze staan te juichen om sexting, maar het is ook niet dat ze vinden dat het afgeschaft moet worden of wat dan ook. Er wordt om gelachen en onwetendheid speelt een grote rol.</i>
	Onwetendheid speelt een grote rol. Het is echt een middenweg, ze vinden het niet verschrikkelijk, maar ze vinden het ook niet geweldig. Ze komen voorbij, ze lachen erom. In die groep gaan ze mee. Ze gaan er geen melding van maken. Ze zien ook niet in dat het strafbaar is.
26:40	<i>Hoe zouden ze kunnen weten dat het strafbaar is?</i>
	Door voorlichting te krijgen. We hebben mooie sites voor de jeugd, vraaghedepolitie.nl, maar er zijn er zat die er niet op kijken. Dat zijn we de sites voor de jeugd. Daar kunnen ze alles op vinden met een live chat, daar kunnen ze al hun problemen kwijt. Ik denk dat er vanuit de overheid meer aandacht aan besteden moet worden. want als je kijkt naar de afgelopen 5 jaar, dan is het toch alleen maar meer geworden? En dat heeft 1 grote oorzaak en dat is de mobiele telefoon.
27:31	<i>En overal connected zijn met het internet en overal bereikbaar zijn.</i>
	Ja, als jij nu een foto krijgt via Snapchat dat je een foto een paar seconde ziet en daarna weg is, dat vinden ze interessant en spannend. Dat was er 10 jaar geleden niet. Ze gaan niet uit zichzelf opzoeken op internet wat sexting is. er zal vanuit de overheid meer aandacht voor moeten komen. Op televisie of op internet, op YouTube.
28:08	<i>Zelf opzoeken doen ze eigenlijk niet, omdat ze er dus niet dusdanig mee bezig zijn.</i>
	Ik denk niet dat zij zeggen van als er een foto in zo'n app komt, dat ze dan denken: he dat is sexting, dat ga ik eens opzoeken. Ik denk dat een kwart van de klas misschien kijkt op vraaghedepolitie, dat is best een goede site. Ik sprak een collega die daarmee bezig is, ze heeft echt heel veel bezoekers. Die site loopt heel goed, dus ik denk dat jongeren daar wel op kijken, maar ook een heel groot gedeelte niet. dus zal er vanuit de overheid echt meer aandacht voor moeten komen. De overheid loopt ook altijd een beetje achter de feiten aan.
29:03	<i>Vaak is er een situatie waar je op moet reageren, dus ben je eigenlijk al te laat.</i>
	Dat is eigenlijk best wel erg, er moet altijd even iets gebeuren wil de overheid denken: shit, dat is best wel een groot probleem. Dan heb je ook wel dat bij een 14 jarige, een naaktfoto, die wordt gepest, pleegt zelfmoord. Dan heb je de poppen aan het dansen. Vaak is het van: het is toch wel een groot probleem. De afgelopen jaren verbeterd dat wel, alleen kan het nooit genoeg. Jij doet nu ook je scriptie erover, dat had je je 5 jaar geleden ook niet bedacht. We zijn er steeds meer mee bezig, we willen er onderzoek naar doen. dat is alleen maar goed denk ik.
29:54	<i>Dus je zegt eigenlijk dat het meer aandacht zou moeten krijgen vanuit de overheid, door middel van voorlichtingen bijvoorbeeld?</i>
	Als jij aan mij vraagt: hoe kunnen ze het nou weten? Heb ik daar eigenlijk niet echt een passend antwoord op. Je kan je je natuurlijk ook niet voor alles behoeden. Sexting is een ding, maar moeten we het dan ook over social media, pesten, dat kan niet. Alleen vind ik wel dat het extra aandacht kan verdienen.

30:57	<i>Wat zie jij bij het slachtoffer, wat voor gevolgen kan het hebben?</i>
	Die gevolgen zijn best ver reikend. Als we het over meisjes hebben, die zitten in de puberteit. Die zijn 14 jaar, hebben ooit zo'n foto gestuurd. Ze voelde zich waarschijnlijk vaak al kwetsbaar, maar dat wordt alleen maar versterkt natuurlijk. Want het is niet alleen de klas, het hele dorp heeft die foto gezien. Dat is ook wel ver toereikend. Als ik nu een aangifte krijg van een 14 jarige, spreek ik die niet meer als ze 18 zijn. Maar ik denk als je die 18 jarige zou vragen, hoe voel je je er nu onder? Dat ze zich er nog steeds slecht onder voelen. Dat denk ik echt. Dat je het je hele leven meedraagt is misschien wat overdreven, maar ik denk dat ze er echt een goede knauw van krijgen en dat onderschatten we ook wel is.
32:20	<i>Ook omdat ze in de puberteit extra kwetsbaar kunnen zijn.</i>
	Ja, je bent denk ik op de kwetsbaarste punten in je leven. Je bent dan alles aan het ontdekken. Nieuwe vrienden aan het maken, wat voor werk je wil gaan doen. Voor allemaal keuzes zit je. En je hebt het gevoel dat je alleen bent en de rest van de school heeft die foto gezien, je voelt je ook kwetsbaar. Ik denk dat je dan echt een goede knauw krijgt.
32:48	<i>Het kan in het ergste geval leiden tot zelfmoord, dat is het uiterste gevolg ervan. Maar daartussen zit ook heel wat. Wat is dat dan bijvoorbeeld?</i>
	Bijvoorbeeld van school weg. Dat ze in eerste instantie niet meer op school durven te komen. Spijbelen, slechte cijfers. Als ze gescheiden ouders hebben, dat ze dan bij de andere ouder aan de andere kant van het land gaan wonen. Van de sportclub weggaan. Je bent bezig met afzonderen. Als ze op school gepest worden door die foto, dan komen ze niet meer naar school of de sportclub, niet meer naar buiten en alleen maar op je kamer zitten. Ze proberen zich af te sluiten en willen de realiteit niet onder ogen komen. Dat is ook wel logisch. Als ze naar school gaan, worden ze eraan herinnerd.
34:02	<i>Denk je dat dat soort meisjes er met hun ouders over praten, over dit soort onderwerpen?</i>
	Dat denk ik vaak wel. Er wordt soms gedacht dat pubers het er niet met hun ouders over hebben. Ik merk wel dat die melding niet altijd van de school, maar ook wel van de ouders komt. Ik denk als ouders en je krijgt een 14 jarig meisje thuis, je ziet dat er wat is. Het is hier allemaal zo klein en hecht. Die info gaat zo hard. Dan heb je ook wel is van dat die kinderen niet weten wat ze moeten doen, of die willen er niks mee doen. En dan zijn het de ouders die komen hier naartoe of die bellen op en vertellen dat er iets aan de hand is en willen er een melding van maken. Dus of ze er zelf met hun ouders over praten, daar ben ik niet bij, maar ik denk wel dat het merendeel van de gevallen dat de ouders ervan op de hoogte zijn. Ligt misschien ook wel een beetje aan de cultuur. We hebben in een grote plaats ook veel Marokkaanse mensen. Daar wordt het denk ik minder met die ouders besproken. Maar in het algemeen weten die ouders er wel van af.
35:33	<i>Zie je verschil in verschillende culturen, mensen met een migratieachtergrond, dat het bij de een meer gebeurt dan bij de ander?</i>
	Nee, in de praktijk niet. Je ziet niet dat bijvoorbeeld Marokkaanse meisjes vaker slachtoffer zijn of Marokkaanse jongens vaker dader zijn.
36:16	<i>Qua houding, ze zitten een beetje in het midden, ze lachen het weg. Vinden zij het normaal dat er een foto doorgestuurd wordt of kan</i>

worden?	
	Of ze het normaal vinden, dat denk ik niet. Maar ik denk wel dat ze het machtig interessant vinden. Want hoe het wend of keert, het zijn allemaal pubers. En die jongens vinden het allemaal machtig interessant als er een paar borsten voorbij komen. En dan denk ik toch dat ze zoiets hebben van grappig, interessant. Die beseffen zich niet hoe dat meisje zich voelt of dat het überhaupt strafbaar is of dat soort dingen. Die slaan bij wijze van spreken eerst die foto op.
37:06	<i>Dat is eigenlijk ook al strafbaar, ook al krijg ik ongewild een foto van iemand, dan ben ik ook al medeplichtig.</i>
	Ja, als ik jou nu een foto stuur, ben je eigenlijk gelijk strafbaar. Want dan heb jij kinderporno op je telefoon staan. Maar als jij het direct verwijderd, is er niks voor jou aan de hand. Maar als jij het opslaat, dan doe je met willens en wetens een naaktfoto van iemand op je telefoon zetten. Dat zijn leuke dingen om het er met de jeugd over te hebben. Ze vinden het machtig interessant, dus het eerste wat ze doen is die foto opslaan.
37:56	<i>Geven jullie de kinderen waar je voorlichting geeft ook tips om het te voorkomen?</i>
	Zeker, over Whatsapp doen wij ook. Maar we geven ook heel duidelijk de gevaren aan. Dus we vragen ook van: luister, wat ga jij nu doen als je zo'n foto krijgt? Dus dan geven we ook gelijk aan dat als je die troep krijgt, dan ben je gelijk strafbaar. Dat willen ze natuurlijk niet. Dus wat je moet doen, gelijk die zoi verwijderen en er een melding van maken. Daar proberen we ze echt wel alert voor te maken. Want als we zeggen luister dan ben je gelijk strafbaar, heb je die foto nog op je telefoon? Want vaak in die klassen is er wel wat voorbij gekomen, heb je die foto nog? Dan zeggen ze: ja die staat nog wel ergens in Whatsapp. Oke mooi, dan ben je bij deze strafbaar. Daarmee proberen we duidelijk te maken dat ze dan ook strafbaar zijn.
39:02	<i>Wat kunnen en mogen jullie doen, als in kijken in telefoons of iets dergelijks?</i>
	Op het moment dat er een melding komt van een meisje, dan wordt er aangifte gedaan. Dan is de aangifte het begin van een strafonderzoek. Als wij dan weten wie de dader is, dan wordt inderdaad de telefoon in beslag genomen. Die zal uitgelezen gaan worden. Alle belangrijke informatie rond die zaak, die halen we eruit. Maar dat kan dus alleen als we een officiële aangifte hebben.
39:47	<i>Gebeurt het vaak dat het komt tot een officiële aangifte?</i>
	Ja. Het gebeurt niet vaak dat ze hier naartoe komen over een sexting zaak en dat ze dan uiteindelijk zeggen dat ze er geen aangifte van willen doen. als ze hier naartoe komen, dan doen ze ook aangifte. Maar dat is niet elke dag natuurlijk.
40:13	<i>Dus het overkoepelende woord van het hele verhaal is onwetendheid, voor zowel de gevolgen voor het slachtoffer als wat sexting eigenlijk is. wat de gevolgen voor zichzelf kunnen zijn (voor de dader).</i>
	Voor het slachtoffer, voor de dader, voor de mensen die er niks mee te maken hebben. Van de 20 man die in de klassenapp zitten, waarvan er 18 er niks mee te maken hebben, die krijgen dat voorbij. Die slaan dat misschien ook op, of misschien niet of slaan het automatisch op. Dus onwetendheid is de goede

	samenvatting.
40:51	Het komt vooral voor bij 14, 15, 16 jaar, maar om preventie uit te oefenen, om er 2, 3 jaar ervoor te zitten.
	Ja, voor ons is het beste groep 8 en het eerste jaar op de middelbare school. ik denk rond de 12 jaar.
41:25	Met name in vmbo klassen komt het het meeste voor.
	Ja, dat zijn toch vaak de leerlingen die impulsiever zijn. Zo van: stuur ff dit. Dan doen ze dat al, voordat ze erover nadenken wat doe ik. Het zijn echte doeners, bij iets vragen gelijk doen. En ze overzien de gevolgen ervan vaak niet. Dat verschil merk je wel.
41:55	Ik ga dus een voorlichting maken. Heb jij nog tips of advies over dingen die ik moet doen, of juist niet?
	Begin er vroeg genoeg mee, want tegenwoordig hebben ze in groep 5 al een mobiele telefoon. Ik vind de basisschool een mooie om mee te starten, want vaak hebben we het idee dat de basisschool nog maar kinderen zijn. Dat zijn geen kinderen meer. Die weten dondersgoed wat Snapchat is, alles erop en eraan. Dus begin ermee op de basisschool. Probeer ze goed duidelijk te maken wat de gevaren van sexting zijn. Dat is het grote probleem. Ze weten niet wat er strafbaar is, wanneer het strafbaar is. ze moeten goed voorbereid worden. het is goed dat je ermee bezig bent, want het is hard nodig.
43:27	Tot de 25 jaar heeft 1 op de 8 wel eens een foto van zichzelf gestuurd.
	Dat heeft er denk ik mee te maken. Die 1 op de 8 zijn natuurlijk objectieve cijfers, dat is zwart op wit. Maar dan kan je jezelf afvragen, hoeveel incidenten zijn er geweest waarvan er geen melding is gedaan. Dat is bij ons altijd heel erg. Ik kan voor jou opzoeken hoeveel meldingen ik van sexting heb gehad afgelopen jaar. Dat zijn er 50 geweest, maar zijn er dan maar 50 sexting dingen? Ik denk dat er dan 5 keer zoveel zijn geweest, want van de meeste horen wij niets. Het zijn echt die excessen die je krijgt te horen. En als er dan zo'n fotootje door zo'n app gaat, zal er heel vaak ook geen melding bij ons komen. Dus dat is wel het grijze gebied.

Bijlage 2: transcript interview Patty van der Veer (bureau Halt)

Tijd	Vragen en antwoorden
00:00	Hoe vaak denk je dat sexting voor komt? Sexting komt veel voor. Er is onderzoek geweest, wat wij ook in de voorlichtingen benoemen, dat 1 op de 4 jongeren wel eens een naaktfoto van zichzelf maakt en 1 op de 8 verstuurd die wel eens. Dus dat is behoorlijk wat. En op de middelbare scholen kan je er per klas wel 2 of 3 uitpikken die ermee te maken hebben gehad.
00:30	Als in, zelf iets gemaakt hebben of hebben verstuurd? Dat verschilt wel heel erg. Niet veel jongeren in de klas zeggen dat ze een foto hebben gemaakt, doorgestuurd en dat is uitgelekt. Maar meer inderdaad dat ze het binnen hebben gekregen, dus dat het wel verspreid wordt. Via groepschats vooral.
01:00	Hoe vaak kom jij zelf in aanraking met sexting met de doelgroep met wie je werkt? Vanaf november zijn we het project begonnen, dus vanaf toen zijn de zaken echt naar Halt gekomen. Dus het is nog heel pril allemaal. Na een jaar gaan we kijken hoe effectief het is.
01:44	Uit het gesprek met Thomas bleek voornamelijk dat jongeren van 10 tot 16 jaar, dat het daar het meest voorkomt. Wat ik wel hoor van ervaringen van collega's dat we jongeren van 15, 16 jaar het meeste doorgestuurd krijgen.
02:07	Wat zijn doorgaans de situaties die je hoort rondom sexting? Dat verschilt wel. Vooral het verspreiden van foto's waar totaal niet over wordt nagedacht, over de gevolgen daarvan. Een collega kreeg net een zaak binnen dat het hoofd van een meisje uit een foto was geknipt en een ander hoofd op was geplakt. Dus dat zien we ook veel, profielmisbruik. Dat kan allemaal wel naar Halt. Of seksueel getinte opmerkingen via whatsapp, of pesterijen die we binnenkrijgen. Maar dwang en chantage moet je zien dat echt naar justitie gaat.
02:57	Halt pakt de wat lichtere zaken van sexting op, vanaf wanneer is het dan iets voor de politie? Dat is een vraag die bij ons ook ligt. Dit gaat sowieso altijd via de officier. Die besluit hoe zwaar de zaak is en of het naar Halt kan of niet. maar er zijn wel landelijke afspraken die naar ons toe kunnen, profielmisbruik, doorsturen van foto's, pesterijen, dat kan dan naar ons toe. Maar het ligt wel aan de heftigheid van de zaak.
03:37	Welke doelgroep is het meest geschikt om preventie toe te passen? Het verschilt heel erg, ik sta dagelijks voor de klas. Groep 7 en 8 merkte ik toch vaak dat ze er te jong voor zijn. Daar merk je dat ze er nog helemaal niet mee bezig zijn en zodra je dat woord noemt, schieten ze al in de lach. Maar ik denk dat het bij sommige groep 8 klassen, kan het helemaal geen kwaad. Maar het beste is eerste en tweede klassen die je daar kan pakken.
04:12	Is er dan nog verschil in niveau, vmbo, havo of vwo?

	Ja toch wel wat meer vmbo. Dat merk ik wel wat meer in klas. Wij krijgen ook meer jongeren van het vmbo dan van de havo of vwo. Dan merk dat daar wel iets meer over de gevolgen wordt nagedacht dan op het vmbo. Soms is dat wel lastig, omdat je het onderscheid niet wil maken. Mijn ervaring is dat vmbo'ers eerst iets doen en daarna pas nadenken over wat ze gedaan hebben. Het liefste wil je natuurlijk dat onderscheid maken, om een stempel op die jongeren te plakken. Maar je ziet het wel inderdaad om eerlijk te zijn.
05:06	<i>Snapchat wordt vooral gebruikt, maar je ziet ook zaken dat er Instagramaccounts worden aangemaakt om bepaalde foto's op te zetten. Welke apps en social media worden er vooral gebruikt?</i>
	Er is onderzoek gedaan en bij ons in de top 3 staan Snapchat, Whatsapp en Facebook, maar op Instagram gebeurt ook een hoop op. Bij Snapchat is het vooral van je ziet het een aantal seconde en het is weg. Tegenwoordig heb je natuurlijk die app ernaast, Snapchat Plus. Dat is een app die je naast je gewone Snapchat hebt, maar daar kan je foto's en video's in opslaan zonder dat de ander daar een melding van krijgt. Heel veel jongeren zijn zich daar niet van bewust. Die denken je ziet het een paar seconde en het verdwijnt. Maar als je dan verteld over die app, dan zie je van die gezichten in de klas. Die weten niet dat het bestaat en die schrikken echt. En dan denk ik van volgens mij heb je wel meer gestuurd dan je hebt verteld. Dus dat is wel wat je ziet. Daarnaast heb je natuurlijk ook Facebook. Als jij een account aanmaakt, dan geef je toestemming dat jij gegevens en foto's gebruikt worden voor andere doeleinden. En daarbij kan het gebeuren dat jouw foto's in een reclame wordt gebruikt. Daar zijn mensen zich ook niet bewust van. Daarom benoem ik dat ook altijd, let op wat je op internet zet. Zet dus ook geen foto in je bikini of zwembroek erop. Want hoe makkelijk is het om te fotoshopen? Ze zijn zich er helemaal niet van bewust. Dus die informatie die we vaak vertellen, dat heeft soms best wel impact.
07:23	<i>Als je een voorlichting geeft over sexting voor de klas, weten zij dan wat sexting is?</i>
	Nee, als ik het woord sexting zeg dan kijken ze van waar heeft u het over? Daarom start ik altijd direct met een filmpje om ze een indruk te geven van wat het inhouden wat kunnen de gevolgen zijn. Vaak vraag ik daarna een terugkoppeling, van wat denk je nou dat sexting inhoudt naar aanleiding van het filmpje? Dan weten ze het vaak wel het benoemen en dan komen er vaak ook wel meer verhalen naar boven. Ik denk dat het onder de jeugd een andere benaming heeft, zoals naaktfoto's- of video, blootfoto- video's, dickpic, dat soort dingen. De benaming sexting komt ze niet heel bekend voor, omdat het natuurlijk ook wel breed is.
08:28	<i>Het is moeilijk om te definiëren vanaf wanneer het nou echt sexting is. een duckface kan ook al worden gezien als sexting. dus het is moeilijk om aan te geven hoe vaak het nu precies voorkomt, omdat iedere studie weer een andere norm hanteert.</i>
	Het is heel lastig. Ook in de wet liggen bepaalde dingen niet vast. Voor de politie is daarom ook lastig om zaken weg te schrijven bij ons. Onder welke naam zet je het weg, omdat het nog heel breed en er nog bepaalde dingen in de wet vastgelegd moeten worden.
09:08	<i>Je zegt dat de beste doelgroep is om preventie toe de passen, de eerste en tweede is?</i>
	Ja, en de derde kan je er ook nog wel mee bereiken.

09:19	<i>Doet die doelgroep zelf ook echt al aan sexting, of is dat pas daarna?</i>
	Eerste en tweede klas speelt het zeker. Daar doen ze ook al aan sexting. ik had vorige week een presentatie gegeven. Daar had ik een meisje in de klas die het zelf ook al mee had gemaakt. Die had naaktfoto's van zichzelf gemaakt. Uiteindelijk relatie uit gegaan en verspreid door de school, maar ze nog wel op dezelfde school.
09:54	<i>Je leest dat er pesterijen kunnen ontstaan.</i>
	Hoe ik haar zag, ze bouwt een complete muur om zich heen. Was ook heel nerveus tijdens de presentatie. Ze vertelde het wel, heel nuchter, maar daarachter schuilt er veel meer. Ik denk dat het veel meer pijn doet dan dat ze laat merken. Soms is dat wel heel lastig om te zien. Zeker als je vraagt of ze er hulp bij nodig heeft. Wat kun je haar dan bieden?
10:30	<i>Zie je dan ook dat leerlingen moeite hebben met hulp vragen of als ze hulp krijgen, dat dan moeilijk vinden?</i>
	Wat ik vaak merk, ook bij de politie, is dat de schaamte heerst. Dat de jeugd toch best wel bang is. stel ik doe aangifte en ik doe er iets mee, dan wordt het probleem misschien alleen maar erger. Dus het aantal aangiftes is heel laag eigenlijk. Het wordt wel steeds meer, omdat het ook steeds meer bespreekbaar wordt gemaakt. Dus ik denk dat mensen ook steeds beter op de hoogte zijn van wat kunnen we doen in bepaalde situaties, waar kunnen we aankloppen. Je hebt natuurlijk slachtofferhulp of het jeugd- en gezinsteam waar ze hulp kunnen krijgen. Als jongeren een stap te ver zijn gegaan, dan komen wij pas in beeld. Dus het is niet zo dat jongeren ons kunnen bellen met ik zit hiermee, kunnen jullie mij daarin iets bieden? Dat is niet zo, daar zijn andere organisaties voor.
12:03	<i>Bij welke doelgroep komt sexting het meest voor?</i>
	Dat durf ik niet te zeggen, omdat wij niet met vierde en vijfde klassers in contact komen, zeker niet op scholen. Wij richten ons qua voorlichting alleen op de eerste en tweedejaars. Daar hebben wij weinig zicht op, daar hebben scholen vaak veel meer zicht op. Wat je vaak ziet, is dat ze het vaak binnen de school proberen te houden. Dan denk ik, maak het juist bespreekbaar met meerdere organisaties zodat er nagedacht kan worden over hoe kunnen we dat nou voorkomen. Maar vierde en vijfde klas hebben we weinig zicht op.
13:11	<i>Sexting komt voor op bijna elke school, maar dit proberen ze binnen de school te houden omdat het de school een slechte naam zou geven.</i>
	Klopt, maar ik benoem ook altijd. Maakt niet uit op welke middelbare school, het speelt overal. Het speelt veel meer dan mensen zich ervan bewust zijn. Ook de jongeren zich ervan onbewust zijn. Dat stukje schaamte heerst enorm. In de wandelgangen ga zoiets niet te horen krijgen. Dat gebeurt allemaal achter je rug om. En inderdaad veel pesterijen via het internet.
13:53	<i>Wat voor gevolgen heeft het vooral voor het slachtoffer?</i>
	Ik heb zelf wel eens een zaak binnen gehad. Toen draaide sexting zaken eigenlijk nog niet, maar dat viel er wel onder. Ik heb een jongere gehad die had een meisje onder een kleedhokje door gefilmd. Vervolgens had dat meisje het wel gezien en die telefoon uit zijn handen getrapt waardoor die jongen uit paniek is weggegaan. Dus dat meisje heeft aangifte gedaan en heeft uiteindelijk 1,5 jaar bij een psycholoog gelopen, omdat ze continue schichtig om zich heen zat te kijken, word ik niet gefilmd. Ze had nog niet oog in oog gestaan met de dader. Waardoor het voor haar lastig was, want wat was er

	met dat filmpje gebeurd. Staat het wel ergens op een computer, is het al verspreid? Ze durfde op een gegeven moment ook niet meer naar school toe, omdat ze bang was dat hij het toch tegen mensen opschool had verteld. Dus daar zie je wel dat de impact heel flink is. wij merken ook dat de jongeren die bij ons komen heel veel immateriële schade hebben.
15:57	<i>Zijn het vooral meisjes die slachtoffer zijn?</i>
	Ik denk over het algemeen dat meiden meer slachtoffer zijn.
15:13	<i>Waarom doen mensen aan sexting?</i>
	Dat kan een stukje spanning en kick zijn. Wat we ook zien, mensen zitten in een relatie en zijn op vakantie. Om dan meer het gevoel te krijgen om bij elkaar te zijn, gaan er toch wel video's of foto's gestuurd worden. Kan zijn stukje groepsdruk natuurlijk. Onzekerheid komt er vaak bij kijken. Ik denk dat dat wel de belangrijkste dingen zijn die wij zien.
15:41	<i>In het gesprek met Thomas kwam naar voren dat het vaak groepjes jongens zijn die samen een kwetsbaar meisje uit de klas uitkiezen en die vervolgens onder druk zetten door een foto te sturen en dreigen dat ze een filmpje van haar online zetten, terwijl er helemaal geen filmpje is.</i>
	Klopt, dat is chantage, het onder druk gezet worden waardoor mensen zulke dingen gaan doen. Daarom zeg ik ook, nooit doen. Ook al word je onder druk gezet, het is strafbaar, ga naar de politie.
16:28	<i>Hoe kijken jongeren tegen sexting?</i>
	Vaak een negatieve houding. Ook omdat ze zeggen waar heb je het over, je spoort niet als je zulke dingen doet. Zulke opmerkingen komen naar voren. Er zijn er meer die ervan af weten.
17:10	<i>Is dat een verdedigingsmechanisme van jongeren, zo van: ik laat zien dat ik het fout is, maar stiekem doe ik het zelf wel?</i>
	Dat denk ik wel, die foto's gaan veel in de rondte, ze krijgen wel eens foto's en video's doorgestuurd. En dat ze dan zoiets hebben dat hun vrienden dat ook moeten zien. En doorsturen is ook maar een klik en helemaal niet beseffen dat ze strafbaar bezig zijn. Daarom zeg ik ook altijd, meldt het als er een foto in de rondte gaat. Dat is het belangrijkste wat je kan doen, de ander ermee helpen.
17:48	<i>Wat doen jullie er zelf aan om dit soort dingen zoveel mogelijk te voorkomen?</i>
	We zitten tegenwoordig veel op de preventie. Qua voorkomen, dat zien we niet echt. Het is niet dat we buiten lopen of aanwezig zijn in de scholen daarbuiten. Dat ligt echt een beetje aan de scholen, wat melden ze, wanneer vragen ze ons om langs te komen voor gesprekken zodat we daarop in kunnen haken. Het is meer dat het jongerenwerk het ziet of de scholen.
18:29	<i>Sexting is de laatste jaren steeds groter geworden doordat mensen steeds meer verbonden zijn met het internet met smartphones. Zie je dat scholen daarin meebewegen, dat ze meer open staan om dingen te melden of om voorlichtingen te vragen?</i>
	Voorlichtingen worden veel aangevraagd. We hebben ook de voorlichting 'online veiligheid'. Dan trek je 'm iets breder, dat is ook pesten, bedreigen, dat soort dingen. Die wordt heel vaak aangevraagd, zeker door middelbare scholen. Basisscholen ook wel omdat het daar ook wel speelt online. Je ziet

	ook dat de jeugd steeds jonger begint met de telefoons, omdat ze er ook afhankelijk van zijn omdat er dingen van school er besproken worden. Dus aan de ene kant vraag ik me af of het goed is dat het op die scholen al zo jong van je gevraagd wordt, dat ze al zo jong een telefoon hebben of dat ze met die iPad's en MacBooks werken. Dan denk ik: is dat goed? Dat je op zo'n jonge leeftijd al aanleert van: dit is er al op het internet. Dus ik denk het stukje bewustwording bij jongeren ook vanuit scholen iets meer aan kunnen doen.
19:48	<i>Zie je dat kinderen daar ook met hun ouders daarover praten, of stimuleer je dat in je voorlichtingen?</i> Wij stimuleren het zeker, ik zeg altijd: maak het alsjeblieft bespreekbaar. Je moet niet denken het gaat vanzelf over. Als er eenmaal zo foto of video op het internet staat, kan je levenslang achtervolgen. Maak je het niet bespreekbaar, kan er niks gedaan worden, kunnen er alleen maar meer slachtoffers vallen. Wat wij merken is dat ze het toch wel lastig vinden om het richting de ouders te vertellen, omdat ze vaak al een oordeel hebben en zoiets hebben: met wie ga jij om? Dat de lijntjes thuis alleen maar strakker worden getrokken. Uit ervaring weten we dat ze inderdaad wel bij een mentor of vertrouwenspersoon op school vaker hun verhaal kwijt kunnen, omdat ze verder weg staan. Wat wij juist proberen is het jongerenwerk te introduceren. Zodat ze weten dat het jongerenwerk er ook is. dus zie je ze een keer lopen, je kan ze aanspreken, kan om advies vragen, zonder dat er meteen hulp aan vast zit. Ze willen vaak geen hulp. Ook weer een stukje schaamte. Want stel dat ik bij het jeugdinterventieteam loop of jeugd- en gezinsteam. Wat zullen anderen wel niet van me denken?
21:18	<i>Ze schamen zich om hulp te zoeken?</i> Ja vaak wel. We benoemen het ook wel als ze wel hulp hebben gezocht, van: goed van je. Je moet niet naar de rest kijken, als het jou een stukje verder helpt, dan is het goed want je hebt er zelf profijt van. Je moet niet teveel naar een ander kijken. Je moet ook niet bang zijn dat als je bij hulpverlening zit dat het dan naar buiten uitlekt. Wij hebben natuurlijk ook privacy waar we ons aan moeten houden.
21:53	<i>Bij de jongeren waar het gebeurt, vinden zij het normaal als er een foto wordt doorgestuurd? Hoe kijken zij hier tegenaan?</i> De een die doet er heel nuchter over, maar de ander zegt: het is al dom als je zo'n foto of video van jezelf maakt. De meningen zijn daarover verdeeld. Vaak zeggen ze ook dat als je zo foto maakt, dan moet je ook op de blaren zitten. Je had de gevolgen kunnen overzien. Niet iedereen denkt over de gevolgen na. Als je een relatie hebt en heel erg verliefd bent, dan zie je het veel gebeuren. Omdat ze dan toch het idee hebben van: ik kan diegene 100 procent vertrouwen, maar uiteindelijk kan je niemand 100 procent vertrouwen, omdat het uit wraak of uit lolligheid wordt doorgestuurd.
22:50	<i>Weten jongeren dat ze strafbaar bezig zijn?</i> Nee, zijn ze zich niet bewust van. Sommigen weten het wel. Die weten wel van wat ik nu doe is niet goed, maar ze weten niet wat voor straf eraan vast kan hangen.
23:19	<i>Wat voor straf kunnen ze dan krijgen?</i> Een deel kan naar Halt toe, zodat ze hun fout recht kunnen zetten, maar helemaal rechtzetten kan natuurlijk niet. Omdat die foto/video nooit meer van het internet af gaat. Maar voor een groot deel kunnen ze het wel rechtzetten. De andere kant is natuurlijk justitie kant, bijvoorbeeld een strafblad.

23:45 Wat bedoel je met 'rechtzetten' precies? Bieden jullie trajecten aan?

Ja, we hebben een heel traject wat we aanbieden. Dat bestaat uit een startgesprek. We willen een oudere en jongere altijd met elkaar. De jongere is dan de dader. Dan gaan we kijken wat er gebeurd is en wat de achterliggende redenen zijn. Welke problematiek is misschien nog meer rond de jongere waaruit het voort kan komen? Dan leggen we hem natuurlijk de straf op. Vaak zijn de uren bepaald vanuit justitie. Vaak zijn dat Halt plus zaken, dus de wat zwaardere zaken. Vaak krijgen ze daarna huiswerkopdrachten mee naar huis. Dat kan zijn dat je dan filmfragmenten moet kijken. Of dat je een game moet spelen met betrekking tot sexting dat je wat meer inzicht kan krijgen. En het kan zijn dat je vragen moet beantwoorden aan de hand van casussen. Het is een stukje bewustwording en hoe ga je dit voorkomen in de toekomst. En daarnaast wat belangrijk is het sexting-interventie van ons, dat hebben we bij de normale Halt niet, hebben we ook een oudergesprek ertussen. Dus dat we dan echt alleen de ouders spreken. vaak zie je ook dat ouders hopeloos zijn en dat zij zoiets hebben van: wat moeten wij in deze situatie? Hoe kunnen we er grip op krijgen? Hoe kunnen we jongeren controleren? Daar proberen we ook wel handvatten in mee te geven. En natuurlijk een groot onderdeel is het slachtoffer. Het herstelgesprek met het slachtoffer. Dan komen ze echt oog in oog te zitten met elkaar. Dat is heel heftig en confronterend. Veel emotie wat er naar voren komt, maar uiteindelijk wel goed.

25:37 Hoe reageren de daders als ze oog in oog komen te zitten met het slachtoffer?

Ze vinden het lastig. Sommige klappen volledig dicht, omdat ze weten dat ze veel te ver zijn gegaan. Maar de ander die heeft zoiets van: het is je eigen schuld, je hebt het zelf gedaan. dan heb je zoiets van: in hoeverre heeft dat zin? Die gaat in de toekomst misschien nog een keer de fout in. Er zullen altijd zulke jongeren ertussen zitten. Maar wat wij merken vanuit het slachtoffer is dat ze oog in oog zitten met de dader, dat ze kunnen zien wat het met die persoon gedaan heeft. Stukje bewustwording. Ik had een keer een slachtoffer, die stond er in eerste instantie niet voor open. Maar aantal maanden daarna belde ze me op omdat toch dat gesprek wilde hebben. Dat is waarschijnlijk toch wel goed voor mijn herstel, omdat ze bij een psycholoog liep. Ze kende die jongen ook wel vaag van school. dat is vaak ook wel een raar iets voor de jeugd, omdat ze elkaar toch wel een keertje hebben zien lopen en dat totaal niet verwacht hadden van elkaar. Dat jij dit zou doen dat had ik nooit van je verwacht. Maar dat meisje was uiteindelijk ook wel blij, omdat ze ook wel zag dat het stukje schaamte wat bij hem naar boven kwam dat hij dat had gedaan. maar bij haar kwamen wel veel vragen naar boven, van: waarom heb je het dan gedaan? dat wist hij eigenlijk ook niet goed te vertellen, want hij had ook gewoon een vriendin thuis zitten ook. Maar hij zei dat hij ook een stukje spanning en kick wat je aan het opzoeken bent. Maar hij had nooit gedacht dat het zoveel met dat meisje zou doen. hij vond het echt verschrikkelijk om haar zo te zien.

27:20 Jullie bieden dus trajecten aan en dus ook het oog in oog van het slachtoffer en de dader.

Ze moeten er altijd wel open voor staan. Je hebt slachtoffers die daar niet voor open staan. Dat is jammer. Omdat het naar mijn idee echt een meerwaarde heeft voor het traject, maar je kan iemand niet verplichten.

27:45 Merk je aan de daders dat het zin heeft dat ze zo'n traject volgen?

In sommige gevallen zeker ja. Ik moet zeggen, de jongeren die we krijgen bij Halt, je hebt ze ertussen zitten, die komen nog een keer terug. Maar de

	meeste zijn First offenders en daar blijft het ook bij.
28:05	<i>Heb je advies voor welke groep ik mijn voorlichting zou moeten doen?</i>
	Ik zou toch de eerste klas pakken, dat zou ik zeker doen. wat wij uit ervaring merken, van groep 8 naar de eerste, dat is een grote stap. Ze komen in een nieuwe omgeving, nieuwe vrienden maken. Wat je dan ziet is dat groepsdruk een grote rol speelt. Ik denk dat je daar het meeste bereikt. Ik zou dan wel vmbo pakken, daar heeft het denk ik het meeste nut. Zij zijn zich minder bewust van de gevolgen en de lange termijn. Ik vind het lastig om te zeggen, want havo en vwo krijgen wij bijna niet. ik durf ook niet te zeggen hoe vaak het daar gebeurd, maar in mijn idee is het daar het meest.
30:29	<i>Hoe komt het dat jullie dan niet havo en vwo klassen krijgen?</i>
	Wij bieden voorlichtingen aan. Vanuit scholen worden die aangevraagd, dat gaat vaak voor de vmbo klassen, omdat het daar meer speelt.
32:50	<i>Als je zo'n voorlichting geeft, is de boodschap dan: doe het niet. of meer tips en advies geven?</i>
	Doe het niet. Bij ons is het doe het niet. Denk na over je toekomst. Als je ergens naar solliciteren, dan gaat je werkgever je ook opzoeken. Stel er zijn zulke foto's of video's die op internet staan, dan word je gewoon minder snel aangenomen. Ik zeg altijd: vertrouw niemand in dat opzicht. Zoek elkaar op in het echt, en ga niet dat soort dingen sturen. Maar voorkomen doe je niet, het stukje bewustwording is heel belangrijk.

Bijlage 3: transcript interview Valerie Bernsen Lopez (GGD)

Tijd	Vragen en antwoorden
00:00	<i>Hoe vaak komt sexting volgens jou voor?</i> In het algemeen, dat is een brede vraag, bedoel je welke leeftijd? Ik denk dat iedereen, vooral van deze generatie, met een smartphone, dat iedereen wel eens een pikante foto heeft gestuurd. Ik denk dat het op elke school wel voorkomt. Of docenten en leraren erachter komen is een ander verhaal, maar ook uit het onderzoek Seks onder je 25 ^e , blijkt dat 1 op de 8 van de jongeren zo'n foto maakt en verstuurd.
01:05	<i>Het kan natuurlijk zijn dat het nog meer is.</i> Het ligt eraan welke leeftijd je pakt.
01:16	<i>Bij welke leeftijd komt het het meeste voor?</i> Ik ben voornamelijk gefocust op de jongeren, tot en met 25. Maar volwassenen zullen het ook wel doen, alleen daar is het een ander verhaal. Als het gaat om minderjarigen, dan wordt zo foto als kinderporno gezien, vandaar dat daar meer nadruk op ligt. De risico's zijn groter. Als in de puberteit zo'n foto wordt gemaakt en doorgestuurd, dat valt meer op. Het kan natuurlijk dat volwassenen ook een foto maken en naar hun vriend(in) sturen. Daar heb je geen zicht op. Maar onder jongeren is het risico groter, omdat door het puberbrein ze niet bewust zijn van de gevolgen als ze zo'n foto sturen en niet empatisch genoeg zijn om in te schatten van hey als ik die foto doorstuur, wat betekent dat voor de ander? En hoe zou ik mij voelen als er zo'n foto van mij wordt doorgestuurd? Als ik daarop zou staan en dat dat verder wordt verspreid. De risico's van die sexting incidenten zien we vaker dan bij middelbare leeftijd. Op tv heb je nu ook programma's, bijvoorbeeld over sextortion. Als je wordt gechanteerd met zo'n foto, dan kan je de politie inschakelen, dus er zijn ook tv programma's die zich daarmee bezig houden. En dat zijn niet alleen jongeren, maar ook andere personen. Dus ik denk dat het overal wel voorkomt.
03:36	<i>Hoe vaak kom je zelf in aanraking met sexting bij de mensen waar jij je omgeeft?</i> Bij de scholen? Wij hebben wel zicht, we zien dat dat het op elke school wel een keer voorkomt. Het ligt er ook aan wat voor school hoe vaak dat dan voorkomt. We worden niet voor niets gevraagd om zo'n gastles te geven. Dit is ook omdat scholen soms niet weten hoe ze dat moeten brengen naar de leerlingen. Het kan ook ingezet worden als, als er zo'n incident heeft plaatsgevonden, dat ze dan toch wel in gesprek willen met bepaalde klassen. En dan worden wij ook ingezet; kunnen jullie het hier en hier over hebben?
04:39	<i>Er is vaak dus wel een aanleiding dat jullie worden ingezet, of wordt het ook preventief gebruikt?</i> Het verschilt per aanvraag. Soms worden we benaderd door scholen dat er het een en ander is gebeurd, hoe kunnen we hiermee omgaan. Kunnen jullie een gastles geven om jongeren een voorlichting te geven want we zien dat dit wel een issue is. en bij andere scholen is het standaard dat we een voorlichting geven. Die weten dat dit kan gebeuren en dat dit een probleem kan zijn of iets is dat voorkomt, dat willen ze voor zijn. dan vragen ze over sexting, maar ook over andere thema's.
05:27	<i>Is het vaak de eerste en tweede klas? Of verschilt het ook per niveau</i>

	<i>waar je zo'n gastles doet?</i>
	Ik geef voornamelijk les aan de tweede klas. Ik geef soms ook les aan hogeren klassen, maar dat verschilt per aanvraag. Ik was laatst bij een ISK klas, maar ook wel aan een hogere klas. Rond de 16 en 17. Maar voornamelijk aan de eerste en tweede klas als je denkt aan voorlichting. De jongeren zijn dan net bezig met seksualiteit. In de eerste klas kunnen ze het nog choqueren, maar ik denk eigenlijk hoe sneller hoe beter, dat ze ingelicht zijn en erover na gaan denken.
06:37	<i>Als je zo'n voorlichting geeft, hoe wordt dat ontvangen? Doen ze er lacherig over of nemen ze het wel serieus?</i>
	Als het gaat over social media en sexting want die 2 geef ik dan samen, dan valt het wel mee hoe lacherig ze erover zijn. Ze vinden het wel interessant, want ik begin over apps en ga in gesprek met de jongeren. Bijvoorbeeld of ze wel eens een verzoek krijgen van iemand op het internet. Omdat het zo dichtbij hun staat en er zo mee bezig zijn, het is ook een generatie die met het internet is opgegroeid, dat het wel ligt bij ze en geïnteresseerd zijn. En als het echt gaat over sexting, dan is het afhankelijk van de veiligheid van de klas. Hoe close de klas met elkaar is, hoe zij antwoorden. Soms zeggen ze dat het dom is en je eigen schuld is om zo'n foto te maken. Anderen zeggen weer 'kan gebeuren', die zijn wat meer stiller erover, die geven niet snel hun mening. Dus het is wel afhankelijk.
08:05	<i>Wat is doorgaans de situatie als je met sexting te maken krijgt? Wat is dan er dan gebeurd?</i>
	Meestal gewoon een leerling waarvan een foto wordt verspreid en klasgenoten het ontvangen. Ligt er natuurlijk aan wat voor incident het is, hoe groot het is. Er zijn ook situaties dat de persoon van school af is of naar een andere school is gegaan omdat er zo'n foto verspreid is. Dat ze op een andere school gaan en dat het dan nog steeds achtervolgt. Maar het kan ook een kleiner incident zijn binnen een leeftijdscategorie en dat de school er snel op zit. Het is verschillend hoe zo'n foto wordt verspreid.
09:00	<i>De politie zei dat het vaak gebeurd dat er in de klas een paar jongens zijn, een groepje van 4 a 5, dat zij een kwetsbaar meisje uit de klas onder druk zetten om een foto te sturen en dreigen ze om een filmpje van haar online te zetten terwijl die er helemaal niet is. zie jij soortgelijke situaties?</i>
	Zelf heb ik daar niet van gehoord dat er echt groepje jongens echt op drukt. Ik denk wel dat dat gebeurt, maar zo dicht op de incidenten zit ik niet. Ik zit meer op de voorlichtingen en het stukje beleid. Welke stappen kunnen scholen zetten als zoiets gebeurt. Zo dicht sta ik er niet op. Maar ik heb het vaker gezien dat het gaat om een vriendje of vriendinnetje waarvan het uit gaat die ook niet helemaal bewust waren van het doorsturen en daarna spijt hebben, had ik niet moeten doen. maar loverboys gebruiken ook foto's makkelijk om iemand te dwingen tot handelingen. Het komt dus wel voor alleen zit ik daar niet zo dicht op.
10:41	<i>Dat is omdat je natuurlijk preventief bezig bent en niet persoonlijk met de jongeren.</i>
	Nee ik vraag niet uit hoe het precies is gegaan. Vaak als er bij een jongere zo'n sexting incident heeft plaatsgevonden gaan we even zitten en in gesprek of hij het fijn vindt om aanwezig te zijn bij de les. Maar vaak is het al afgehandeld en zijn er al gesprekken geweest. Dus ik kom dan meer achter.

11:12	<i>Je zegt dat je voornamelijk voorlichting geeft bij tweede klassen, is dat ook de leeftijd, 13/14 jaar, dat sexting het meeste voorkomt?</i>
	Ik denk niet dat het in de tweede echt het meeste voorkomt, maar het is eerder als preventie om er voor te zijn. Natuurlijk gebeurt het hier ook, maar soms hoor ik dat er al voorlichtingen zijn op de basisschool. Het verschuift heel erg omdat jongeren allemaal een telefoon krijgen. Maar in de tweede klas gaat de seksuele ontwikkeling wel kriebelen. Dan hebben we het over seksualiteit en andere onderwerpen. Dan kunnen ze wat meer in gesprek. Ik merk in de eerste klas zijn ze nog wat blauw, dan haal je er niet heel veel uit, ze zijn er dan wel over na aan het denken en weten ze waar het over gaat, maar dan kan je niet een discussie vormen. De tweede klas heeft net een leeftijd waarbij we het preventief proberen in te schakelen. Om ervoor te zorgen dat als ze zo'n foto krijgen doorgestuurd, dat ze er dan twee keer over nadenken om het weer door te sturen.
12:39	<i>Zie je ook verschil in niveau, vmbo/havo/vwo, die het meest kwetsbaar is?</i>
	Ja, ik denk dat alle jongeren er wel kwetsbaar voor zijn. En uit onderzoek blijkt dat jongeren ook wel weten wat de gevolgen zijn, maar eenmaal verliefd en in een relatie, maar ook wat je zegt dat jongens meisjes gaan pushen om een foto te sturen, dan verandert de situatie. Dan weten ze de gevolgen wel, maar zijn ze ook impulsief en denken ze 'ik doe het dan'. Dus daar gaat het vaak mis. Maar ja, het hoort ook bij de ontwikkeling om zo'n foto te maken. Dus dan kan je de vraag stellen: is dat verkeerd om te doen? maar ik merk bij het vmbo, dat de jongeren wel meer open zijn over het onderwerp en ook wel sneller bezig zijn met seksualiteit, en daar al wel meer mee bezig zijn.
14:03	<i>Het online risicogedrag piekt bij 15/16 jaar, dus als je preventie moet uitoefenen, moet je daar voor zitten, dus bij 13/14 jaar. de politie is al bezig met voorlichtingen op de basisschool. Dat kan je doen, maar je kan wellicht het beste de eerste of tweede klas vmbo pakken.</i>
	Ik doe voornamelijk ook de vmbo klassen en af en toe havo en vwo. Ik denk dat het in alle klassen van ieder niveau wel gebeurt, maar dan op een andere manier. Ik denk dat het op het vwo en gymnasium ook wel anders wordt omgegaan met de situatie. Maar daar gebeurt het ook. Maar ik zie bij het vmbo vaak dat ze niet goed nadenken over de gevolgen en dat het daar wat sneller gebeurt, of dat de meiden wat meer vatbaar zijn voor loverboys bijvoorbeeld. Maar ook dat pushen, 'maak even zo'n foto, anders maak ik het uit'.
15:57	<i>Hoor ik je ook zeggen dat vrouwen veruit het meest slachtoffer zijn van sexting?</i>
	Nee, uit onderzoek blijkt dat jongens vaker foto's maken, maar vaak wordt gedacht dat meiden vaak op de foto staan en het slachtoffer zijn. En in de klas als ik zie hoe ze reageren, er wordt dan bijvoorbeeld dickpic genoemd, dan is dat stoer. De jongens die lachen daar dan om. Maar als het een meisje is, dan is het een slet of een hoer. Daar zie je wel verschil in, want de jongens maken ook gewoon foto's. Er zijn ook incidenten geweest van jongens die dan op het internet kwamen met zo'n foto. Alleen weegt het bij de meiden wat anders.
16:56	<i>Heeft dat de maken met de norm? Dat als mannen zo'n foto maken dat het dan stoer is en 'kijk mij eens'?</i>

	Ja, of niet eens zo boeiend. En ik denk ook dat de jongens meer om een foto vragen dan meiden. Als ze in een relatie zitten of überhaupt dat ze vragen om een foto te sturen, je ziet dan wel dat jongens dat vaker aan meiden vragen dan andersom. Dat weet ik niet 100 procent zeker, maar dat gevoel krijg ik wel.
17:30	<i>De norm is dat als vrouwen een sexy foto maken, bijvoorbeeld in bikini, dan wordt het al gauw gezien als hoerig, maar als een man dat doet dan is het musculair gedrag. Hetzelfde bijvoorbeeld dat als een vrouw met veel mannen naar bed gaat, is het een slet. Maar als een man met veel vrouwen naar bed gaat, dan is het de man. Dat is ook een beetje zo met sexting.</i>
	Ja zeker, jongeren beginnen ook vaak dat het een zij is. dat vraag ik ook in de les of jongens of meiden vaker een foto maken, dan is het 'meiden'.
19:36	<i>Gebeurd het ook dat het bij meer zaken bij vrouwen dat zij er persoonlijk last van hebben, bijvoorbeeld dat ze gepest worden, dan bij mannen?</i>
	Ja, ik denk dat het bij de meiden meer verspreid wordt. Ik denk dat jongens ook vaker een foto doorsturen. Maar ik denk ook meiden, meiden sturen ook foto's door. Meiden zijn ook keihard naar elkaar toe. Die zeggen ook 'had je niet moeten doen'. die opmerkingen heb ik wel gehoord in de klassen, niet overal overigens. Ik denk dat meiden heel hard worden aangepakt op die manier. Ik denk dat het bij jongens meer gewoon even lachen is, maar dat het wat minder impact heeft. Dat is mijn visie erop. Er zijn natuurlijk jongens die, bijvoorbeeld die jongen op het nieuws, die heeft ook zelfmoord gepleegd. Het ligt aan het incident en aan de klas, de relatie met de klasgenoten, welke positie heb je op school, dat speelt ook mee.
21:06	<i>Welke apps en sociale media worden het meeste gebruikt voor sexting?</i>
	Ik denk Snapchat, maar ze zullen vast ook andere apps hebben waarmee ze het doen. maar Snapchat is wel een app waar jongeren van denken: 'ik stuur een foto en die verdwijnt binnen een paar seconde'. Maar als ik dan vertel hoe het zit en hoe makkelijk je zo'n foto kan opslaan, dan beginnen ze wel gechoqueerd te kijken, 'dat had ik niet gedacht'. Dus ik denk dat Snapchat wel veel gebruikt wordt, en Whatsapp.
22:00	<i>Als eenmaal die screenshot is gemaakt, dan gaat het verder op Whatsapp.</i>
	Ja, de jongeren konden zelf voorbeelden bedenken hoe je zo'n screenshot kan maken zonder dat dat vermeld wordt. Jongeren zijn heel slim en weten heel goed hoe ze die dingen kunnen vermijden. Dus dat is wel choquerend om te zien, ze weten heel goed hoe ze dat moeten aanpakken, ook al zijn ze 13 of 14, dan komen er best wel wat ideeën, 'je kan ook dit en dat doen, dan zie je het ook niet'.
22:59	<i>Als jij voor de klas staat en je begint over sexting, weten ze dan wat het is? wat het precies inhoudt?</i>
	Niet allemaal, dat vraag ik eerst. Dan laat ik hun een antwoord geven. De meeste zijn verlegen om te zeggen wat het is. maar dan gaan ze wel richting iets met seks. Je krijgt een beetje vage antwoorden, andere zeggen gewoon een naaktfoto.
23:36	<i>Je zegt dat je voornamelijk voor de tweede klas staat, is dat ook de</i>

	<i>groep waar het daadwerkelijk het meeste voorkomt, of is dat daarna?</i>
	Ik heb wel gezien dat het voorkomt, maar of het het meeste voorkomt bij de tweede klas denk ik niet. Dat zijn de wat hogere klassen, maar dat ligt ook aan het niveau. Soms kom ik bij tweede klassen op het vwo en dan zijn ze er nog helemaal niet mee bezig. Die zijn bij wijze van spreken nog met poppen en andere dingen aan het spelen. Maar dat verschilt ook per school, ik vind het moeilijk om een rechte lijn te trekken wat dat betreft. Maar ik zie wel dat jongeren op het vmbo er wat meer mee bezig zijn, met elkaar en jongens en meisjes, met relaties en seks en dat soort dingen. Dus dan gebeurt dat sneller op een jongere leeftijd. Bij de tweede klas gebeurt het, maar dat het daar het meeste gebeurt denk ik niet. dat is meer 14, 15, 16 jaar waar het het meeste gebeurt.
25:03	<i>Wat is volgens jou de reden waarom mensen überhaupt aan sexting doen?</i>
	Als je kijkt naar jongeren in de puberteit, dan is het een stukje seksuele ontwikkeling. Nu komt het door het internet en al de platforms wordt het heel snel verspreid. Maar vroeger in de jaren '40 en '50 dat er foto's van elkaar werden gemaakt van lichamen en van seks. Alleen toen kon het niet zo snel verspreid worden zoals dat nu gaat. Je hoeft een keer op verzenden te drukken en het staat overal. Dat is het probleem, iedereen krijgt het te zien. Dus ik denk dat het altijd al wel is geweest, alleen nu wordt het gefaciliteerd voor jongeren. De jongeren zijn steeds meer bezig met selfies en posten, het wordt steeds makkelijker om zo'n foto te maken. 'ik maak elke dag wel een foto, als ik dan een keer m'n shirt wat lager doe', de drempel ligt dan wat lager. En waarom ze het doen, het is natuurlijk makkelijker om zo'n foto te maken dan om in het echte leven je shirtje even omhoog te doen. de spanning en het bezig zijn met seksualiteit, en zelf onderzoeken en ontdekken. Dat hoort er wel bij, dat spannende.
26:50	<i>Heel wettelijk gezien is sexting onder je 18^e strafbaar, maar op die leeftijd is het ook onderdeel van je seksuele ontwikkeling en dat het niet alleen is om jezelf te uiten, maar dat die ontwikkeling ook wel een rol speelt.</i>
	Ja, en nieuwsgierig zijn naar elkaar en naar je eigen lichaam. Dat hoort erbij.
27:29	<i>Wat is de houding tegenover sexting en het doorsturen van foto's? wordt er lacherig over gedaan of nemen ze het wel serieus?</i>
	Ik zie vaak de reactie 'het is je eigen schuld'. En als ik vraag wat zou je dan doen, dan zeggen ze allemaal dat je het moet verwijderen. Maar in hoeverre dat echt gebeurt is een ander verhaal. Ze weten natuurlijk ook wel in de klas dat ze sociaal wenselijk moeten antwoorden, 'tuurlijk moet je het niet op je telefoon hebben en moet je het verwijderen'. Maar eenmaal in zo'n groepschat, het is ook een manier om te pesten, jongeren zijn wat dat betreft best hard voor elkaar. Ik merk voornamelijk dat de schuld wordt gegeven aan degene die de foto heeft gemaakt, 'ja dan had je het maar niet moeten doen, nu ziet iedereen het'. Hoe ga je voorkomen dat iedereen het doorstuurt? En om die reden hebben wij een handleiding gemaakt die nu ook online staat, die niet zozeer gericht is op het niet maken of versturen van zo'n foto, een stukje empathie te creëren tussen de leerlingen. Wat kan je doen als je zo'n foto ziet van een vriend of van een klasgenoot. Wat kan jij eraan doen om het te stoppen en om ervoor te zorgen dat het niet verder wordt verspreid. Daar richten wij ons nu op met de voorlichtingen en interventie.

29:25	<i>Promoot je dan ook de negatieve houding tegenover het doorsturen van foto's? want als er een negatieve houding is, dan gebeurt het ook minder snel dat er iets wordt doorgestuurd.</i>
	Ja, in de klas ook. Dan laten we ze een groen of rood kaartje opsteken. Dan heb je wel die sociaal wenselijke antwoorden, van zou jij die foto doorsturen? En als je dan van de hele klas ziet 'dat moet je niet doen', dan krijg je ook meer het gevoel dat het niet oke is om zo'n foto door te sturen, dat willen we vergroten. Dat het niet stoer en oke is om een foto door te sturen. Sterker nog, grijp in als er zoiets gebeurt.
30:22	<i>Gebeurt dat ook daadwerkelijk, dat er door leerlingen wordt ingegrepen als er een foto rondgaat?</i>
	Dat vind ik lastig te zeggen, ik kom niet zo dichtbij het incident. Het ligt er heel erg aan hoe close de klas is met elkaar. Bij een kleine klas, als er zo'n situatie ontsaat, dat de klas dan ondersteuning geeft, dat ze achter het slachtoffer staan en haar beschermen. Dat heeft ook heel erg te maken met de mentor en hoe hij/zij de sfeer creëert, hoe de leerlingen met elkaar omgaan en hoe de school, hoe persoonlijk maakt de school het. Hoe hecht de school met de leerlingen omgaat. Ik denk dat dat wel invloed heeft. Op een hele anonieme school waar er bijna niet wordt gesproken over seksualiteit en jongeren ook niet weten waar ze terecht kunnen. Waar de klassen groot zijn en er niet een hechte band is tussen leerlingen. Dan denk ik dat het makkelijker is voor de jongeren om dingen door te sturen. Als het een kleinere klas is met een hechte groep, die zullen daar zeker meer helpen en elkaar ondersteunen daarin. Het verschilt per klas hoe daarmee wordt omgegaan.
31:57	<i>Merk je ook verschil in scholen hoe er met sexting wordt omgegaan? Bij mijn andere interviews werd er aangegeven dat scholen incidenten met sexting in de doofpot worden gestopt omdat het een slechte naam zou geven. Merk jij dat ook bij een aanvraag of als jullie scholen benaderen?</i>
	De scholen benaderen ons vaak, dus dat zijn scholen die er open voor staan, die er ook echt mee bezig zijn. er zijn ook scholen waarvan ik heb gemerkt, die zoiets hebben dat sexting niet bij hen gebeurt, terwijl je weet dat het wel gebeurt. Het ligt heel erg aan de houding van de school. hoe gaan ze met dit soort dingen om, met seksualiteit en homoseksualiteit. Dat heeft heel veel invloed hoe de jongeren ook reageren. Hoeveel voorlichtingen worden er gegeven, in hoeverre hebben de mentoren echt gesprekken met de leerlingen over dit soort onderwerpen, voelen de leerlingen dat ze bij de mentor terecht kunnen over deze dingen. Want als ze die band hebben en ze weten waar ze terecht kunnen op school, dan zullen ze makkelijker aangeven dat er iets is gebeurd, en deze foto gaat rond, help me alsjeblieft. Als die band er niet is dan zullen de docenten er minder snel achter komen dat er iets aan de hand is en leerlingen zullen het ook moeilijker vinden om het aan iemand te vertellen.
33:48	<i>In een kleine klas creëer je ook veel veiligheid binnen de groep.</i>
	Ja, je ziet hoe open ze dan zijn en hoeveel ze aan het vertellen waren. Met een grotere klas krijg je dat minder snel. En je zag ook dat de docent een goede band heeft met de klas. Dus dan voelen ze zich op hun gemak en durven ze dingen te vertellen.
34:12	<i>Is de mentor dan ook het eerste aanspreekpunt voor leerlingen in zo'n situatie?</i>

	Niet altijd, dat verschilt ook per school hoe ze de zorg hebben ingedeeld. Sommige mentoren hebben de vaardigheden om dat op te pakken. Als er dan iets aan de hand is, dan kom je bij die persoon terecht. Maar je hebt ook vertrouwenspersonen en zorgcoördinatoren. Per school is dat verschillend, ze mogen zelf indelen hoe ze dat zelf willen hoe de lijntjes lopen. op een school is een docent en die is ook mentor, maar die heeft ook echt een bepaalde functie als het gaat over dit soort thema's. die traint ook andere docenten hier op. Hij is echt het aanspreekpunt en hij zorgt ook voor de connectie met de leerlingen. Hij spreekt iedereen aan op de gang en iedereen weet wie hij is. dan is het ook makkelijker om naar hem toe te gaan en leerlingen en docenten weten ook als er iets aan de hand is, moet je bij hem terecht. Dat is niet op elke school zo.
35:25	<i>Dus je hebt mentoren, vertrouwenspersonen en zorgcoördinatoren, maar het ligt ook aan de relatie tussen de leerlingen.</i>
	Het kan ook zijn dat de mentor zegt 'met dat probleem moet je daarheen'. Die durft het niet aan te pakken of dat is niet iets voor mij. Het ligt ook aan de band met de leerlingen met welke docent. Ik vraag dat ook aan de klas waar ze op school naartoe kunnen, mensen noemen dan soms verschillende namen. Dan zeg ik ook ga vooral naar iemand waarbij je je op je gemak voelt. misschien is dat niet met je mentor, maar met een andere docent. De vraag is dan alleen hoe de school het oppakt, dat is dan een ander verhaal. Het heeft er ook mee te maken met welke informatie kan je doorspelen, hoe oud zijn de leerlingen. In hoeverre hebben de docenten vaardigheden om dit aan te pakken. Vaak worden deze incidenten gelijk doorgespeeld naar de zorgcoördinator. Dan wordt het gelijk in overleg besproken.
36:41	<i>Heb je ook een beeld of leerlingen er met hun ouders over praten?</i>
	De ouders worden sowieso ingelicht als de school het weet. Het verschilt of het naar alle ouders wordt gestuurd. Dat ligt er dus aan hoe de school ernaar kijkt. Als de school wilt dat dit niet naar de buitenwereld wordt gebracht, want dat kan zorgen voor een slechte naam, dan zie je wel dat scholen het heel beperkt houden. Het is ook belangrijk, maar ook een balans die je moet zien te vinden. Sommige scholen sturen het dan naar alle ouders met een brief waarin staat wat er is gebeurd, maar zo zet je die leerling die op de foto staat wel op de schandpaal. De ouders hebben ook een mening en gaan zich er ook mee bemoeien en die vertellen het dan weer aan hun kinderen terwijl die misschien helemaal niet weten wat er is gebeurd. Dan wordt het alleen maar nog meer verspreid. Dus dat wil je ook niet. dus het kan ook helemaal de verkeerde kant op slaan. Er is een stappenplan die is gemaakt en staat ook in de handleiding. Daarin kunnen scholen nagaan hoe groot het incident is, wie weten het allemaal en hoe kunnen we het inperken. Bij wie is het noodzakelijk dat de ouders het weten. Als het in de klas is gebeurd, kan het zijn dat er een brief wordt gestuurd naar de ouders in de klas. Het heeft geen zin als het alleen binnen een klas is gestuurd, dat het naar de hele school wordt gestuurd. Dan vergroot je het probleem alleen maar. Scholen vinden het moeilijk, om welke beslissingen je dan moet nemen. Wie benader je en wie haal je binnen voor dit probleem. Soms gaat het mis en soms gaat het goed. Het ligt eraan hoe de school het behandelt.
39:01	<i>Even terug naar de houding tegenover sexting, wordt het normaal gevonden als er een foto wordt doorgestuurd?</i>
	Dat verschilt per klas, ze weten dat het niet slim is. maar je merkt wel dat ze iets hebben van 'het is je eigen schuld'. Ik heb ook wel eens leerlingen gehoord die zeiden dat ze het wel grappig vonden. Dan moet ze het maar

	niet doen.
39:38	<i>Er heerst dus toch wel een wat positievere houding tegenover het doorsturen?</i>
	Ja, dat ligt dus ook weer heel erg aan de leerlingen en de klas. Ik heb ook wel gehad dat ze zeiden dat het stom was en waarom je zo'n foto zou willen. Verwijderen en laat het gaan.
40:04	<i>Ik hoor je meerdere keren zeggen dat het heel erg verschilt per klas hoe ernaar wordt gekeken, dus het ligt heel erg aan de groepsdynamiek van de klas.</i>
	Ja, je hebt de groepsdynamiek, de mentor die daar invloed op kan hebben, het niveau, de leeftijd, het zijn heel veel factoren die daar invloed op hebben, hoe de school ermee omgaat.
40:29	<i>Merk je dan ook aan het niveau hoe daar naar gekeken wordt?</i>
	Ik merk dat op het vmbo dat de jongens het wel wat stoerder vinden om zo'n foto te hebben. Die zijn ook best eerlijk daarover. Dat is het verschil, op het vmbo reageren ze wat sneller. En op het vwo weten ze precies wat voor antwoord ze moeten geven. Dan krijg je weer de sociaal wenselijke antwoorden met dat ze het niet doen. maar als je echt weet hoe dat gebeurt dan weet dat dat heel anders kan liggen. Dat is het verschil van een gastles hoe je erachter kan komen hoe ze erover denken. Op het vmbo zijn ze wat eerlijker. Daar reageren ze meer basaal. Dan kijken ze elkaar aan en zeggen ze dat ze iemand wel een keer gezien hebben en sturen wel vaker foto's naar elkaar toe. Daar zijn ze wat eerlijker over. Maar ik denk dat het op hogere niveaus ook gebeurt, alleen op een andere manier. Dat ze daar er wat meer sociaal wenselijker op antwoorden, maar dat het wel gebeurt.
41:56	<i>Is dat ook omdat ze zich meer bewust zijn van de risico's en de mogelijke gevolgen?</i>
	Ja, denk ik wel. Maar ze zijn zich ook bewust van de reactie van andere mensen. Ze weten dat als ze zoiets uiten, wat wij er dan van vinden als professional of docent of als school. dus dat hebben ze meer in hun hoofd, dat ga ik niet zeggen. Die weten heel goed wat ze moeten antwoorden. Wat er van hun verwacht wordt. Dat zie ik wel. Op het vmbo dan zeggen ze 'als je seks wilt dan moet je dat doen, lekker toch?'. Of dan moeten ze het maar niet doen, 'is leuk toch, zo'n foto ontvangen'. Er wordt wat makkelijker over gepraat en het is ook wel stoere praat, het stoere gedrag zie je vaak ook wel.
43:06	<i>Zijn zij zich ervan bewust dat het strafbaar is?</i>
	De meeste merk ik dat ze het nu wel weten. Ik denk dat scholen daar nu ook wel informatie over aan het verspreiden zijn. dus waar ik kom daar weten ze wel dat het strafbaar is, maar ik zeg het altijd in de gastlessen. Vooral de gevolgen voor degenen die het doorsturen.
43:33	<i>Ik wil inspelen over de gevolgen van de dader, dus de risico inschatting van de dader. Hebben zij een risico inschatting van wat er met de dader kan gebeuren?</i>
	Niet allemaal. Als de politie komt, dan zeggen ze dat het hun telefoon en hun privacy is. De politie mag helemaal niet aan mijn telefoon komen. Ik word toch niet gepakt, want ik ben een van de zoveelste. Gaan ze de hele school taakstraf geven? Het is wel heel makkelijk om je te verschuilen daarachter of dat een jongere denkt dat het hem toch niet gebeurt. Wie gaat er nou achter

	komen dat ik zo'n foto doorstuur naar iemand anders. Ze schrikken wel als ik zeg dat je al strafbaar bent als je zo'n foto alleen al op je telefoon hebt staan. Dan merk je wel dat ze even gaan nadenken. Je hebt dan kinderporno of je bent het aan het verspreiden.
45:11	<i>Gebeurd het ook vaak dat er daadwerkelijk telefoons worden ingenomen? Of heb je daar geen zicht op?</i>
	Daar heb ik geen zicht op. Ik zeg het wel vaak, ik weet dat het wel eens gebeurd. Ik vertel het wel om te laten zien dat de politie dit in kan zetten om te achterhalen wie zo'n foto hebben. En ik denk ook dat de politie het steeds meer serieus neemt.
46:04	<i>Ze weten dus ergens wel dat het strafbaar is, maar niet in welke hoedanigheid, dus dat ze bijvoorbeeld een taakstraf kunnen krijgen. Of dat ze denken dat er niet aan hun telefoon gezeten mag worden, dus boeit het niet dat ik er wat op heb staan. Daar zijn ze zich niet van bewust.</i>
	Het ligt eraan hoe de school dat thema heeft verteld aan de leerlingen. Maar ze hebben wel vaak van hoe gaan ze er dan achter komen. Ik ben een van de vele die het verstuurd.
47:03	<i>Zijn ze zich bewust van de mogelijke gevolgen voor het slachtoffer?</i>
	Dat is het stukje waar we merken waar gebrek aan is. als je kijkt naar het puberbrein, zie je ook dat pubers het moeilijk vinden om zich te verplaatsen in een ander. Überhaupt hun eigen emoties, of die van een ander te kunnen herkennen. Dat is op zich niet gek, maar daar proberen we wel meer op in te spelen. Het versturen van zo'n foto is binnen een seconde gedaan. dat gaat heel snel. Ik denk dat e pas als ze het echt zien wat het gevolg is, dat ze dan denken 'oh shit, ik had niet gedacht dat het zo'n impact zou hebben of dat die persoon zich zo zou voelen'. ik denk dat het stukje empathie mist als het gaat om zo'n foto. 'hoe zou ik mij voelen als ik op die foto zou staan?'.
48:08	<i>Dat laten jullie ook vaak terugkomen in de voorlichting, het stukje empathie. Je wilt een beeld creëren bij de leerlingen hoe het is om een foto van jezelf te zien op de telefoon van anderen.</i>
	Ja, hoe zou jij je voelen? laat ze maar die gevoelens opnoemen. Waarom zou je je zo voelen? en dan doorvragen. Iemand heeft je toch bedrogen. Iemand stuurt je iets in vertrouwen en die stuurt het dan door, wat zegt dat dan over die persoon? 'hij is niet te vertrouwen, het is eigenlijk een klootzak'. Dan krijg je zo een beetje die reacties. We vergelijken het ook alsof het een geheim is. dat is de geheim-oefening. Dan laten we ze een geheim opschrijven, en moet je het doorgeven aan je buurman. Dan zeggen ze van 'eehm', maar dan laten we dat niet echt doen. je doet het dan in je zak, of ergens waar niemand erbij kan. Maar het gevoel van een geheim delen met een ander en dat iemand anders je geheim heeft, dat is het gevoel, dat iemand je geheim dan doorverteld. Dat is hetzelfde met een naaktfoto, dat is heel privé. Het is een geheim eigenlijk dat dan opeens iedereen te zien krijgt. Die les is effectief gebleken. Samen met het filmpje van Amanda Todd. Om te laten zien hoe dat dan voelt. jongens zijn dan wel stil die video aan het bekijken. Dat heeft wel impact, want je hoort het van iemand die is overleden.
50:54	<i>Heb je nog tips of advies die ik kan gebruiken voor mijn voorlichting?</i>
	Ga niet het wiel opnieuw uitvinden, kijk goed naar wat er al allemaal is en naar de producten die wij online hebben gezet. Wat er allemaal is. er is heel

veel als het gaat over pesten en sexting. probeer het speels te houden. Want de eerste klas komt natuurlijk net van de basisschool. Dat is voor hun een hele grote verandering. Ze zijn bezig met uitvogelen wie ze zijn en in de klas. En kan zijn dat ze nog niet zo bezig zijn met dit onderwerp, dus je wilt ze ook niet choqueren. Dus ik denk vooral veel leuke werkvormen, vooral op het vmbo. Waar ze bezig zijn, op een leuke manier. Dat je echt over het onderwerp met ze in gesprek gaat. Dat is belangrijk, vooral voor de eerste klas. Niet gelijk zo'n heftig iets laten zien. Ligt er wel aan de klas. Als er als iets is gebeurd in de klas, dan is het wel een ander verhaal.

Bijlage 4: evaluatieformulier doelgroep

Evaluatieformulier

Allereerst heel erg bedankt voor het meedoen met de voorlichting, ik hoop dat je er echt iets aan gehad hebt! Graag wil ik je vragen om dit formulier in te vullen over je ervaringen van deze voorlichting over sexting. De antwoorden worden gebruikt om de voorlichting nog beter te maken en aan te passen waar dit nodig is. Daarom is jouw ervaring erg belangrijk!

1. Ik had behoefte aan een voorlichting over sexting.

Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens

2. Ik vond de voorlichting nuttig.

Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens

3. Ik vond de voorlichting leerzaam.

Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens

4. Ik vond de voorlichting leuk.

Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens

5. Ik heb nieuwe informatie gekregen over sexting wat ik nog niet wist.

Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Neutraal	Mee eens	Helemaal mee eens

6. Wat weet je nu wel over sexting wat je vóór de voorlichting nog niet wist?

--

7. Door deze voorlichting ben ik minder snel tot niet geneigd om een naaktfoto door te sturen.

Helemaal niet waar	Niet waar	Neutraal	Waar	Helemaal waar

8. Door deze voorlichting kan ik me beter inbeelden hoe het is om slachtoffer te worden van sexting.

Helemaal niet waar	Niet waar	Neutraal	Waar	Helemaal waar

9. Door deze voorlichting weet ik wat ik moet doen als ik seksueel getint beeldmateriaal ontvang en wat ik eraan kan doen om het te verhelpen.

Helemaal niet waar	Niet waar	Neutraal	Waar	Helemaal waar

10. Door deze voorlichting weet ik welke risico's sexting en het doorsturen van seksueel getint beeldmateriaal met zich meebrengen.

Helemaal niet waar	Niet waar	Neutraal	Waar	Helemaal waar

11. Wat vond je goed aan de voorlichting?

--

12. Wat zou er verbeterd kunnen worden aan de voorlichting?

13. Wat vond je goed aan de voorlichter (Christiaan)?

14. Wat zou de voorlichter (Christiaan) de volgende keer beter kunnen doen?

15. Welk cijfer zou je de voorlichter (Christiaan) geven?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

16. Welk cijfer zou je de gehele voorlichting geven?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Bedankt voor je aanwezigheid en het invullen van dit formulier!

Bijlage 5: benadering rolmodellen (meisjes)

Beste meneer/mevrouw,

Sexting komt veel voor. 1 op de 8 jongeren onder de 25 heeft wel eens een naaktfoto of video naar iemand gestuurd. Voor meisjes is die niet altijd uit vrije wil. Het komt voor dat een groepje jongens een kwetsbaar meisje uit de klas onder druk zetten om een naaktfoto te sturen. Het gaat hierbij vaak om meisjes die niet stevig in hun schoenen staan en geen nee durven te zeggen en niet weerbaar genoeg zijn om hier tegenin te gaan. Zij durven hier niet over te praten omdat ze zich schamen. Als deze foto eenmaal is verstuurd, heeft diezelfde dag nog de hele klas het gezien, laat staan de hele school. Die meisjes durven dan niet meer naar school en raken in een isolement. Dit mag natuurlijk niet meer gebeuren.

Ik ben Christiaan en ben bezig met mijn scriptie voor mijn opleiding Toegepaste psychologie, in opdracht van Stichting Jeugd- en Jongerenwerk. Hiervoor ben ik bezig met het ontwikkelen van een voorlichting voor jongeren van het vmbo over sexting en de mogelijke juridische gevolgen ervan. Voor deze voorlichting wil ik een vrouwelijk rolmodel inzetten om de meisjes (en mogelijke toekomstige slachtoffers) ervan te overtuigen dat zij zich niet moeten schamen en kwetsbaar moeten voelen, wat nu helaas veel voorkomt.

Mijn vraag is dan ook of het mogelijk is dat (naam rolmodel) een kort filmpje van zichzelf maakt van 2 minuten waarin zij de meiden aanspreekt dat zij dit bespreekbaar moeten maken. Zij hoeven zich niet te schamen en moeten zich weerbaar genoeg voelen om 'nee' te durven zeggen en dit te melden, bij bijvoorbeeld de schoolleiding. De reden hiervoor is dat een (vrouwelijk) bekend gezicht meer los kan maken bij een groep meiden.

Graag hoor ik of er mogelijkheden zijn!

Met vriendelijke groet,

Christiaan Verdel

0643866991

Bijlage 6: benadering rolmodellen (jongens)

Beste meneer/mevrouw,

Sexting komt veel voor. 1 op de 8 jongeren onder de 25 heeft wel eens een naaktfoto of video naar iemand gestuurd. Voor meisjes is die niet altijd uit vrije wil. Het komt voor dat een groepje jongens een kwetsbaar meisje uit de klas onder druk zetten om een naaktfoto te sturen. Het gaat hierbij vaak om meisjes die niet stevig in hun schoenen staan en geen nee durven te zeggen en niet weerbaar genoeg zijn om hier tegenin te gaan. Zij durven hier niet over te praten omdat ze zich schamen. Als deze foto eenmaal is verstuurd, heeft diezelfde dag nog de hele klas het gezien, laat staan de hele school. Die meisjes durven dan niet meer naar school en raken in een isolement. Dit mag natuurlijk niet meer gebeuren.

Ik ben Christiaan en ben bezig met mijn scriptie voor mijn opleiding Toegepaste psychologie, in opdracht van Stichting Jeugd- en Jongerenwerk. Hiervoor ben ik bezig met het ontwikkelen van een voorlichting voor jongeren van het vmbo over sexting en de mogelijke juridische gevolgen ervan. Voor deze voorlichting wil ik een mannelijk rolmodel inzetten om jongens aan te spreken dat dit niet normaal gedrag is en dat zij hiermee moeten uitkijken, want het bezitten en verspreiden van naaktfoto's en video's van minderjarigen is strafbaar en kan je nog lang achtervolgen.

Mijn vraag is dan ook of het mogelijk is dat (naam rolmodel) een kort filmpje van 2 minuten van zichzelf maakt waarin hij de jongens aanspreekt dat dit niet normaal of stoer gedrag is. Daarnaast is het dus ook nog een strafbaar en kunnen ze een strafblad krijgen, wat weer een negatieve invloed op hun toekomst heeft. De boodschap moet dus zijn dat zij dit niet moeten doen want dit is voor niemand leuk.

Graag hoor ik of er mogelijkheden zijn!

Christiaan Verdel

0643866991

Bijlage 7: intakegesprek opdrachtgever

Ik ben in aanraking gekomen met Stichting Jeugd- en Jongerenwerk door Janet Lieffering. Zij heeft mij doorverwezen naar deze organisatie omdat Stjj raakvlakken had met mijn interesses.

Ik had een gesprek met Elles van Capel. Zij begeleidt meerdere studenten binnen de organisatie en begeleidt ook afstudeerders. In het gesprek gaf ik mijn interesses aan, dat waren social media, consumentengedrag, alcohol en drugs, stress en depressie. Van deze onderwerpen hebben we social media gekozen, omdat de organisatie hier ook al mee bekend is. Wat ik hier precies mee zou doen, wisten we nog niet precies. Er zijn al talloze voorlichtingen over het gebruik van social media, dus een voorlichting specifiek over social media leek overbodig.

Toen werd de link naar sexting gemaakt. Uit het gesprek bleek dat veel jongeren niet weten dat sexting strafbaar kan zijn. Misschien zou ik hier iets mee kunnen, maar sexting is ook wel een onderwerp waar het een en ander mee gedaan wordt, zoals door de GGD. Een voorlichting hierover zou kunnen, maar dan had het wel een andere wending nodig om het niet tot een 13 in een dozijn voorlichting te laten komen. Tijdens het gesprek vertelde Elles dat er iedere donderdag een advocaat aanwezig is. Deze heeft een inloopspreekuur bij Expose Your waar jongeren naartoe kunnen om dingen te vragen over juridische zaken. Hier legde ik de connectie tussen sexting en het juridische aspect. Hier had Elles zelf nog niet aangedacht en leek dit haar een goed plan. Elles vertelde dat ze een voorlichting over sexting specifiek over de mogelijke juridische gevolgen ervan nog niet kende. Dit leek een mooie opening voor een opdracht, namelijk een voorlichting voor jongeren over sexting met het oog op het juridische aspect. Hier was een plan geboren waar we beide enthousiast van werden en wat ook echt waardevol leek. Om deze reden ben ik gaan werken aan een voorlichting voor jongeren die hen wat bij zou leren over sexting en de mogelijke gevolgen ervan.

Bijlage 8: PowerPoint presentatie